

EASO

gairės dėl nelydimų vaikų priėmimo sąlygų: veiklos standartai ir rodikliai

EASO praktinių gairių rinkinys

2018 m. gruodžio mėn.

EASO

gairės dėl nelydimų vaikų priėmimo sąlygų: veiklos standartai ir rodikliai

EASO praktinių gairių rinkinys

2018 m. gruodžio mėn.

Rankraštis parengtas 2018 m. rugpjūčio 27 d.

Nei EASO, nei bet kuris EASO vardu veikiantis asmuo neprisiima atsakomybės už tai, kaip gali būti panaudota šiame leidinyje esanti informacija.

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2019

Print	ISBN 978-92-9476-008-1	doi:10.2847/754019	BZ-01-18-726-LT-C
PDF	ISBN 978-92-9494-993-6	doi:10.2847/2719	BZ-01-18-726-LT-N

© Europos prieglobsčio paramos biuras, 2019

Leidžiama atgaminti nurodžius šaltinį.

Naudoti arba atgaminti nuotraukas arba kitą medžiagą, kurių autorių teisės nepriklauso EASO, galima tik gavus teisių turėtojų leidimą.

Turinys

Santrumpų sąrašas	5
Ivadas.....	6
Įžanginis žodis	6
Nelydimų vaikų pažeidžiamumas	7
Vaiko interesų principas	7
Gairių taikymo sritis.....	10
Teisinė sistema ir bendrieji principai	12
Struktūra ir formatas	13
Kaip skaityti gaires	15
1. Nelydimų vaikų informavimas, dalyvavimas ir atstovavimas.....	17
1.1. Informavimas.....	18
1.2. Dalyvavimas.....	19
1.3. Atstovavimas	20
2. Specialieji poreikiai ir saugumo rizika	22
2.1. Specialieji poreikiai.....	23
2.2. Saugumo rizika	25
3. Paskyrimas	27
4. Kasdienė priežiūra	30
5. Darbuotojai	34
6. Sveikatos priežiūra.....	37
7. Švietimas. Parengiamieji kursai ir profesinis mokymas	40
7.1. Galimybė naudotis švietimo sistema ir kitomis švietimo priemonėmis.....	41
7.2. Parengiamieji kursai	42
7.3. Galimybė gauti profesinį mokymą.....	43
8. Maistas, apranga, kiti ne maisto produktai ir pašalpos / išmokos	44
8.1. Maistas	45
8.2. Apranga ir kiti ne maisto produktai	46
8.3. Dienpinigiai.....	48
9. Apgyvendinimas	49
9.1. Vieta	49
9.2. Infrastruktūra	50
9.3. Saugumas	53
9.4. Bendro naudojimo patalpos.....	54
9.5. Sanitarinės sąlygos	56
9.6. Būsto priežiūra	57
9.7. Ryšių įranga ir paslaugos	58
Priedas. Apibendrinamoji lentelė	59

Santrumpų sąrašas

BEPS	Bendra Europos prieglobsčio sistema
EASO	Europos prieglobsčio paramos biuras
EK	Europos Komisija
ES	Europos Sąjunga
ES chartija	Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija
ES+ valstybės	ES valstybės narės, taip pat Norvegija ir Šveicarija
FRA	Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra
NVO	nevyriausybinė organizacija
PSD	2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo (nauja redakcija)
SDL	smurtas dėl lyties
SVP	standartinė veiklos procedūra
UNHCR	Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro biuras
Valstybė (-ės) narė (-ės)	Europos Sąjungos valstybė (-ės) narė (-ės)
VTK	1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija

Ivadas

Ižanginis žodis

Naujos redakcijos **Priėmimo sąlygų direktyvoje** (2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/33/ES, toliau – PSD) nustatyti tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo standartai. Ja siekiama užtikrinti orumo nežeminantį gyvenimo lygį ir gyvenimo sąlygas, kurios būtų panašios visose Europos Sąjungos valstybėse narėse.

Kartu PSD suteikiama plati veiksmų laisvė apibrėžti sąvoką „orumo nežeminantis gyvenimo lygis“ ir nustatyti, kaip toks gyvenimo lygis turėtų būti užtikrinamas. Be to, nacionalinių sistemų struktūra ir priėmimo sąlygų užtikrinimo būdai yra labai nevienodi, todėl priėmimo sąlygų standartai visose valstybėse narėse, taip pat Norvegijoje ir Šveicarijoje (toliau – ES+ valstybės), išlieka skirtingi ⁽¹⁾.

Europos migracijos darbotvarkėje ⁽²⁾, siekiant formuoti tvirtą bendrą Europos prieglobsčio politiką, dar labiau pabrėžta aiškios tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo sistemos svarba. Konkrečiau, darbotvarkėje nurodoma, kad reikia papildomų gairių, kurios padėtų gerinti priėmimo sąlygų standartus visose valstybėse narėse.

Dėl pažeidžiamų migrantų, ypač vaikų (įskaitant nelydimus vaikus), atvykimo į ES nacionalinėms sistemoms ir administracijoms, įskaitant vaiko apsaugos sistemas, kyla rimtų sunkumų. Šios sistemos patiria vis didesnį spaudimą, kai reikia, *inter alia*, skirti kvalifikuotus darbuotojus, kurie nustatytų ir patenkintų specialiuosius poreikius, pasirūpinti tinkamu apgyvendinimu ir papildomais švietimo išteklių bei užkirsti kelią vaikų dingimui.

EASO gairės dėl priėmimo sąlygų: veiklos standartai ir rodikliai (2016 m.) taikomos visiems tarptautinės apsaugos prašytojams, o šiose gairėse daugiausia dėmesio skiriama su konkrečiomis nelydimų vaikų ⁽³⁾ priėmimo sąlygomis susijusiems aspektams ir tokių vaikų specialiesiems poreikiams. Vaikai migrantai, ypač nelydimi, yra **pažeidžiami**, todėl jiems reikalinga speciali ir tinkama apsauga. Todėl šiose gairėse nustatytais standartais ir rodikliais siekiama atliepti nelydimų vaikų specialiuosius poreikius ⁽⁴⁾. Vis dėlto šiose gairėse nustatyti standartai ir rodikliai taip pat gali būti taikomi lydimiems vaikams, pvz., nustatant specialiuosius vaikų priėmimo poreikius, reikalavimus sveikatos priežiūrai, švietimui, taip pat laisvalaikio ir grupinei veiklai. Nelydimų vaikų priėmimo poreikiai tam tikra apimtimi taip pat aptarti minėtose *EASO gairėse dėl priėmimo sąlygų* (2016 m.).

Šių gairių **bendras tikslas** – padėti ES+ valstybėms įgyvendinti pagrindines PSD nuostatas, kartu užtikrinant tinkamą visų nelydimų vaikų gyvenimo lygį atsižvelgiant į jų specialiuosius priėmimo poreikius.

Šios gairės parengtos taip, kad jas būtų galima panaudoti **įvairiais tikslais**:

- *politiniu lygmeniu* jos naudojamos kaip reformų ar patobulinimų įgyvendinimo priemonė ir kaip priėmimo standartų nustatymo ir (arba) tolesnio tobulinimo pagrindas;
- *veiklos lygmeniu* jas gali naudoti priėmimo institucijos / operatoriai ir ypač su nelydimais vaikais dirbantys specialistai, kad padėtų planuoti / eksploatuoti priėmimo infrastruktūrą, teiktų tinkamos priežiūros paslaugas atsižvelgdami į specialiuosius poreikius ir (arba) remtų darbuotojus ir jų mokymą.

Todėl šios nelydimų vaikų priėmimo sąlygų gairės yra skirtos tiek su nelydimais vaikais dirbantiems asmenims, tiek politikos formuotojams. Gairėse daugiausia dėmesio skiriama priėmimo institucijoms ir jos buvo rašomos atsižvelgiant į priėmimo srities darbuotojus. Tačiau yra elementų, kurie taikomi įvairių sričių darbuotojams, nepriklausomai nuo jų pareigų ir profesijos. Todėl **su nelydimais vaikais dirbantys asmenys** – tai visi asmenys, kurie tiesiogiai bendrauja su nelydimais vaikais priėmimo srityje, nesvarbu, kas jų darbdavys (valstybė ar savivaldybės, tarpvyriausybės organizacijos, nevyriausybinių organizacijos (NVO), privatūs rangovai ir pan.). Tai visų pirma apima socialinius darbuotojus, švietimo ir sveikatos priežiūros darbuotojus, registracijos pareigūnus, infrastruktūros valdytojus, administracinius darbuotojus / koordinatorius, taip pat atstovus.

⁽¹⁾ Plg. ES pagrindinių teisių agentūra, *Current migration situation in the EU: Oversight of reception facilities with reference to oversight of reception facilities for children*, p. 4.

⁽²⁾ Europos Komisija, 2015 m. gegužės 13 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos migracijos darbotvarkė“, COM(2015) 240; dėl vaikų migrantų apsaugos žr.: Europos Komisija, 2017 m. balandžio 12 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui „Vaikų migrantų apsauga“, COM(2017) 211 final, 4 skirsnis, p. 8 ir kt.

⁽³⁾ Nelydimų vaikų apibrėžtį žr. p. 12.

⁽⁴⁾ Remiantis diskusijomis EASO priėmimo institucijų tinkle ir laikantis Europos Komisijos nuostatų, įtvirtintų 2017 m. balandžio 12 d. Komisijos komunikate Europos Parlamentui „Vaikų migrantų apsauga“, COM(2017) 211 final, nelydimų vaikų priėmimo gairių dėl veiklos standartų ir rodiklių rengimas įvardytas kaip prioritetinga 2017 m. tinklo veiklos kryptis.

Be to, šios gairės gali būti naudojamos kaip **pagrindas kuriant stebėsenos sistemas**, skirtas nacionalinių priėmimo sistemų kokybei įvertinti.

Šio dokumento rengimo procesas grindžiamas EASO parengta kokybės matricos metodika. Dokumentą parengė iš valstybių narių ekspertų sudaryta darbo grupė, kuri atsižvelgė į preliminarias priėmimo ir pagrindinių teisių srityje veikiančių ekspertų grupės pastabas ir su ja konsultavosi, įskaitant Europos Komisiją, ES pagrindinių teisių agentūrą (FRA), Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro biurą (UNHCR), Europos pabėgėlių ir tremtinių tarybą (ECRE) ir Tarptautinę migracijos organizaciją (TMO). Prieš priimant galutinę gairių versiją, buvo konsultuojamasi su EASO priėmimo institucijų tinklu, kurį sudaro ES+ valstybės, ir jas oficialiai priėmė EASO valdančioji taryba.

Nelydimų vaikų pažeidžiamumas

Nelydimiems vaikams migrantams reikalinga speciali ir tinkama apsauga ⁽⁵⁾. Nelydimi vaikai ypač pažeidžiami dėl jų amžiaus, nutolimo nuo namų ir atsiskyrimo nuo tėvų arba globėjų. Jiems gresia pavojus ir jie, prieš atvykdami ir (arba) atvykę į ES teritoriją, gali būti patyrę kraštutinių formų smurtą, išnaudojimą, prekybą žmonėmis, fizinę, psichologinę ir seksualinę prievartą. Jiems gali grėsti atskirties ir įsitraukimo į nusikalstamą veiklą arba radikalėjimo rizika. Nelydimi vaikai, kaip ypač pažeidžiama grupė, yra lengviau paveikiami juos supančios aplinkos. Nelydimoms mergaitėms ypač didelė priverstinės ir ankstyvos santuokos rizika, nes šeimos sunkiai verčiasi arba nori, kad jų dukterys susituoktų ir taip apsisaugotų nuo tolesnės seksualinės prievartos. Be to, gali būti, kad nelydimos mergaitės jau privalo rūpintis savo pačių vaikais. Neįgalūs nelydimi vaikai ypač pažeidžiami, jiems yra didelė rizika tapti smurto aukomis. Nelydimi vaikai taip pat gali būti ypač pažeidžiami dėl savo lytinės tapatybės, seksualinės orientacijos arba lyties raiškos. Todėl vaikų migrantų, ypač nelydimų vaikų, apsauga ir pagarbos jų interesams užtikrinimas visais migracijos etapais, neatsižvelgiant į jų statusą, yra ES prioritetas ⁽⁶⁾.

Pažeidžiamumo aspektų vertinimas ir nelydimų vaikų poreikių tenkinimas atitinkamai nereiškia, kad nereikia atsižvelgti į jų stipriąsias puses. Skiriant būtiną dėmesį pažeidžiamumui, nereikėtų riboti atitinkamų politikos priemonių, paramos ir priežiūros praktikos, pritaikytos prie nelydimų vaikų poreikių ir gebėjimų, kartu visada pripažįstant jų atsparumą ⁽⁷⁾.

Vaiko interesų principas

Nepriklausomai nuo migracijos ar pabėgėlio statuso, nelydimi vaikai pirmiausia turi teisę į visas teises, įtvirtintas 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje (toliau – VTK). VTK 3 straipsnyje nustatyta: „Imantis bet kokių vaiką liečiančių veiksmų, nesvarbu, ar tai darytų valstybinės, ar privačios įstaigos, užsiimančios socialiniu aprūpinimu, teismai, administracijos ar įstatymų leidimo organai, svarbiausia – vaiko interesai“. Jungtinių Tautų (toliau – JT) Vaiko teisių komitetas, siekdamas pateikti patikimas gaires valstybėms dėl VTK aiškinimo ir įgyvendinimo, paskelbė bendruosius komentarus. Atitinkami JT Vaiko teisių komiteto bendrieji komentarai, susiję su nelydimais vaikais, kuriuose atsižvelgiama į vaiko interesų principą, *inter alia*, yra šie:

- bendrasis komentaras Nr. 12 (2009) dėl vaiko teisės būti išklausytam;
- bendrasis komentaras Nr. 14 (2013) dėl vaiko interesų;
- bendrasis komentaras Nr. 22 (2017) dėl bendrųjų principų, susijusių su vaiko žmogaus teisėmis tarptautinės migracijos srityje ⁽⁸⁾.

Vaiko interesų principas taip pat taikomas visoms bendros Europos prieglobsčio sistemos teisinėms priemonėms. Pagal PSD 23 straipsnį valstybės narės, įgyvendindamos šias su vaikais susijusias PSD nuostatas, pirmiausia atsižvelgia į vaiko interesus. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – ES chartija) 24 straipsnyje nustatyta, kad „imantis visų veiksmų, susijusių su vaikais, nesvarbu, ar tai darytų valdžios institucijos, ar privačios įstaigos, pirmiausia turi būti atsižvelgiama į vaiko interesus“. Todėl taikydamos PSD, valstybės narės turėtų stengtis užtikrinti visišką atitiktį vaiko interesų principui laikantis atitinkamai VTK ir ES chartijos ⁽⁹⁾.

⁽⁵⁾ Europos Komisija, 2017 m. balandžio 12 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui „Vaikų migrantų apsauga“, COM(2017) 211 final.

⁽⁶⁾ Europos Komisija, 2017 m. balandžio 12 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui „Vaikų migrantų apsauga“, COM(2017) 211 final.

⁽⁷⁾ K. Björklund, *Unaccompanied refugee minors in Finland – Challenges and good practices in a Nordic context*, 2015 (žiūrėta 2018 m. liepos 24 d.); M. Vervliet, *The trajectories of unaccompanied refugee minors: Aspirations, agency and psychosocial wellbeing*, 2013.

⁽⁸⁾ JT Visų darbuotojų migrantų ir jų šeimos narių teisių apsaugos komitetas (CMW), bendras Visų darbuotojų migrantų ir jų šeimos narių teisių apsaugos komiteto bendrasis komentaras Nr. 3 (2017); Vaiko teisių komiteto bendrasis komentaras Nr. 22 (2017) dėl bendrųjų principų, susijusių su vaiko žmogaus teisėmis tarptautinės migracijos srityje, 2017 m. lapkričio 16 d., CMW/C/GC/3-CRC/C/GC/2.

⁽⁹⁾ PSD 9 konstatuojamoji dalis.

Vertindamos vaiko interesus, ES+ valstybės visų pirma tinkamai atsižvelgia į šiuos veiksniai:

- šeimos susijungimo galimybes;
- vaiko gerovę ir socialinę raidą, ypač – į vaiko patirtį;
- saugumo ir apsaugos aspektus, visų pirma tais atvejais, kai kyla grėsmė, kad vaikas taps prekybos žmonėmis auka;
- vaiko pažiūrą, atsižvelgiant į jo amžių ir brandą ⁽¹⁰⁾.

Daugiau rekomendacijų žr. EASO *vaiko interesų apsaugos per prieglobsčio procedūras praktinį vadovą* (netrukus bus parengtas), kuriame pateikiama interesų principo apžvalga, įskaitant atitinkamą terminiją, būtinąsias sąlygas ir apsaugos priemonės, pažeidžiamumo ir rizikos rodiklius bei rekomendacijas, kaip įvertinti vaiko interesus ⁽¹¹⁾.

Vaiko interesų principo taikymas yra neatskiriama šiose gairėse nustatytų standartų ir rodiklių dalis ir jo reikėtų laikytis numatant priėmimo sąlygas nacionalinėse sistemose. Praktiškai taikant vaiko interesų principą, reikia įvertinti įvairius aspektus, o šio vertinimo rezultatai įtraukiami į bendrą **interesų vertinimo** procesą. Skyriuose dėl dalyvavimo, specialiųjų poreikių ir rizikos, taip pat dėl paskyrimo, kasdienės priežiūros ir sveikatos priežiūros išsamiai aprašomos būtinos ir siūlomos nuostatos, į kurias atsižvelgiama vertinant interesus.

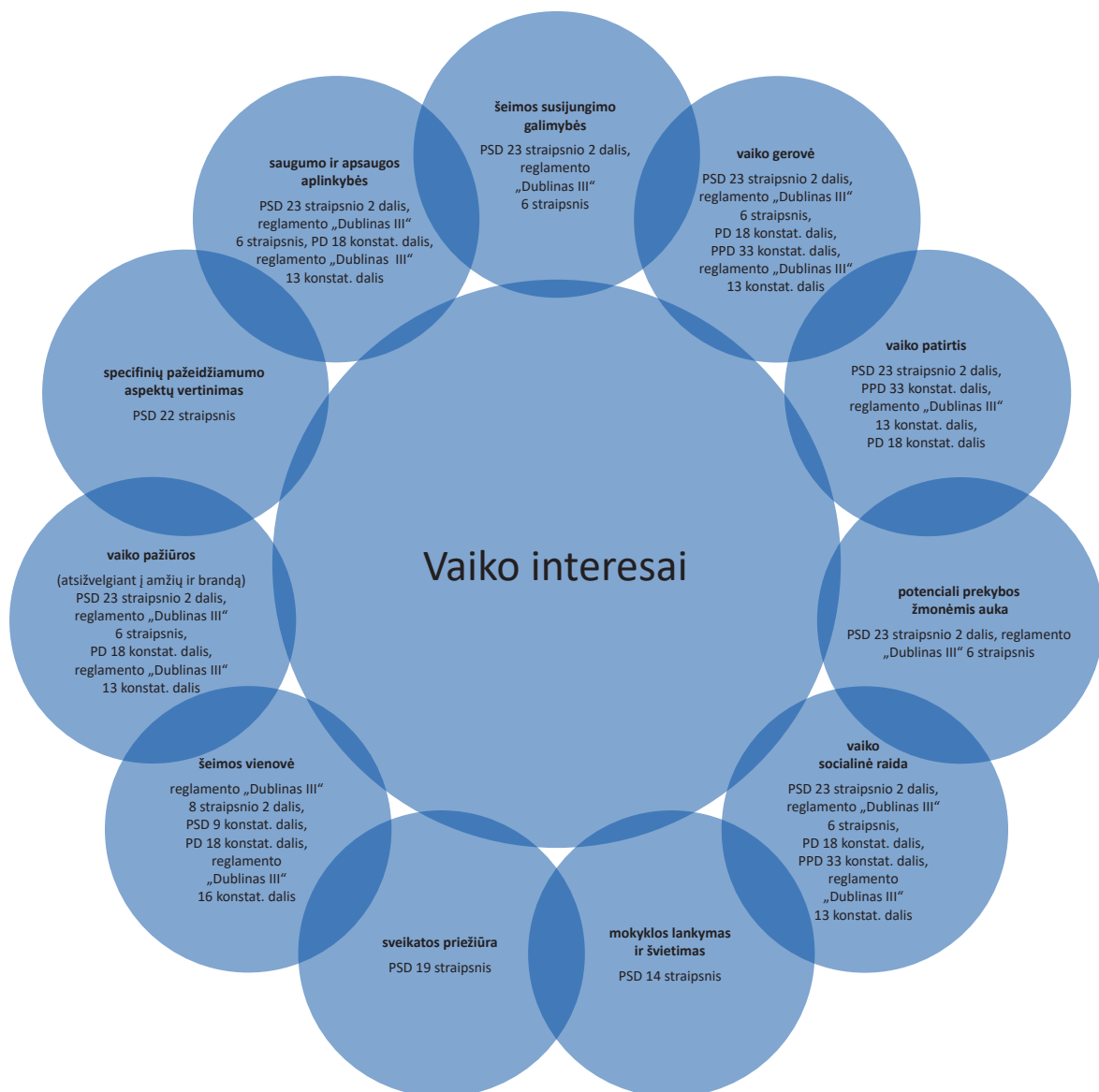
Vertinimą atlieka tiesiogiai su nelydimais vaikais priėmimo procese bendraujantys asmenys, be to, reikia atsižvelgti į tarpžinybinį interesų vertinimo pobūdį. Tarpžinybinis interesų vertinimo pobūdis reiškia, kad atsižvelgiama į susijusias įvairių sričių specialistų įžvalgas ir nuomones, kuriomis remiantis priimamas sprendimas konkrečiu klausimu (pvz., atstovai, globėjai, socialiniai darbuotojai, psichologai, gydytojai, mokytojai).

Vertinimas atliekamas skirtingais etapais po atvykimo. Pagal PSD 22 straipsnį specialiųjų priėmimo poreikių vertinimas pradedamas per pagrįstą laikotarpį nuo tarptautinės apsaugos prašymo pateikimo. Be to, PSD nuostatose nustatyta, kad valstybės narės užtikrina, jog į tuos specialiuosius priėmimo poreikius būtų atsižvelgta ir tada, kai jie paaiškėja vėlesniame prieglobsčio procedūros etape. Valstybės narės užtikrina, kad specialiųjų priėmimo poreikių turintiems tarptautinės apsaugos prašytojams teikiant paramą pagal PSD į jų specialiuosius poreikius būtų atsižvelgiama per visą prieglobsčio procedūros trukmę.

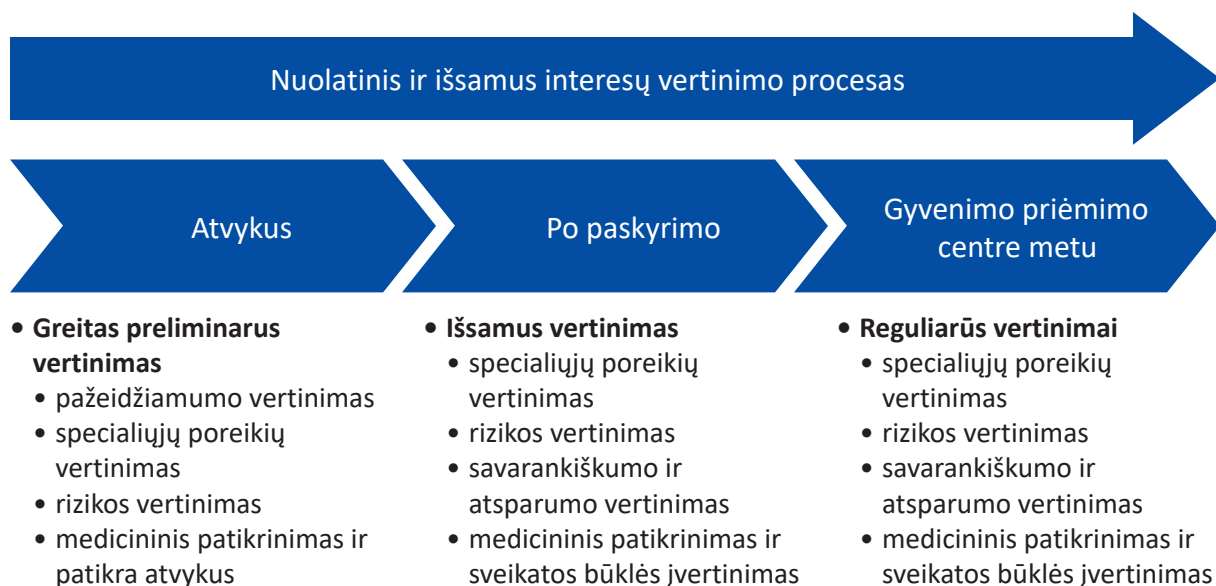
Todėl greitas preliminarus vertinimas, kurio metu įvertinamas pažeidžiamumas, specialieji poreikiai ir rizika (plg. 2 skyrių „Specialieji poreikiai ir saugumo rizika“), turi būti atliekamas bet kuriuo atveju, be to, šiame etape reikia pradėti interesų vertinimą. Minėti vertinimai turi būti atliekami išsamiai ir reguliariai ir susieti su nuolatiniu interesų vertinimu bei taikomi visiems su vaikais susijusiems veiksams ir sprendimams.

⁽¹⁰⁾ PSD 23 straipsnis.

⁽¹¹⁾ Daugiau rekomendacijų dėl vaiko interesų principo žr. UNHCR, *Safe and Sound*, 2014 (žiūrėta 2018 m. balandžio 25 d.); UNHCR/Tarptautinis gelbėjimo komitetas, *UNHCR BID gairių įgyvendinimo praktinis vadovas*, 2011; UNHCR *Vaiko interesų nustatymo gairės*, 2008.

1 pav. Vaiko interesai. Pritaikyta pagal EASO *Vaiko interesų apsaugos per prieglobsčio procedūras praktinį vadovą* (rengiamas).

2 pav. Vertinimo etapai.

Gairių taikymo sritis

Laikantis PSD nuostatų, šio dokumento paskirtis – nustatyti priėmimo sąlygų gaires, taikomas:

nelydimiems vaikams, kurie prašo suteikti tarptautinę apsaugą, ir (arba) yra apsistoję priėmimo centruose.

Nors tai nenumatyta PSD, siekiant tinkamai atsižvelgti į teisę į nediskriminavimą (VTK 2 straipsnis), į šias gaires taip pat reikėtų atsižvelgti priimant nelydimus vaikus, kurie apsistoja priėmimo centre, tačiau nepateikė tarptautinės apsaugos prašymo.

Kituose poskirniuose daugiausia dėmesio skiriama kiekvienam iš trijų taikymo srities aspektų (t. y. nelydimiems vaikams, tarptautinės apsaugos prašymui, vietai ir infrastruktūrai).

Nelydimi vaikai

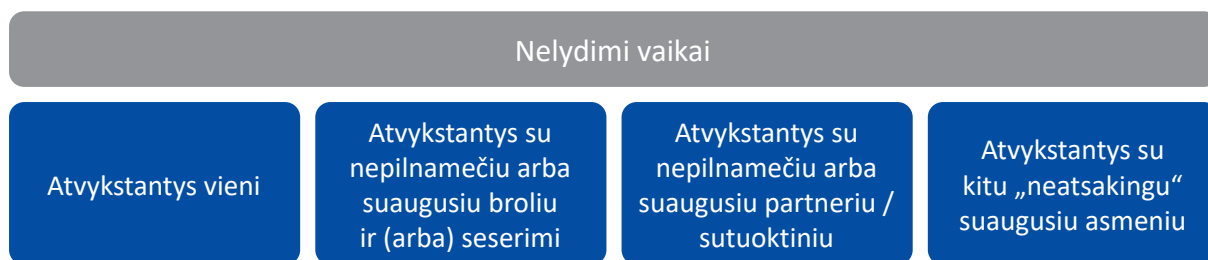
Šiose gairėse ir pagal PSD 2 straipsnio e punktą nelydimas vaikas –

nepilnametis, į valstybių narių teritoriją atvykęs nelydimas pagal atitinkamos valstybės narės teisę ar praktiką už jį atsakingo suaugusio asmens ir ten esantis tol, kol toks asmuo ima jį faktiškai prižiūrėti. Šiai kategorijai priklauso nepilnametis, kuris liko be palydos po to, kai atvyko į valstybių narių teritoriją ⁽¹²⁾.

Šiose gairėse terminas „atskirti vaikai“ patenka į nelydimų vaikų sąvokos apibrėžtį ⁽¹³⁾.

Prielaida dėl nelydimo vaiko statuso pagal PSD nepasikeičia, jeigu vaikai atvyksta į valstybės narės teritoriją kartu su

- nepilnamečiu arba suaugusiu broliu ir (arba) seserimi;
- nepilnamečiu arba suaugusiu partneriu / sutuoktiniu ir (arba)
- šeimos nariais, giminaičiais arba giminystės ryšiais nesusijusiais suaugusiais asmenimis, kurie už juos neatsako pagal atitinkamos valstybės narės teisę arba praktiką.

3 pav. Nelydimi vaikai (taikymo sritis).

Vaikai, kurie atvyksta vieni

Vaikai, kurie į valstybės narės teritoriją atvyksta vieni ir nėra lydimi suaugusiojo, atsakingo už juos pagal atitinkamos valstybės narės teisę ar praktiką, todėl patenka į šių gairių taikymo sritį.

Vaikai, kurie atvyksta su nepilnamečiu arba suaugusiu broliu ir (arba) seserimi

Du nepilnamečiai broliai ir (arba) seserys yra du giminingi nelydimi vaikai. Suaugęs brolis ir (arba) sesuo nėra už kitą nepilnametį brolių ir (arba) seserį atsakingas suaugusysis. Todėl vaikai, kurie atvyksta kartu su suaugusiu broliu ir (arba) seserimi, nėra lydimi suaugusiojo, atsakingo už juos pagal valstybės narės teisę ar praktiką, ir patenka į šių gairių taikymo sritį.

⁽¹²⁾ Pagal PSD 2 straipsnio d punktą vaikas – tai jaunesnis nei 18 metų trečiosios šalies pilietis arba asmuo be pilietybės. Terminai „vaikas“ ir „nepilnametis“ laikomi sinonimais (apimančiais visus jaunesnius nei 18 metų asmenis). Šiame dokumente vartojami abu terminai. Tačiau pirmenybė teikiama terminui „vaikas“. Terminas „nepilnametis“ vartojamas tada, kai jis minimas teisinėje nuostatoje arba konkrečiame straipsnyje (pvz., ES prieglobsčio *acquis* nuostatose).

⁽¹³⁾ ES prieglobsčio *acquis* atskirtų vaikų apibrėžties nėra. JT Vaiko teisių komiteto *bendrojo komentaro Nr. 6 (2005) dėl nelydimų ir atskirtų vaikų, esančių ne savo kilmės valstybėje*, 8 dalyje nustatyta, kad atskirtas vaikas – vaikas, į valstybių narių teritoriją atvykęs nelydimas pagal atitinkamos valstybės narės teisę ar praktiką už jį atsakingo suaugusio asmens (taigi atskirtas nuo atsakingo suaugusiojo), tačiau nebūtinai atvykęs atskirtas nuo kitų giminaičių.

Vaikai, kurie atvyksta su nepilnamečiu arba suaugusiu partneriu / sutuoktiniu

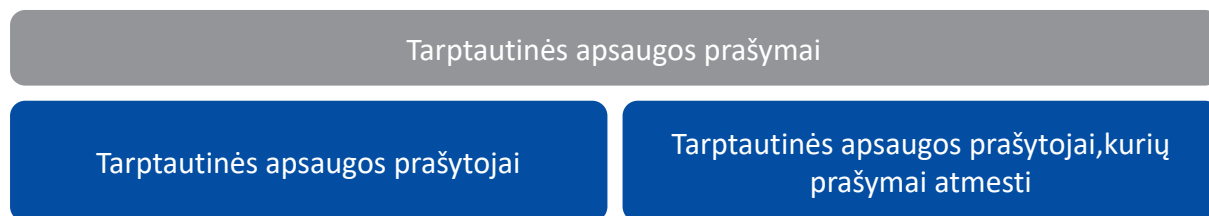
Vaiko suaugęs partneris / sutuoktinis nėra už nepilnametį partnerį / sutuoktinį atsakingas suaugusysis. Todėl vaikai, kurie atvyksta kartu su suaugusiu partneriu / sutuoktiniu, nėra lydimi suaugusiojo, atsakingo už juos pagal valstybės narės teisę ar praktiką, ir patenka į šių gairių taikymo sritį.

Vaikai, kurie atvyksta kartu su suaugusiaisiais, bet ne tėvais

Vaikai, kurie atvyksta kartu su suaugusiaisiais, bet ne tėvais, atvykimo metu nėra lydimi suaugusiojo, atsakingo už juos pagal valstybės narės teisę ar praktiką, ir patenka į šių gairių taikymo sritį.

Tarptautinės apsaugos prašymas

Vadovaujantis PSD, gairėse daugiausia dėmesio skiriama nelydimiems vaikams visuose visų procedūrų etapuose, susijusiuose su tarptautinės apsaugos prašymais. Tai apima nelydimus vaikus, kurie yra trečiosios šalies piliečiai arba asmenys be pilietybės, pateikę tarptautinės apsaugos prašymą, dėl kurio dar nepriimtas galutinis sprendimas. Gairės taip pat taikomos tiems nelydimiems vaikams, dėl kurių tarptautinės apsaugos prašymo jų apsistojimo priėmimo centre metu priimtas neigiamas sprendimas.

4 pav. Tarptautinės apsaugos prašytojai (taikymo sritis).

Asmenys, kurie neprašo tarptautinės apsaugos: kaip minėta, į šias gaires taip pat reikėtų atsižvelgti priimant nelydimus vaikus, kurie nepateikė tarptautinės apsaugos prašymo, tačiau yra apsistoję priėmimo centre.

Nelydimų vaikų priėmimo centrai

Siekiant užtikrinti vienodą požiūrį į tarptautinės apsaugos prašytojus visoje ES, PSD turėtų būti taikoma visuose visų procedūrų, susijusių su tarptautinės apsaugos prašymais, etapuose, be to, ji turėtų būti taikoma visose vietose ir įstaigose, kuriose priimami tarptautinės apsaugos prašytojai ⁽¹⁴⁾. Į gairių taikymo sritį patenka visos teritorijos ir vietos, kuriose priimami nelydimi vaikai.

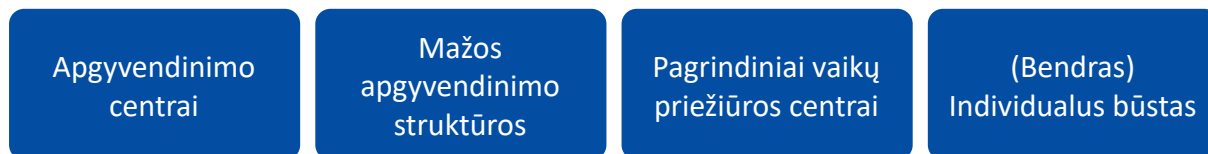
Globa šeimoje ⁽¹⁵⁾ yra tinkamas ir dažnai pageidautinas bei ekonomiškai efektyvus būdas apgyvendinti nelydimus vaikus. Tačiau reikėtų pažymėti, kad globos šeimoje valdymo standartai nepatenka į šių gairių taikymo sritį. Taip yra dėl to, kad asmeninė ir struktūrinė globos šeimoje aplinka skiriasi nuo minėtų vietų ir įstaigų, kuriose priimami nelydimi vaikai.

Dauguma ES+ valstybių nelydimus vaikus apgyvendina atskiruose priėmimo centruose, pritaikytuose būtent nelydimiems vaikams, nelydimiems vaikams skirtose specialiose vietose, esančiose pagrindiniuose priėmimo centruose, pagrindiniuose priežiūros centruose arba globėjų šeimose. Šiose gairėse aprašomi priėmimo ir priežiūros centruose (įskaitant apgyvendinimo centrus, mažos apimtys priėmimo struktūras, pagrindinius vaikų priežiūros centrus ir (bendrus) individualius būstus) esantiems nelydimiems vaikams taikomi standartai ir rodikliai. Šios gairės taikomos tiek, kiek jos susijusios su PSD.

⁽¹⁴⁾ PSD 8 konstatuojamoji dalis.

⁽¹⁵⁾ Apie priėmimą ir gyvenimą šeimose žr. NIDOS, *Reception and Living in Families (RLF), Final report*, 2015; dėl alternatyvios globos šeimoje (angl. ALFACA) projektų ir priemonių žr. Europos globos institucijų tinklą (angl. ENGI), *alternatyvi globa šeimoje* (angl. ALFACA).

Teritorijos ir vietos, kuriose apsistoja nelydimi vaikai

5 pav. Teritorijos ir vietos (taikymo sritis).

Nedarant poveikio esamoms nacionalinėms sistemoms, kuriomis reglamentuojamas tolygus tarptautinės apsaugos prašytojų paskirstymas valstybių narių teritorijose, nuostatos dėl paskyrimo turėtų būti aiškinamos ir įgyvendinamos visapusiškai laikantis pirmiau minėto vaiko interesų ir šeimos vienovės principo, taip pat paisant specialiųjų priėmimo poreikių, kurių gali turėti nelydimi vaikai. Tais atvejais, kai nelydimi vaikai apgyvendinami įstaigose, jos turi būti pritaikytos prie vaikų specialiųjų poreikių ir jose turi dirbti kvalifikuoti darbuotojai, gebantys paisyti nelydimų vaikų poreikių. Išsamios paskyrimo gairės pateikiamos VI skyriuje.

Kalbant apie tinkamų priėmimo sąlygų numatymą, pažymėtina, kad gairėmis nesiekama nustatyti privalomo priėmimo sąlygų užtikrinimo metodo. Išskyrus atvejus, kai nurodyta kitaip, šiame dokumente aprašyti standartai ir rodikliai taikomi nustatant priėmimo sąlygas, nesvarbu, ar jos užtikrinamos teikiant paramą natūra, mokant pašalpas (išmokas), ar išduodant talonus. Šis požiūris atitinka PSD 2 straipsnio g punktą, kuriame išvardijami įvairūs priėmimo sąlygų užtikrinimo būdai.

Teisinė sistema ir bendrieji principai

Nelydimų vaikų apsaugai taikomos įvairios tarptautinių, regioninių ir nacionalinių lygmenimis užtikrinamos teisės.

Nelydimų vaikų priėmimo sąlygų teisinė sistema

6 pav. Teisinė sistema.

Pagal tarptautinę teisę pagrindinė teisinė vaikų apsaugos priemonė yra VTK. *Inter alia*, minėti ir kiti atitinkami JT Vaiko teisių komiteto bendrieji komentarai, susiję su nelydimais vaikais, kuriuose atsižvelgiama į vaiko interesų principą:

- bendrasis komentaras Nr. 6 (2005) dėl nelydimų ir atskirtų vaikų, esančių ne savo kilmės valstybėje;
- bendrasis komentaras Nr. 13 (2011) dėl vaiko teisės būti apsaugotam nuo bet kokios formos smurto.

Europos Sąjungos Taryba ir valstybių narių vyriausybės atstovai priėmė išvadas dėl vaikų migrantų apsaugos ⁽¹⁶⁾, kuriomis siekiama dar kartą patvirtinti, kad vaikai migracijos srityje turi teisę būti apsaugoti pagal atitinkamas ES teisės nuostatas, įskaitant ES chartiją, ir pagal tarptautinę teisę dėl vaiko teisių.

Komunikate „Vaikų migrantų apsauga“ nustatyti įvairūs veiksmai, kuriuos ES ir jos valstybės narės turi apsvarstyti arba geriau vykdyti, siekdamos užtikrinti veiksmingą visų migrantų vaikų apsaugą, ir raginama stiprinti veiksmus visais migracijos etapais ⁽¹⁷⁾. Valstybės narės, *inter alia*, raginamos:

- užtikrinti, kad vaikams atvykus būtų atliktas individualus jų pažeidžiamumo ir poreikių vertinimas atsižvelgiant į lytį ir amžių ir kad į šį vertinimą būtų atsižvelgiama visose paskesnėse procedūrose;
- užtikrinti, kad visiems vaikams būtų laiku užtikrintas sveikatos priežiūros prieinamumas (įskaitant profilaktinę sveikatos priežiūrą) ir psichologinę bei socialinę paramą, taip pat galimybė, neatsižvelgiant į statusą, naudotis įtraukaus formaliojo ir neformaliojo švietimo paslaugomis;
- užtikrinti, kad būtų sukurta įvairių nelydimiems vaikams skirtų alternatyvių globos galimybių, įskaitant globą globėjų šeimose ir (arba) šeimai artimoje aplinkoje;

⁽¹⁶⁾ Europos Sąjungos Taryba, Tarybos išvados dėl vaiko teisių propagavimo ir apsaugos, 2017 m. balandžio 3 d., Dok. Nr. 7775/17; Europos Sąjungos Taryba, Tarybos ir valstybių narių vyriausybės atstovų išvados dėl vaikų migrantų apsaugos, 2017 m. birželio 8 d., Dok. Nr. 10085/17.

⁽¹⁷⁾ Europos Komisija, 2017 m. balandžio 12 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui „Vaikų migrantų apsauga“, COM(2017) 211 *final*, 4 skirsnis, p. 8 ir kt.

- integruoti vaiko apsaugos politiką visuose priėmimo centruose, kuriuose apgyvendinami vaikai, taip pat paskiriant už vaiko apsaugą atsakingą asmenį;
- užtikrinti, kad būtų sukurta tinkama ir veiksminga vaikų migrantų priėmimo stebėsenos sistema.

Priėmimo sąlygų direktyva (2013/33/ES)

IV SKYRIUS

Nuostatos dėl pažeidžiamų asmenų

21 straipsnis
Bendrasis principas

22 straipsnis
Pažeidžiamų asmenų
specialiųjų priėmimo
poreikių vertinimas

23 straipsnis
Nepilnamečiai

24 straipsnis
Nelydimi
nepilnamečiai

7 pav. Teisinė sistema pagal PSD.

PSD užtikrinama, kad visiems vaikams būtų garantuotos standartinės priėmimo sąlygos. PSD 21 straipsnyje apibrėžiamos konkrečios pažeidžiamų tarptautinės apsaugos prašytojų kategorijos (įskaitant nelydimus vaikus) ir nustatoma prievolė atsižvelgti į specifinę šių pažeidžiamų asmenų padėtį. PSD 22 straipsnyje nustatyta pažeidžiamų asmenų specialiųjų priėmimo poreikių vertinimo tvarka. PSD 23 straipsniu siekiama užtikrinti, kad pirmiausia būtų atsižvelgiama į vaiko interesus. PSD 24 straipsnyje nustatytos nelydimų vaikų priėmimo ir elgesio su jais taisyklės.

Be vaiko interesų principo, toliau nurodyti principai yra sudedamoji į šį dokumentą įtrauktų standartų ir rodiklių dalis ir jų reikėtų laikytis užtikrinant priėmimo sąlygas nacionalinėje sistemoje.

- **Skaidrumas ir atskaitomybė:** priėmimo sąlygos turėtų būti užtikrinamos remiantis skaidriomis ir sąžiningomis taisyklėmis ir sprendimų priėmimo procedūromis. Nedarant poveikio galimybei įtraukti papildomus subjektus, kurie galėtų padėti įgyvendinti konkrečias su nacionalinėmis priėmimo sistemomis susijusias užduotis (pvz., NVO, privačiojo sektoriaus subjektus ir pan.), visa atsakomybė už aukščiausio lygio skaidrumo ir atsakomybės užtikrinimą tenka atitinkamai priėmimo institucijai.
- **Konfidencialumas:** taikant šiose gairėse nustatytus standartus ir rodiklius, laikomasi nacionalinėje ir tarptautinėje teisėje nustatytų konfidencialumo taisyklių, susijusių su bet kokia informacija, kurią gauna su nelydimais vaikais dirbantys asmenys.
- **Dalyvavimas:** pagal PSD 18 straipsnio 8 dalį ir siekiant gerbti vaikų dalyvavimo teises pagal ES chartiją ir VTK, priėmimo institucijos primygtinai raginamos sudaryti palankesnes sąlygas visų nelydimų vaikų dalyvavimui valdant materialinius ir nematerialinius priėmimo sąlygų aspektus.
- **Nediskriminavimas:** visiems nelydimiems vaikams sudaromos vienodos galimybės naudotis priėmimo sąlygomis be jokios diskriminacijos.

Struktūra ir formatas

Šiame dokumente daugiausia dėmesio skiriama su specialiaisiais priėmimo poreikiais susijusioms rekomendacijoms, tokių poreikių nustatymui ir vertinimui bei jų patenkinimui, taip pat nelydimų vaikų priėmimo sąlygų užtikrinimui nacionalinėse priėmimo sistemose. Visi šio dokumento skirsniuose nustatyti standartai laikomi svarbiais siekiant užtikrinti, kad nustatytos priėmimo sąlygos atitiktų PSD.

Po šios įžanginės dalies, gairėse pateikiamas trumpas skirsnis „Kaip skaityti gaires“, kuriame stengiamasi paaiškinti vartojamas sąvokas. Paskui gairės suskirstomos į devynis skirsnius, kuriuose nagrinėjamos šios temos:

1. Nelydimų vaikų informavimas, dalyvavimas ir atstovavimas.
2. Specialieji poreikiai ir rizika.
3. Paskyrimas.
4. Kasdienė priežiūra.
5. Darbuotojai.
6. Sveikatos priežiūra.
7. Švietimas.
8. Maistas, apranga, kiti ne maisto produktai ir pašalpos / išmokos.
9. Apgyvendinimas.

Kiekviename skirsnyje pateikiami konkretūs bendri standartai, taikomi visų ES+ valstybių nacionalinėms priėmimo sistemoms. Kiekvienas standartas susietas su atitinkamais rodikliais, kurie padeda įvertinti, ar standarto laikomasi. Rodikliai numatyti įvairiuose šių gairių skirsniuose, taip siekiama įvertinti, ar imtasi tinkamų priemonių specialiesiems poreikiams nacionalinėse priėmimo sistemose patenkinti. Kai reikia, platesnis paaiškinimas pateikiamas skiltyje „Papildomos pastabos“.

Už standartų taikymą pagrindinė atsakomybė tenka ES+ valstybių institucijoms; daugumą šiose gairėse pateiktų standartų pagal savo kompetenciją turi taikyti nacionalinės priėmimo institucijos. Tačiau užtikrinant praktines materialines ir nematerialines priėmimo sąlygas dalyvauja ir kiti subjektai, įskaitant, pvz., kitą valstybę, regionines ar vietos tarnybas ir tarpvyriausybines organizacijas ar NVO.

Svarbu tai, kad, atsižvelgdamos į PSD 4 straipsnio turinį, ES+ valstybės gali nustatyti arba palikti galioti tarptautinės apsaugos prašytojams **palankesnes** priėmimo sąlygų **nuostatas**, nei nustatytosios šiose gairėse. Šio dokumento jokiais aplinkybėmis nereikėtų vertinti kaip raginimo taikyti žemesnius galiojančius standartus, jis veikiau turėtų būti suprantamas kaip paskata užtikrinti jame nustatytus minimalius rodiklius.

Kaip skaityti gaires

Visi gairėse pateikiami standartai ir rodikliai turėtų būti vertinami ir įgyvendinami atsižvelgiant į **vaiko interesų principą**, kaip paaiškinta pirmiau (plg. p. 7).

Taigi, gairėmis nesiekama sukurti idealios priėmimo sistemos modelio, jų paskirtis – apibendrinti visose valstybėse narėse taikomus ir įgyvendinamus suderintus standartus, rodiklius ir gerąją patirtį.

Šiame dokumente nustatyti **standartai** atspindi valstybėse narėse jau galiojančią praktiką, t. y. standartas atspindi bendrai pripažintą praktiką ir turėtų būti įtvirtintas visose nacionalinėse priėmimo sistemose.

Rodikliai – tai priemonė, padedanti įvertinti, kaip laikomasi standarto. Tais atvejais, kai atitiktį standartui galima įvertinti keliais skirtingais būdais, naudojami **alternatyvūs rodikliai**. Po kiekvienu standartu išvardyti rodikliai turėtų būti suprantami kaip lygiaverčiai ir neturintys hierarchinės struktūros.

Papildomoje pastaboje nurodoma, kokiais veiksmais galima siekti konkretaus rodiklio. Atsižvelgiant į skirtingas nacionalines aplinkybes, papildomos pastabos dėl įvairių valstybių narių gali būti skirtingos.

Sąvoka **geroji patirtis** yra ne oficialaus vertinimo ir vertinimų rezultatas, bet grindžiama dabartine tam tikrų valstybių narių praktika. Nors bendro standarto kol kas dar nėra, valstybės narės vis tiek raginamos apsvarstyti galimybę šias gerosios patirties nuostatas perkelti į savo nacionalines sistemas. Gairėse pateikti gerosios patirties pavyzdžiai reiškia aukštesnius ES+ valstybėse galiojančius standartus, kuriais siekiama skatinti remtis šiais pavyzdžiais.

STANDARTAS (reiškia bendrai pripažintą praktiką ir atitiktis turėtų būti užtikrinta visoje nacionalinėje priėmimo sistemoje)	16 STANDARTAS. Užtikrinti kasdienę nelydimo vaiko priežiūrą apgyvendinimo centre (16.1) arba individualiame būste (16.2).
RODIKLIS (reiškia priemonę, kurią naudojant įvertinama atitiktis standartui)	16.1.a rodiklis. Apgyvendinimo centre visomis savaitės dienomis yra visą parą dirbančių kvalifikuotų darbuotojų.
ALTERNATYVŪS RODIKLIAI (naudojami tais atvejais, kai atitiktį standartui galima įvertinti keliais skirtingais būdais)	16.1.a rodiklis. Apgyvendinimo centre visomis savaitės dienomis yra visą parą dirbančių darbuotojų. ARBA 16.1.a rodiklis. Kai nelydimas vaikas gyvena individualiame būste, su kvalifikuotais darbuotojais galima susisiekti visą parą visomis savaitės dienomis.
PAPILDOMOS PASTABOS (nurodoma, ką galima padaryti atitiktį užtikrinti; įvairiose valstybėse narėse gali skirtis)	Papildomos pastabos. Individualiame būste apgyvendinamas vaikas yra ne jaunesnis nei 16 metų ir nustatyta, kad jis yra pakankamai subrendęs ir savarankiškas, kad galėtų gyventi tokia būste.
GEROJI PATIRTIS (aukštesni ES+ valstybėse galiojantys standartai, kuriais siekiama skatinti sekti šiais pavyzdžiais)	Geroji patirtis. Visuose priėmimo centruose yra nelydimiems vaikams skirtas vadovas. Vadove aptariamos visos procedūros ir politika, susijusi su nelydimų vaikų priėmimu; vadovas parengtas bendradarbiaujant su nelydimiems vaikams atstovaujančiomis institucijomis. Vadove aiškiai aprašyti reikalavimai konsultuotis su nelydimu vaiku, dalytis duomenimis ir koordinuoti veiklą su kitomis įstaigomis bei organizacijomis.

8 pav. Standartų, rodiklių, pastabų, papildomų pastabų ir gerosios patirties pavyzdžiai.

I priede pateikiama lentelė, kurioje apibendrinami visi šiame dokumente išvardyti standartai ir rodikliai. Tačiau ši lentelė turėtų būti aiškinama kartu su pagrindiniu dokumentu, kuriame pateikiami papildomi paaiškinimai (papildomos pastabos, geroji patirtis), galintys būti naudingi aiškinant gaires.

EASO misija – remti valstybes nares ir asocijuotąsias šalis įgyvendinant Bendrą Europos prieglobsčio sistemą (BEPS) ES+ teritorijoje (ES+ valstybės, Islandija ir Lichtenšteinas), *inter alia*, rengiant bendrus mokymus, užtikrinant vienodą kokybę ir teikiant bendrą informaciją apie kilmės šalį. Kaip ir apskritai visos **EASO pagalbinės priemonės**, šios gairės

pagrįstos bendrais BEPS standartais. Gairės turėtų būti vertinamos kaip papildančios kitas prieinamas priemones, visų pirma:

- *EASO vaiko interesų apsaugos vertinimo per prieglobsčio procedūras praktinį vadovą;*
- *EASO gairės dėl priėmimo sąlygų: veiklos standartus ir rodiklius;*
- *EASO amžiaus nustatymo praktinį vadovą;*
- *EASO šeimos narių paieškos praktinį vadovą;*
- *EASO pokalbio su vaikais vedimo mokymo modulį ir*
- *EASO priemonę, skirta specialiųjų poreikių turintiems asmenims nustatyti (EASO IPSN priemonė).*

Šios gairės parengtos atsižvelgiant į priėmimo sistemos veikimą. Situacijos, kurios patenka į **nepaprastosios padėties** taikymo sritį, nėra šių gairių dalykas. Tokios situacijos aptariamose *EASO gairėse dėl nenumatytų atvejų planavimo priėmimo sąlygomis*. Vis dėlto į šias gaires ir į jose nustatytus standartus bei rodiklius reikėtų kuo labiau atsižvelgti net ir nepaprastosios padėties atvejais. Kaip nustatyta *EASO gairėse dėl nenumatytų atvejų planavimo priėmimo sąlygomis*, kiekvienas žmogus yra vertintinas ir gerbtinas, nepaisant nepaprastosios padėties. Šios gairės turėtų būti taikomos laikantis VTK ir ES chartijos kartu nepamirštant PSD.

1. Nelydimų vaikų informavimas, dalyvavimas ir atstovavimas

Įvadinės pastabos

Šiame dokumente sąvoka „informacijos teikimas“ reiškia pagal PSD teikiamą informaciją. Pagal PSD 5 straipsnį valstybė narė per atitinkamą laikotarpį, bet ne ilgiau kaip per 15 dienų po to, kai buvo pateiktas tarptautinės apsaugos prašymas, informuoja nelydimus vaikus bent jau apie nustatytas pašalpas / išmokas ir su priėmimo sąlygomis susijusias jų pareigas.

Pažymėtina, kad valstybės narės pareiga teikti tokią informaciją taip pat gali tekti priėmimo institucijoms. Todėl, laikantis šių gairių teminės taikymo srities, jose daugiausia dėmesio skiriama informacijos, susijusios su priėmimo sąlygomis, teikimo standartams.

Siekiant išvengti kalbos barjerų ir bendravimo problemų, informacija teikiama nelydimiems vaikams suprantama kalba. Kad nelydimi vaikai priėmimo metu nebūtų apkraunami pernelyg dideliu informacijos kiekiu, informacija gali būti teikiama konkrečiu laiku arba etapais ir atsižvelgiant į vaikų poreikius ir brandą. Reaguojant į nustatytus specialiuosius poreikius, nelydimi vaikai turėtų gauti informaciją apie priėmimą (pvz., apie būsto taisykles, gyventojų pareigas, pagrindinius darbuotojus, skundų padavimo mechanizmus), taip pat apie prieinamas paramos priemones. Šios priemonės, *inter alia*, apima konsultavimą psichologiniais ir socialiniais klausimais ir įvairią pagalbą – nuo nelydimų vaikų informavimo, kaip pasinaudoti viešosiomis paslaugomis, iki kultūrinio tarpininkavimo ir orientavimo, konfliktų sprendimo, taip pat patarimų, kaip elgtis konkrečiose situacijose ir kokių tolesnių veiksmų imtis. Valstybės narės raginamos nustatyti tvarkaraščius, kuriuose būtų nurodyta, kokia informacija teiktina nelydimiems vaikams nacionaliniu lygmeniu, ir atsižvelgiama į PSD 5 straipsnyje nustatytą bendrą maksimalų 15 dienų terminą.

Pagal VTK 12 straipsnį ir ES chartijos 24 straipsnį reikalaujama paisyti vaikų nuomonės ir veikti atsižvelgiant į jų amžių ir brandą. VTK raginama, kad suaugusieji išklausytų vaikų nuomonių ir užtikrintų jų dalyvavimą priimančiais sprendimais. Teisė būti išklausytam taikoma visiems vaikams, kurie geba suformuoti savo pažiūras, nepaisant jų amžiaus, todėl pareiga išklausyti vaiką nepriklauso nuo konkretaus amžiaus, nes vaiko supratimas ir gebėjimas suformuoti ir išreikšti savo pažiūras ne visada susijęs su jo chronologiniu amžiumi. Nelydimų vaikų brandą individualiai turi įvertinti vaikų psichologas arba socialiniai darbuotojai, turintys darbo su vaikais patirties ⁽¹⁸⁾. Šis vertinimas padeda parinkti tinkamą kalbą informacijai nelydimiems vaikams pateikti ir jų supratimui patikrinti. Be to, siekiant įgalinti vaikus išreikšti savo pažiūras, reikia pritaikyti procedūras.

Užtikrinus, kad į vaiko nuomonę tinkamai atsižvelgiama priimančiais visus su juo susijusius sprendimus, dar nereiškia, kad visi sprendimai visuomet atitiks vaiko išreikštą pažiūrą. Jei taip nėra, vaikams reikėtų tinkamai paaiškinti motyvus.

Nelydimi vaikai yra pažeidžiami, todėl viena svarbiausių priemonių, kurių reikia imtis nelydimam vaikui apsaugoti, yra skubiai paskirti jo atstovą. Atstovai atlieka esminį vaidmenį garantuojant galimybę pasinaudoti teisėmis ir apsaugant visų nelydimų vaikų interesus, įskaitant tuos, kurie neprašo prieglobsčio. Atstovai, kartu su kitais veikėjais, gali padėti kurti pasitikėjimu grįstus santykius su nelydimais vaikais ir užtikrinti jų gerovę, įskaitant integraciją.

Kol kas atstovo sąvoka valstybėse narėse nėra vienodai apibrėžta. Atstovų vaidmuo, kvalifikacija ir kompetencijos įvairiose valstybėse narėse suprantamos nevienodai ⁽¹⁹⁾. Kai kuriose valstybėse narėse vartojama globėjo sąvoka, o jo vaidmuo atskirose valstybėse gali būti panašus arba skirtingas; kitose valstybėse narėse gali veikti abu veikėjai, turintys skirtingus vaidmenis. PSD 2 straipsnio j punkte atstovas apibrėžiamas, kaip „asmuo arba organizacija, paskirtas kompetentingų įstaigų, kad padėtų ir atstovautų nelydimam nepilnamečiui vykstant šioje direktyvoje numatytiems procedūroms, siekiant užtikrinti vaiko interesus ir, kai būtina, naudotis veiksmu nepilnamečio labui“.

Pagal PSD 24 straipsnį valstybės narės „kuo skubiau imasi priemonių, kad užtikrintų, jog atstovas atstovautų ir padėtų nelydimam nepilnamečiui pasinaudoti [PSD] nustatytomis teisėmis ir vykdyti pareigas“. Atstovas savo pareigas vykdo pagal vaiko interesų principą, kaip nustatyta PSD 23 straipsnio 2 dalyje, ir turi su tuo susijusią būtiną kompetenciją.

⁽¹⁸⁾ JT Vaiko teisių komiteto bendroji pastaba Nr. 12 (2009) dėl vaiko teisės būti išklausytam.

⁽¹⁹⁾ 2012 m. birželio 19 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategija 2012–2016 m.“, COM(2012) 286 final.

Pagal ES prieglobsčio *acquis* viena pagrindinių valstybių narių pareigų, siekiant išspręsti šį būdingo pažeidžiamumo klausimą ir įgyvendinti teisę į šeimos vienovę, yra priimti būtinas priemonės, kurios padėtų atlikti nelydimų vaikų šeimos narių paiešką ir suvienyti vaikus su savo šeimos nariais, kai nustatoma, kad tai atitinka vaiko interesus.

Be minėto atstovavimo, nelydimų vaikų interesai taip pat turėtų būti saugomi paskiriant atitinkamus darbuotojus (pvz., globos ir (arba) socialinius darbuotojus ir pan.), atsakingus už nelydimų vaikų priėmimą ir priežiūrą. Atsižvelgiant į komunikatą dėl vaikų migrantų apsaugos pateiktas rekomendacijas, visos organizacijos (įskaitant priėmimo centrus), kurios dirba su vaikais, turėtų turėti nustatytą vaiko apsaugos vidaus politiką (t. y. vidaus taisyklių rinkinį, kuriame būtų nustatyta, kaip patikrinti, įdarbinti ir mokyti su vaikais dirbančius darbuotojus, kaip stebėti jų bendravimą su vaikais ir kaip nagrinėti skundus bei prireikus taikyti drausmines sankcijas).

Teisinės nuorodos: informavimas, dalyvavimas ir atstovavimas

- PSD 2 straipsnio j punktas: atstovas.
- PSD 5 straipsnis: informacija.
- PSD 23 straipsnis: nepilnamečiai.
- PSD 24 straipsnio 1 dalis: nelydimi nepilnamečiai.
- VTK 12 straipsnis: vaiko nuomonės paisyimas.

Standartai ir rodikliai

1.1. Informavimas

1 STANDARTAS. Užtikrinti, kad nelydimi vaikai gautų reikiamą informaciją.

1.1 rodiklis. Per atitinkamą ne ilgesnį nei 15 dienų terminą po to, kai buvo pateiktas tarptautinės apsaugos prašymas, turi būti pateikta informacija bent jau apie priimtiems nelydimiems vaikams teikiamas pašalpas / išmokas ir tenkančias pareigas, kurių jie turi laikytis.

- **Papildomos pastabos.** Informacija teikiama atsižvelgiant į amžių naudojant rašytinį tekstą, lankstinukus, nuotraukas, vaizdo medžiagą. Žodinė informacija turėtų būti pagrindinis nelydimiems vaikams teikiamos informacijos šaltinis.

1.2 rodiklis. Informacija turėtų būti teikiama nemokamai.

1.3 rodiklis. Teikiant informaciją reikėtų atsakyti į nelydimų vaikų ar jų atstovo iškeltus klausimus.

1.4 rodiklis. Informacija teikiama apie visus priėmimo sąlygų aspektus, susijusius su nelydimais vaikais, ir apima bent jau informaciją apie teisę į priėmimą, materialinių priėmimo sąlygų (apgyvendinimas, maistas, apranga ir dienpinigiai) užtikrinimą, sveikatos priežiūros ir mokymosi galimybes, laisvalaikį ir prireikus apie konkrečias specialiųjų poreikių turintiems tarptautinės apsaugos prašytojams taikomas taisykles.

- **Papildomos pastabos.** Informacija nelydimiems vaikams turėtų būti pateikiama vaikui aiškiai suprantama ir priimtina kalba ir apimti informaciją apie galimybę pasinaudoti papildoma psichosocialine pagalba, valstybėje narėje galiojančias socialines normas, patarimus kasdienio gyvenimo klausimais, įskaitant konfliktų valdymą.

1.5 rodiklis. Informacija teikiama atsižvelgiant į nelydimų vaikų specialiuosius poreikius ir individualias aplinkybes.

1.6 rodiklis. Teikiant informaciją paaiškinamos su nelydimais vaikais dirbančių darbuotojų funkcijos.

1.7 rodiklis. Teikiant informaciją reikėtų paaiškinti, jog privaloma paskirti atstovą, kuris padėtų nelydimiems vaikams išspręsti procesinius ir kasdieniame gyvenime kylančius klausimus.

- **Papildomos pastabos.** Nelydimi vaikai turėtų būti informuojami apie paskirto atstovo, darbuotojų, ypač socialinių darbuotojų, kurie jiems teiks visapusišką paramą jų buvimo priėmimo centre metu, funkcijas.

1.8 rodiklis. Informacija apima pagrindinius tarptautinės apsaugos aspektus, įskaitant galimybę pasinaudoti prieglobsčio procedūra ir teisine pagalba ir tai, kaip ją pasinaudoti, šeimos narių paieškos galimybes, šeimos susijungimą, savanorišką grįžimą ir su jų byla susijusias apeliacines procedūras.

- **Papildomos pastabos.** Pagrindinis informacijos teikėjas – atstovas ir priėmimo institucijos. Tačiau užtikrinant materialines ir nematerialines priėmimo sąlygas dalyvauja ir kiti subjektai, įskaitant, pvz., regionines ar vietos tarnybas ir tarpvyriausybines organizacijas ar NVO.
- Teikiant informaciją taip pat galima užsiminti apie su smurtu dėl lyties susijusius aspektus, prekybos žmonėmis ir neteisėto žmonių vežimo riziką, amžiaus vertinimo procedūrą, seksualinės orientacijos ir lyties tapatybės klausimus, jeigu jie yra svarbūs turint omenyje nustatytus specialiuosius poreikius.

2 STANDARTAS. Užtikrinti, kad nelydimi vaikai suprastų teikiamą informaciją.

2.1 rodiklis. Informacija teikiama vaikui priimtina kalba, atsižvelgiant į amžių ir kultūrinius ypatumus.

- **Papildomos pastabos.** Vaikams priimtina informacija apima bet kokią komunikacijos metodą, kuris yra pritaikytas atsižvelgiant į nelydimų vaikų amžių ir brandą, be to, informacija pateikiama tokia kalba, kurią nelydimi vaikai gali suprasti ir kuri yra parengta atsižvelgiant į lyčių ir kultūrinį aspektą.
- Vaikams priimtina informaciją gali teikti su nelydimais vaikais dirbantys asmenys (pvz., priėmimo centro darbuotojai, socialiniai darbuotojai, atstovai, taip pat kiti suinteresuotieji subjektai) naudodami įvairius metodus ir formas, įskaitant bendravimą žodžiu, vaizdinę medžiagą, multimedijos elektroninį vadovą ir pan.
- Vaikams priimtinos arba prie jų specialiųjų poreikių pritaikytos medžiagos naudojimas gali būti naudingas padedant nelydimiems vaikams suprasti procesą ir įveikti bendravimo problemas, pvz., neraštingumą. Tačiau praktiniu požiūriu įgūdžiai ir empatinis bei geranoriškas informaciją teikiančio asmens požiūris yra labai svarbūs siekiant sėkmingo rezultato.

2.2 rodiklis. Informacija turi būti sistemiškai teikiama viso proceso metu, o jos teikimo įrodymai turėtų būti dokumentuojami (kada informacija pateikta, kas ją pateikė ir pan.).

- **Papildomos pastabos.** Informaciją teikiantys asmenys patikrina, ar nelydimi vaikai iš tikrųjų suprato pateiktą informaciją. Informacija, susijusi su prieglobsčio procedūra, šeimos narių paieška, šeimos susijungimu, savanorišku grįžimu ir nustatytais specialiaisiais poreikiais pakartojama vėlesniame etape ir keletą kartų.

2.3 rodiklis. Priėmimo centruose turi dirbti vertėjai žodžiu ir (arba) kalbų tarpininkai siekiant sudaryti bendravimo su nelydimais vaikais jų gimtąja kalba sąlygas.

- **Papildomos pastabos.** Svarbiuose pokalbiuose, kuriuose aptariamos su prieglobsčiu susijusios temos, arba kai to aiškiai prašo nelydimi vaikai, galima pasinaudoti kvalifikuotų vertėjų žodžiu paslaugomis.

Geroji patirtis, susijusi su informacijos teikimu

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ teikti vaikams priimtina ir amžių atitinkančią informacinę medžiagą, pvz., informacines brošiūras, kišeninius lankstinukus, spalvinimo knygeles ir (arba) skaitmeninės informacijos priemones, kuriomis siekiama informuoti nelydimus vaikus apie prieglobsčio procedūrą, priėmimą, integraciją ir savanorišką grįžimą;
- ✓ teikti žodinę informaciją ir užmegzti dialogą su nelydimais vaikais per kultūros tarpininkus siekiant nustatyti jų poreikius, susijusius su papildomos informacijos gavimu, kartu prižiūrint tokią veiklą;
- ✓ rengti grupines ir individualias informavimo sesijas siekiant suteikti tarptautinės apsaugos prašytojams socialinę ir teisinę pagalbą (pvz., apie prieglobsčio procedūrą ir jų teises bei pareigas).

1.2. Dalyvavimas

3 STANDARTAS. Užtikrinti, kad vaikų pažiūrų ir (arba) nuomonių būtų paisoma ir pagal jas veikiama atsižvelgiant į jų amžių ir brandą.

3.1 rodiklis. Nelydimiems vaikams suteikiamos saugios ir atviros galimybės pareikšti savo pažiūras ir (arba) nuomones ir jų pažiūros vertinamos atsižvelgiant į amžių ir brandą.

- **Papildomos pastabos.** Amžiaus ir brandos reikšmė vertinama atsižvelgiant į tai, kaip vertinamos pažiūros. Vaiko priėmimo srityje dirbantys darbuotojai, rengdami individualius ir grupinius susitikimus, gali padėti nelydimiems vaikams laisvai pareikšti savo pažiūras. Jei reikia, paskui parengiama susitikimo ataskaita. Svarbu, kad darbuotojai tinkamai elgtųsi su vaikais ir sukurtų jiems dalyvauti palankią aplinką.

3.2 rodiklis. Priėmimo centre turi būti gerai išviešinta, konfidenciali ir prieinama vidaus skundų nagrinėjimo procedūra, taikoma nelydimiems vaikams.

- **Papildomos pastabos.** Nustatyta supaprastinta procedūra, kuria naudodamiesi nelydimi vaikai gali paduoti skundus dėl visų su priėmimo sąlygomis susijusių klausimų, įskaitant kasdienę priežiūrą, apgyvendinimą, maistą, darbuotojus, laisvalaikio veiklą ir pan. Apie skundo nagrinėjimo rezultatą informuojami nelydimi vaikai ir jų atstovas.

3.3 rodiklis. Nelydimiems vaikams bent kartą per mėnesį pateikiama grįžtamoji informacija, kurioje paaiškinama, kaip atsižvelgta į jų pastabas ir kokią įtaką jos turėjo imantis veiksmų.

- **Papildomos pastabos.** Teigiama tolesnė informacija arba paaiškinimas, kodėl į nuomonę neatsižvelgta (ir kaip kitaip galima atsižvelgti į vaikui rūpimus klausimus), gali padėti užkirsti kelią konfliktui.

Geroji patirtis, susijusi su dalyvavimu / komunikacija

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ reguliariai susitikti su nelydimais vaikais siekiant išklausti jų nuomones ir prašymus bei pateikti jiems grįžtamąją informaciją apie veiksmus, kurių imtasi.

1.3. Atstovavimas

4 STANDARTAS. Užtikrinti, kad atstovas būtų paskirtas kuo greičiau, bet ne vėliau kaip per 15 darbo dienų po to, kai buvo pateiktas tarptautinės apsaugos prašymas, ir sudaryti sąlygas atstovui suteikti pagalbą nelydimiems vaikams, įskaitant veiksmus, susijusius su jų teisinių pareigų laikymusi.

4.1 rodiklis. Užtikrinti, kad atstovas galėtų patikrinti, ar apgyvendinimas ir priežiūros apgyvendinimo įstaigoje tvarka atitinka vaiko fizinę, psichinę, dvasinę, moralinę ir socialinę raidą.

4.2 rodiklis. Sudaryti sąlygas atstovui informuoti nelydimais vaikais besirūpinančius priėmimo centro darbuotojus apie visus rūpimus klausimus; kai tinkama, reikėtų užtikrinti kultūros tarpininkų dalyvavimą ir konsultavimąsi su jais.

4.3 rodiklis. Sudaryti sąlygas atstovui pateikti nelydimiems vaikams informaciją apie jų teises ir pareigas, susijusias su apgyvendinimu ir materialine pagalba, ir padėti vaikams prireikus paduoti su tuo susijusį skundą.

4.4 rodiklis. Sudaryti sąlygas atstovui patikrinti, ar nelydimi vaikai informuojami apie apgyvendinimo įstaigų darbuotojų ir vaikais besirūpinančių asmenų vaidmenį ir pareigas.

4.5 rodiklis. Sudaryti sąlygas atstovui patikrinti, ar nelydimiems vaikams suteikiama veiksminga galimybė pasinaudoti švietimo sistema ir ar vaikai reguliariai lanko pamokas.

4.6 rodiklis. Sudaryti sąlygas atstovui skatinti vaikų dalyvavimą laisvalaikio veikloje, įskaitant jų amžių, brandą ir interesus atitinkančius žaidimus ir rekreacinę veiklą.

5 STANDARTAS. Užtikrinti, kad patarėjai teisės klausimais arba kiti patarėjai, tarptautinėms organizacijoms ir kitoms atitinkamoje ES+ valstybėje pripažintoms susijusioms NVO atstovaujantys asmenys galėtų patekti į priėmimo centrus ir padėti nelydimiems vaikams.

5.1 rodiklis. Galimybė kreiptis į išvardytus subjektus yra ribojama tik tada, kai tai būtina patalpų ir nelydimų vaikų saugumui užtikrinti, jeigu ji dėl to nėra smarkiai apribojama arba apskritai neįmanoma.

5.2 rodiklis. Išvardyti asmenys gali susitikti su nelydimais vaikais ir bendrauti su jais užtikrinant tinkamą privatumą.

6 Standartas. Užtikrinti, kad būtų nustatyta procedūra, pagal kurią iš karto po atvykimo ir tapatybės nustatymo būtų pradama ieškoti ⁽²⁰⁾ nelydimų vaikų šeimos narių prireikus padedant tarptautinėms arba kitoms susijusioms organizacijoms ir apsaugant vaiko interesus.

6.1 rodiklis. Priėmimo institucijos ir (arba) kiti atsakingi darbuotojai ir atstovas, remdamiesi nelydimų vaikų pateikta informacija ir atsižvelgdami į vaiko interesus, inicijuoja arba pradeda šeimos narių paiešką.

- **Papildomos pastabos.** Tais atvejais, kai nelydimas vaikas arba jo artimų giminių, ypač jeigu jie liko kilmės šalyje, gyvybei arba neliečiamybei gali kilti grėsmė, valstybė narė pasirūpina būtinomis apsaugos priemonėmis, siekdama užtikrinti, kad su tais asmenimis susijusi informacija būtų renkama, tvarkoma ir platinama konfidencialiai, kad būtų išvengta pavojaus jų saugumui. Laikas, skirtas sukurti pasitikėjimu grindžiamus santykius su vaikais, suteikia galimybę atsakingam pareigūnui paaiškinti, kokios informacijos reikia norint pradėti procesą ir įvertinti vaiko interesus.
- Šeimos narių paieškos tikslais taikoma platesnė šeimos narių apibrėžtis, kartu atsižvelgiama į vaikų patirtį, konkrečias priklausomybės aplinkybes ir jų interesus.
- Visi proceso metu su vaikais bendraujantys asmenys, įskaitant atstovą, turėtų vaikams teikti panašią informaciją apie šeimos narių paieškos procesą. Labai svarbu, kad vaikai pastebėtų informacijos nuoseklumą ir suprastų, kad pagrindinis šeimos narių paieškos tikslas yra atkurti šeimos ryšius, jei tai atitinka jų interesus.
- Procesas turėtų būti konfidencialus; šeimos narių paieškos proceso metu ypač nereikėtų minėti vaikų, kaip tarptautinės apsaugos prašytojų arba gavėjų, statuso. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti nelydimiems vaikams, kurie, kaip manoma arba nustatyta, yra prekybos žmonėmis aukos.

⁽²⁰⁾ EASO šeimos narių paieškos praktinis vadovas, 2016 m.

2. Specialieji poreikiai ir saugumo rizika

Įvadinės pastabos

Nelydimi vaikai yra viena iš specialiųjų poreikių turinčių prašytojų kategorijų. Jie yra labai pažeidžiami, todėl jiems reikalinga speciali ir tinkama priežiūra, palaikymas ir apsauga. Kiekvienas nelydimas vaikas turi teisę į apsaugą nuo visų formų fizinio ar psichologinio smurto, sužalojimo ar piktnaudžiavimo, nepriežiūros ar aplaidumo, netinkamo elgesio ar išnaudojimo, įskaitant seksualinę prievartą. Nelydimi vaikai turėtų būti priimami ir konsultuojami patenkinant jų specialiuosius poreikius, susijusius su amžiaus, lyties ar galimų grėsmių aspektais, pvz., teikiant intensyvių konsultavimų (visą parą), specialią vaikui priimtina medicininę ir psichologinę pagalbą arba užtikrinant specialią priėmimo infrastruktūrą, ir pašalinant ir kuo labiau sumažinant rizikas, susijusias su saugumu (VTK 19 straipsnio 1 dalis).

Remdamosi PSD, valstybės narės, *inter alia*, privalo skirtingais etapais po atvykimo atlikti individualius vertinimus, kad nustatytų ir patenkintų pažeidžiamų asmenų specialiuosius poreikius ir sumažintų jiems kylančią saugumo riziką.

Kai kuriems nelydimų vaikų grupės vaikams gali būti reikalinga papildoma speciali pagalba, pagrįsta konkrečiais specialiaisiais poreikiais, kad jie galėtų vienodomis sąlygomis naudotis savo teisėmis ir parama pagal PSD.

Nelydimi vaikai ypač pažeidžiami nesaugiose situacijose. Dėmesį reikėtų skirti ne tik specialiesiems poreikiams, bet ir saugumo rizikai, kuri gali kilti šiai grupei. Tai reiškia, kad specialistai visada turi įvertinti, ar nelydimi vaikai apsistojo saugioje vietoje. Fiziškai saugi vieta nebūtinai reiškia saugią vietą; joje turi būti užtikrinamas pakankamas socialinis ir emocinis saugumas, leidžiantis vaikui normaliai vystytis.

PSD nepateikiama daugiau informacijos apie tai, kokia turėtų būti saugi vieta. Komisijos komunikate dėl vaikų migrantų apsaugos ⁽²¹⁾ raginama visose su vaikais bendraujančiose organizacijose ir įstaigose, įskaitant priėmimo centrus, nustatyti vaiko apsaugos vidaus politiką. Vidaus vaiko saugos arba vaiko apsaugos politika – tai vidaus taisyklių rinkinys, kuriame paaiškinama, ką organizacija arba grupė daro, kad apsaugotų vaiką. Rizikos vertinimu siekiama veiksmingos žalos vaikui atsiradimo prevencijos iš anksto numatant ir mažinant rizikos veiksnius, ir nelydimų vaikų priežiūros ir apsaugos priėmimo sąlygomis užtikrinimo.

Saugumo rizikos vertinimu siekiama užtikrinti, kad nelydimiems vaikams būtų suteiktos tinkamo palaikymo ir priėmimo sąlygos. Taip nelydimi vaikai apsaugomi nuo jų gerovei kylančių pavojų ir jų atsiradimo dabar ir ateityje.

Su nelydimais vaikais dirbantys darbuotojai, t. y. visi asmenys, kurie tiesiogiai bendrauja su priimamais nelydimais vaikais, turėtų būti informuoti apie specialiuosius poreikius ir galimą riziką ir sugebėti juos nustatyti. Požymius, susijusius su specialiaisiais poreikiais ir rizika, reikėtų užregistruoti kuo greičiau, kai tik jie nustatomi, ir ši informacija turėtų būti perduota atitinkamiems kompetentingiems subjektams siekiant suteikti būtinas garantijas (specialiuosius poreikius ir saugumo priemones) ir paramą (plg. 5 skyriaus „Darbuotojai“ 25 standartą).

Be to, valstybės narė privalo įvertinti, nustatyti ir patenkinti nelydimų vaikų specialiuosius poreikius ir pašalinti riziką per atitinkamą laikotarpį po to, kai buvo pateiktas tarptautinės apsaugos prašymas, ir užtikrinti, kad tokius poreikius ir riziką taip pat būtų galima nustatyti vėlesniame etape, jeigu pažeidžiamumo aspektai nepaaiškėja anksčiau. Dėl šios priežasties reikėtų surengti kvalifikuotų priėmimo centro darbuotojų mokymus (plg. 5 skyriaus „Darbuotojai“ 24 standartą) siekiant įvertinti specialiuosius poreikius ir riziką.

Vienas svarbus aspektas yra poreikis užtikrinti, kad valstybių narių perdavimo mechanizmai veiktų tinkamai ir padėtų veiksmingai informuoti apie specialiuosius poreikius ir riziką. Nedarant poveikio konfidencialumo principui, nacionalinės institucijos, nustatydamos specialiuosius poreikius ir saugumo riziką, turėtų laikytis tarpžinybinio požiūrio ir dalytis susijusia informacija. Pavyzdžiui, jeigu pirmieji su prašytojais susiduriantys pareigūnai, pvz., pasienio pareigūnai, pastebėjo, kad vaikas turi specialiųjų poreikių, jie apie juos turėtų pranešti priėmimo institucijoms, kad jos galėtų kuo greičiau užtikrinti būtinas garantijas. Kita vertus, kasdien su nelydimais vaikais dirbantys asmenys dažnai turi galimybę stebėti tarptautinės apsaugos prašytojus ilgesnį laiką ir kurti pasitikėjimu grindžiamus santykius. Tai leistų jiems veiksmingai nustatyti specialiuosius poreikius ir riziką, kurie iš pradžių gali būti neakivaizdūs. Tiek, kiek ši informacija susijusi su galimais specialiaisiais procedūriniais poreikiais, labai svarbu, kad priėmimo institucija turėtų galimybę sprendimą perduoti priimančiai institucijai.

⁽²¹⁾ Europos Komisija, 2017 m. balandžio 12 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui „Vaikų migrantų apsauga“, COM(2017) 211 final.

Įvairiuose šių gairių skirsniuose pateikta specialių priėmimo garantijų pavyzdžių. Išsamesnes gaires ir su jomis susijusias praktines priemones rasite EASO specialiųjų poreikių turinčių asmenų nustatymo priemonėje (EASO IPSN priemonė) ⁽²²⁾.

Teisinės nuorodos: specialiųjų poreikių nustatymas, vertinimas ir reagavimas į juos

- PSD 18 straipsnio 4 dalis: imtis reikiamų smurto ir smurto dėl lyties prevencijos priemonių.
- PSD 18 straipsnio 9 dalies a punktas: specialiųjų poreikių vertinimas.
- PSD 22 straipsnis: specialiųjų priėmimo poreikių vertinimas.
- PSD 25 straipsnis: kankinimų ir smurto aukos.
- VTK 3 straipsnio 3 dalis: kompetentingų institucijų nustatyti standartai.
- VTK 19 straipsnis: apsauga nuo visų formų smurto.

Standartai ir rodikliai

2.1. Specialieji poreikiai

7 STANDARTAS. Užtikrinti, kad būtų nustatyta pradinė nelydimų vaikų specialiųjų poreikių nustatymo ir vertinimo procedūra.

7.1 rodiklis. Yra standartinis mechanizmas (procedūra), kurį (-ią) taikant sistemiškai nustatomi ir vertinami nelydimų vaikų specialieji poreikiai.

- **Papildomos pastabos.** Kaip nustatyta PSD 22 straipsnio 2 dalyje, šis mechanizmas (procedūra) nebūtinai turi būti administracinio pobūdžio, tačiau jį (ją) taikant turi būti paisoma vaiko apsaugos ir saugumo standartų. Į tokį mechanizmą (procedūrą) būtų galima integruoti EASO IPSN priemonę.

7.2 rodiklis. Mechanizme aiškiai aprašyta, kas atsako už specialiųjų poreikių nustatymą ir vertinimą.

7.3 rodiklis. Mechanizme aiškiai aprašyta, kaip registruojami nustatyti ir įvertinti poreikiai ir kaip apie juos pranešama nelydimiems vaikams ir susijusiems subjektams.

- **Papildomos pastabos.** Siekiant suteikti reikalingas garantijas, itin svarbu registruoti informaciją apie specialiuosius poreikius ir veiksmingai pateikti ją nelydimiems vaikams ir atitinkamiems subjektams. Mechanizmui galioja nacionalinės konfidencialumo ir duomenų apsaugos taisyklės. Tam tikrais atvejais taikytinos oficialios procedūros, pvz., nacionaliniai prekybos žmonėmis aukų perdavimo mechanizmai.

Geroji patirtis, susijusi su pradiniu specialiųjų poreikių nustatymu

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ sukurti pradinį specialiųjų poreikių nustatymo mechanizmą, kuris būtų susietas su nacionalinėmis veiklos procedūromis;
- ✓ pradiname etape nustatant specialiuosius poreikius ir potencialią riziką vaiko gerovei, naudoti šabloną, kuriame pateikiami:
  - duomenys apie gimimo dieną ir vietą, kilmės šalį, gimtąją kalbą, taip pat civilinę būklę ir vaikus;
  - informacija apie tėvus, brolius ir (arba) seseris ir (arba) informacija apie kitus giminaičius, esančius dabartinėje priėmimo valstybėje narėje, kitoje ES+ valstybėje arba trečiojoje šalyje;
  - informacija apie vaiko sveikatos būklę (bendra sveikatos būklė, lėtinės ligos, negalia, operacijos, vartojami vaistai, psichikos sveikata);
  - informacija apie gyvenimo sąlygas kilmės šalyje,
  - informacija apie išsilavinimą kilmės šalyje,
  - nurodomos išvykimo iš kilmės šalies (įskaitant tėvų sutikimą) priežastys.

⁽²²⁾ EASO specialiųjų poreikių turinčių asmenų nustatymo priemonė.

8 STANDARTAS. Užtikrinti, kad specialiųjų poreikių nustatymo ir vertinimo mechanizmas (procedūra) būtų veiksmingai taikomas (taikoma) iš karto po atvykimo.

8.1 rodiklis. Skiriama pakankamai išteklių kiekvieno nelydimo vaiko specialiesiems poreikiams sistemškai nustatyti ir įvertinti.

8.2 rodiklis. Preliminarus aiškaus pažeidžiamumo nustatymas ir įvertinimas, siekiant patenkinti specialiuosius poreikius, atliekamas pirmąją atvykimo dieną, kai vyksta priėmimas, arba ne vėliau kaip per 24 valandas.

8.3 rodiklis. Vėlesniame etape išaiškėję specialieji poreikiai yra tinkamai nustatomi ir įvertinami, aptariami ir dokumentuojami.

8.4 rodiklis. Prireikus į specialiųjų poreikių vertinimą įtraukiami konkretūs subjektai.

- **Papildomos pastabos.** Atstovas ir specializuoti darbuotojai, pvz., socialiniai darbuotojai, psichologai arba medicinos specialistai, gali dalyvauti vertinant specialiuosius poreikius, priklausomai nuo šių poreikių pobūdžio. Priėmimo institucijoms reikėtų sudaryti galimybes prireikus veiksmingai pasinaudoti jų patirtimi. Prireikus reikėtų pasirūpinti kvalifikuoto vertėjo žodžiu paslaugomis.

8.5 rodiklis. Veikia nustatyti ir naudojami priėmimo institucijos ir sprendimą priimančios institucijos komunikacijos ir bendradarbiavimo kanalai, kuriems taikomi konfidencialumo apribojimai.

- **Papildomos pastabos.** Specialiųjų poreikių nustatymas ir vertinimas daug veiksmingesnis, kai institucijos perduoda viena kitai informaciją ir tai darydamos laikosi nacionalinių konfidencialumo ir duomenų apsaugos taisyklių.

8.6 rodiklis. Specialiųjų poreikių nustatymas ir vertinimas vyksta nedarant poveikio nagrinėjamam nelydimų vaikų prašymui suteikti tarptautinę apsaugą.

- **Papildomos pastabos.** Svarbu aiškiai atskirti specialiųjų priėmimo (ir procedūrinių) poreikių nustatymo ir vertinimo klausimus nuo nelydimų vaikų tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimo. Nors tam tikrais atvejais nelydimų vaikų pažeidžiamumas taip pat gali turėti poveikį tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimo rezultatui, šiose gairėse aptariamas specialiųjų poreikių nustatymas ir vertinimas atliekamas tik siekiant garantuoti veiksmingą galimybę prieglobsčio procedūros metu pasinaudoti PSD nustatytomis teisėmis ir nauda.

9 STANDARTAS. Užtikrinti, kad nustatyti specialieji poreikiai būtų patenkinami laiku.

9.1 rodiklis. Reaguojant į nustatytus ir įvertintus specialiuosius poreikius, imamas tinkamų veiksmų. Veiksmų skubumas priklauso nuo nustatyto poreikio.

- **Papildomos pastabos.** Specialiesiems poreikiams tenkinti reikėtų skirti pakankamai išteklių. Be to, jei tinkama, reikėtų naudotis standartinėmis veiklos procedūromis ir (arba) perdavimo mechanizmais, pvz., vaikų, kurie yra prekybos žmonėmis aukos, susituokusių vaikų, vaikų su giminingais suaugusiais, neįgalių vaikų atvejais.

9.2 rodiklis. Tais atvejais, kai nustatomi specialieji poreikiai, taikomas mechanizmas, kuriuo užtikrinama reguliari nustatytų specialiųjų poreikių stebėseną.

- **Papildomos pastabos.** ES+ valstybės narės turėtų numatyti reguliarią tolesnę nustatytų specialiųjų poreikių stebėseną.

Geroji patirtis, susijusi su specialiųjų poreikių nustatymu, vertinimu ir tenkinimu

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ specialiųjų poreikių nustatymo ir vertinimo mechanizmo sukūrimas, kuris veikia kaip sudedamoji nacionalinių veiklos procedūrų dalis. Į šias procedūras gali būti integruota nustatymo priemonė.
- ✓ Reguliariai rengti tarpžinybinius susitikimus su visais atitinkamais subjektais, įskaitant NVO; aktyviai rinkti informaciją naudojant turimus išteklius iki priėmimo.
- ✓ Nustatyti nelydimų vaikų specialiuosius poreikius rengiant kasdienes konsultacijas:
  - nuolat aptariant šią temą su nelydimu vaiku ir
  - aptariant šią temą per tarpžinybines konsultacijas (plg. 4 skyrių „Kasdienė priežiūra“).

2.2. Saugumo rizika

10 STANDARTAS. Užtikrinti, kad priėmimo centre su nelydimais vaikais dirbantys darbuotojai kuo anksčiau nustatytų pavojus saugumui ir vaikų gerovei.

10.1 rodiklis. Nustatyta standartinė rizikos vertinimo procedūra, kuria siekiama nustatyti nelydimiems vaikams kylančius pavojus.

- **Papildomos pastabos.** Ši priemonė galėtų būti kontrolinis sąrašas arba pokalbio gairės, padedančios darbuotojams, remiantis turima informacija, įvertinti, ar nelydimų vaikų saugumui yra rizika, susijusi su piktnaudžiavimu, aplaidumo, išnaudojimo arba smurto žala dabar arba ateityje priėmimo centro viduje ar už jo ribų.

10.2 rodiklis. Nelydimiems vaikams kylanti saugumo rizika įvertinama per pirmąją savaitę nuo atvykimo ir šis vertinimas reguliariai kartojamas ne rečiau nei kas šešis mėnesius.

- **Papildomos pastabos.** Rekomenduojama rizikos vertinimą atlikti priimant į priėmimo centrą arba kuo greičiau, bet ne vėliau nei per vieną savaitę nuo atvykimo.

10.3 rodiklis. Sistemiskai vertinama saugumo rizika.

- **Papildomos pastabos.** Nelydimų vaikų padėtis gali pasikeisti dėl jų aplinkos įtakos veiksnių (priėmimo centre arba jo aplinkoje). Todėl rizikos nustatymas arba pakartotinis vertinimas yra nuolatinis procesas ir turėtų būti vykdomas kas tris–šešis mėnesius arba kai to prireikia pasikeitus aplinkybėms arba įvykių įvykiui.

10.4 rodiklis. Rizikos vertinimo rezultatas aptariamas su įvairių sričių specialistais.

- **Papildomos pastabos.** Atliekant rizikos vertinimą arba aptariant tokio vertinimo rezultatą, įtraukiamas atstovas arba kiti specializuoti darbuotojai.

11 STANDARTAS. Saugumo rizika sumažinama iki absoliutaus minimumo.

11.1 rodiklis. Per vieną savaitę nuo atvykimo, remiantis rizikos vertinimu, suteikiamas būtinas apgyvendinimas priežiūros arba atitinkamame priėmimo centre.

- **Papildomos pastabos.** Saugi vieta augti yra pagrindinis visų nelydimų vaikų poreikis.

11.2 rodiklis. Priėmimo institucijos imasi neatidėliotinių veiksmų dėl nesaugių situacijų, kad būtų išvengta nesaugių padėties.

- **Papildomos pastabos.** Svarbu, kad susidūrę su didele saugumo rizika, pvz., esant prekybos žmonėmis arba galimo pabėgimo į nežinomą vietą elgesio požymių, specialistai gebėtų atpažinti tokias situacijas ir žinotų, kokių veiksmų imtis. Susidarius nesaugiai situacijai (prekybos žmonėmis tinklo grasinimai, grasinimai nužudyti dėl garbės, patyčios iš kambario draugų ir kt.), svarbu, kad specialistai imtųsi veiksmų ir kuo greičiau sukurtų saugią ir stabilią padėtį.

Geroji patirtis, susijusi su rizikos mažinimu ir pasislėpimo rizika

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ laikinai konfiskuoti mobiliuosius telefonus atvykimo metu atsižvelgiant į vaiko interesų principą, kai nustatomi galimos prekybos žmonėmis požymiai, siekiant sumažinti bendravimo su galimu prekybos žmonėmis tinklu riziką. Tokiu atveju reikia užtikrinti galimybę paskambinti prižiūrint pareigūnams ir pasiūlyti vaikams galimybę susisiekti su kilmės arba kitoje šalyje esančia šeima ir pranešti, kad jie yra saugūs;
- ✓ pasirūpinti saugiu būstu ir (arba) tokiomis apgyvendinimo sąlygomis, kurios apsaugotų nelydimus vaikus, kuriems gresia prekybos žmonėmis pavojus, priverstinė santuoka ir pan. Tai gali reikšti tokias apsaugos priemones kaip, pvz., nelydimo vaiko perkėlimas į kaimo vietovę, prižiūrinamą būstą (prieglaudą) ir intensyviai konsultacijas.

11.3 rodiklis. Priėmimo centruose taikoma perspėjimo priemonė ir užtikrinamas sisteminis pranešimų teikimas bei staigus reagavimas dingus nelydimiems vaikams.

- **Papildomos pastabos.** Pastebėjus, kad dinga nelydimas vaikas, privaloma apie tai nedelsiant pranešti policijai ir vaiko teisių apsaugą užtikrinančiai tarnybai. Laikoma, kad vaikas yra dingęs, jeigu jis iš įstaigos išėjo iš anksto nepranešęs priėmimo centro darbuotojams ir vaiko buvimo vieta nežinoma. Pirmiausia reikia ieškoti dingusio vaiko; paieškos trukmė ir intensyvumas priklauso nuo nelydimo vaiko amžiaus, ankstesnio elgesio ir

stebėjimo rezultatų, ir aplinkybių. Jei vaikui nėra 14 metų, paprastai kitos dienos nelaukiama. Policijai reikia pateikti kuo tikslesnę informaciją apie asmenį, t. y. aprangą, mobiliojo telefono numerį ir pan. Pasirodžius nelydimam vaikui, apie tai reikia nedelsiant pranešti policijai ir vaiko teisių apsaugą užtikrinančiai tarnybai. Bet kokią policijos arba vaiko teisių apsaugą užtikrinančios tarnybos pateiktą informaciją reikia įvertinti.

Geroji patirtis, susijusi su perspėjimo priemonėmis

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ pasikonsultavus su policija ir atstovu ir įvertinus paskelbimo apie dingusį vaiką poveikį, naudoti nacionalinę perspėjimo sistemą dingusiems vaikams surasti.

12 STANDARTAS. *Užtikrinti, kad nelydimi vaikai būtų informuoti apie radikalizaciją ir kad darbuotojai informuotų atsakingas institucijas apie (galimo) nelydimų vaikų radikalėjimo požymius.*

12.1 rodiklis. Prireikus su nelydimais vaikais dirbantys darbuotojai aptaria su jais radikalizacijos temą.

12.2 rodiklis. Priėmimo centruose veikia perspėjimo priemonė, kuri padeda informuoti atsakingus asmenis ir institucijas apie radikalėjimo požymius.

Geroji patirtis, susijusi su radikalizacija

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ parengti socialiniams darbuotojams skirtą pranešimo formą, kurią, paaiškėjus radikalizacijos atvejui, jie galėtų užpildyti ir perduoti kompetentingoms valdžios institucijoms;
- ✓ skatinti koordinavimą ir keitimąsi duomenimis ir informacija su kitomis kompetentingomis valdžios institucijomis šiuo tikslu užmezgant arba stiprinant bendradarbiavimą bendrose darbo grupėse;
- ✓ taip pat reikėtų sudaryti galimybę pasamdyti specialistą radikalizacijos klausimais arba darbuotojus, kurie turėtų specifinių žinių, kaip kalbėtis su vaikais.

3. Paskyrimas

Įvadinės pastabos

Nedarant poveikio nacionalinėms paskirstymo sistemoms, kuriomis reguliuojamas vienodas nelydimų vaikų paskirstymas valstybės narės teritorijoje, šiame skirsnyje nustatyti standartai ir rodikliai turėtų būti taikomi ir visapusiškai įgyvendinami laikantis vaiko interesų ir šeimos vienovės principo, taip pat paisant specialiųjų priėmimo poreikių, kurių gali turėti nelydimi vaikai.

Šių principų turi būti paisoma ne tik tapus priėmimo sistemos dalyviu, bet ir nelydimų vaikų paskirstymo arba perkėlimo į įvairias apgyvendinimo vietas metu. Todėl, laikantis PSD 24 straipsnio 3 dalies, nelydimi vaikai turėtų būti perkeliama kuo rečiau ir tai turėtų būti daroma tik tuomet, kai tai suderinama su vaiko interesais.

Be kolektyvinių, mažos apimties ir pagrindinių apgyvendinimo įstaigų, nelydimus vaikus paskiriant į apgyvendinimo įstaigą taip pat reikėtų įvertinti globos šeimoje ir individualaus būsto suteikimo galimybę, jei manoma, kad tai atitinka vaiko interesus ir individualius specialiuosius poreikius.

Atsižvelgiant į vaiko interesus (pvz., apgyvendinimas su sutuoktiniu arba šeimos nariu), reikėtų atlikti pradinį arba išsamų vertinimą (bet kuriuo būsto suteikimo proceso metu). Siekiant kuo geriau apgyvendinti nelydimą vaiką, pradinis vertinimas turėtų būti atliktas iškart po jo atvykimo. Išsamūs vertinimai vykdomi nuolat, jie yra tarpžinybinio pobūdžio ir nepraleistini.

Nelydimų vaikų paskyrimas ir perkėlimas

Pradinis vertinimas iškart po atvykimo

Reguliarūs, išsamūs ir tarpžinybiniai vertinimai viso priėmimo proceso metu

Teisinės nuorodos: paskyrimas

- PSD 18 straipsnis: materialinių priėmimo sąlygų sudarymo būdai.
- PSD 24 straipsnis: nelydimi nepilnamečiai.

Standartai ir rodikliai

13 STANDARTAS. Paskiriant nelydimus vaikus, atsižvelgiama į konkrečias ir objektyvias priežastis (pvz., amžių, brandą ir specialiuosius poreikius), susijusias su individualia nelydimo vaiko situacija, į priėmimo centro siūlomą specialią priežiūrą ir įstaigos rūšį bei galimybes taikyti neinstitucinės formos priežiūrą.

13.1 rodiklis. Yra mechanizmas, kurį taikant nagrinėjama, ar yra konkrečių ir objektyvių priežasčių vaiką paskirti į konkrečią apgyvendinimo vietą.

- **Papildomos pastabos.** Individuali vaiko situacija pagal minėtą standartą visų pirma reiškia nelydimo vaiko amžių, brandą ir lytį (pvz., translyčiai asmenys), taip pat kultūrinę, kalbinę ir religinę kilmę. Be to, reikėtų atsižvelgti į individualias aplinkybes, pvz., esamus šeimos ryšius.
- Atliekant paskyrimo veiksmus, visų pirma reikėtų užtikrinti nelydimų vaikų apsaugą nuo seksualinės prievartos ir smurto dėl lyties.
- Jeigu nelydimi vaikai išimtinai apgyvendinami suaugusiųjų priėmimo centre (pvz., kartu su suaugusiu broliu (-iais) ir (arba) seserimi (-imis)), jie turi tokias pat teises kaip ir kiti nelydimi vaikai (pvz., apsauga nuo visų formų smurto) ir jiems taikomos procesinės apsaugos priemonės (pvz., atstovo paskyrimas).

Geroji patirtis, susijusi su paskyrimu

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ apsvaistyti galimybę skirti globą šeimoje arba bet kurios kitos alternatyvios (neinstitucinės) formos priežiūrą, kaip paskyrimo galimybę;
- ✓ paskirti nelydimą vaiką į tinkamą priėmimo centrą, kurį laiką (pvz., dvi savaites) intensyviai (visą parą) jį stebėjus ir vertinus pirmame priėmimo centre;
- ✓ įvertinus vaiko brandą ir savarankiškumą, paruošti nelydimus vaikus gyventi nepriklausomą gyvenimą paskiriant 16 metų sulaukusius vaikus į individualų būstą.

14 STANDARTAS. Užtikrinti, kad būtų gerbiamas šeimos vienovės principas, laikantis vaiko interesų apsaugos principo.

14.1 rodiklis. Nelydimi vaikai, kurie yra broliai ir seserys (pagal PSD 24 straipsnio 2 dalies apibrėžtį) jų sutikimu apgyvendinami kartu.

- **Papildomos pastabos.** *Brolių ir (arba) seserų sutikimas apsigyventi kartu gaunamas savanoriškai atsižvelgiant į brolių ir (arba) seserų amžių, lytį ir interesus. Jeigu nelydimi vaikai neturi suaugusio brolio ir (arba) sesers / brolių ir (arba) seserų, jie gali būti apgyvendinami kartu suaugusiųjų priėmimo centruose atsižvelgiant į vaiko interesus, amžių, lytį ir brandos lygį.*
- *Socialiniai darbuotojai, kiti priėmimo pareigūnai ir jų atstovai turi nuolat vertinti ir stebėti vaiko interesus. Siekiant sudaryti sąlygas galimam išimčių taikymui, reikėtų atsižvelgti į saugumo aspektus.*
- *Siekiant išvengti atskyrimo ateityje, perkelti nelydimus vaikus jų broliai ir (arba) seserys taip pat turėtų būti perkeltami.*

14.2 rodiklis. Nelydimi vaikai, jų sutuoktiniai ir jų vaikai gali būti apgyvendinti kartu, jeigu tai atitinka nelydimų vaikų interesus ir dera su atitinkama nacionaline teise.

- **Papildomos pastabos.** *Susituokę nelydimi vaikai, kurie yra vyresni nei nacionalinės teisės aktuose nustatytas amžius sutikimui duoti, gali būti apgyvendinti kartu su savo suaugusiais sutuoktiniais ir visais vaikais, kuriuos jie gali turėti, šeimoms skirtuose priėmimo centruose visų pirma atsižvelgiant į vaiko interesus.*
- *Socialiniai darbuotojai, kiti priėmimo pareigūnai ir atstovai privalo nuolat vertinti ir stebėti vaiko interesus, kad nustatytų galimus seksualinės prievartos, priverstinės santuokos arba prekybos žmonėmis atvejus. Nelydimi vaikai, kurie nėra sulaukę šalyje nustatyto amžiaus, nuo kurio jie gali duoti sutikimą, turi būti apgyvendinti atskirai nuo savo sutuoktinio.*
- *Būtina sudaryti tarpžinybinę grupę, kuri įvertintų vaiko interesus tais atvejais, kai vaikas susituokia iš karto po atvykimo. Vertinimą turėtų atlikti grupė, kurią sudarytų bent socialinis darbuotojas, medicinos specialistas ir atstovas. Jeigu vertinimas neatliekamas atvykimo metu, reikėtų nustatyti nelydimų vaikų apsaugos priemones.*
- *Nelydimi vaikai, kurie yra vieniši tėvai, turėtų būti apgyvendinti kartu su savo vaiku (-ais) atsižvelgiant į vaiko interesų principą (įskaitant vaiko, kuris yra vaiko tėvas (motina), interesus). Socialiniai darbuotojai, kiti priėmimo pareigūnai ir atstovai turi nuolat vertinti ir stebėti vaiko interesus. Siekiant sudaryti sąlygas galimam išimčių taikymui, reikėtų atsižvelgti į saugumo aspektus.*

Geroji patirtis, susijusi su nelydimais vaikais, kurie yra vieniši tėvai

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ įsteigti specialius priėmimo centrus, kuriuose būtų teikiamos dienos priežiūros / lopšelio paslaugos, kad tėvai galėtų lankyti mokyklą.

14.3 rodiklis. Kai įmanoma ir tinkama, šeimos vienovės turėtų būti paisoma atsižvelgiant į platesnį šeimos narių ratą.

- **Papildomos pastabos.** *Taikoma platesnės apimties šeimos narių apibrėžtis, atsižvelgiant į nelydimų vaikų patirtį, konkrečias priklausomybės aplinkybes ir jų interesus.*
- *Atsižvelgiant į nacionalines taisykles ir nelydimų vaikų ir atstovų sutikimą, vaiko šeimos nariai platesniąja prasme (įskaitant giminaičius, kurie nepatenka į PSD 2 straipsnio c dalies apibrėžtį) ir nelydimi vaikai taip pat galėtų būti apgyvendinami kartu.*

- *Nelydimi vaikai ir suaugusieji šeimos nariai platesniąja prasme gali būti apgyvendinti kartu suaugusiųjų priėmimo centre, jeigu tai atitinka vaiko interesus. Į tai reikėtų atsižvelgti visų pirma nelydimų vaikų, kuriuos lydi giminaičiai, neatsakingi už juos pagal atitinkamos valstybės narės teisę arba praktiką, atveju. Socialiniai darbuotojai, kiti priėmimo pareigūnai ir atstovas turi nuolat vertinti ir stebėti vaiko interesus. Siekiant sudaryti sąlygas galimam išimčių taikymui, reikėtų atsižvelgti į saugumo aspektus.*

15 STANDARTAS. Užtikrinti, kad būtų atsižvelgiama į specialiuosius poreikius, paskiriant (perkeliant) nelydimus vaikus į konkrečią apgyvendinimo vietą.

15.1 rodiklis. Konkrečios apgyvendinimo vietos paskyrimas nelydimiems vaikams grindžiamas jų specialiųjų priėmimo poreikių vertinimu.

- **Papildomos pastabos.** Apgyvendinimo vietos paskyrimas nelydimiems vaikams visų pirma grindžiamas vaiko interesų vertinimu.

15.2 rodiklis. Nelydimus vaikus galima perkelti atsižvelgiant į nustatytus specialiuosius priėmimo poreikius.

15.3 rodiklis. Nelydimi vaikai turėtų būti perkelti kuo rečiau ir tik tais atvejais, kai tai atitinka vaiko interesus, pvz., lengviau susitikti su šeimos nariais arba naudotis švietimo paslaugomis.

- **Papildomos pastabos.** Visų pirma dėl su saugumu susijusių aplinkybių, pvz., prekybos žmonėmis, seksualinės prievartos ir smurto dėl lyties, kankinimo arba kitų rimtų psichologinio ir fizinio smurto atvejais, nelydimus vaikus gali tekti paskirti (perkelti) į kitą būstą, jei specialieji poreikiai, kuriuos reikia tinkamai nustatyti ir įvertinti, išaiškėja vėliau (plg. 2 skyriaus „Specialieji poreikiai ir saugumo rizika“ 8 standartą ir 8.3 rodiklį).

15.4 rodiklis. Pilnametystės sulaukusiems nelydimiems vaikams reikėtų leisti likti toje pačioje vietoje / teritorijoje, jei tai įmanoma. Perkelti pilnametystės sulaukusius nelydimus vaikus į suaugusiųjų priėmimo centrą, reikėtų imtis specialių priemonių. Perkėlimo procesas turėtų būti kruopščiai organizuojamas kartu su priėmimo centrais ir nelydimais vaikais.

Geroji patirtis, susijusi su nelydimo vaiko paskyrimu (perkėlimu) į apgyvendinimo vietą

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ išklausti vaiką ir atstovą planuojant apgyvendinti nelydimą vaiką naujame būste;
- ✓ perkelti nelydimus vaikus (pvz., siekiant sumažinti jų skaičių), atsižvelgti į švietimo ir asmeninės mokymo programos tęstinumą ir mokyklos semestrą.

4. Kasdienė priežiūra

Įvadinės pastabos

Kaip nurodyta VTK, vaikams yra reikalingos specialiosios apsaugos priemonės ir priežiūra dėl jų fizinio ir psichinio nebrandumo, o šeima yra natūrali jų augimo ir gerovės aplinka. Todėl priėmimo centruose be šeimos narių gyvenantiems nelydimiems vaikams turėtų būti prieinamos kasdienės priežiūros paslaugos ir speciali veikla, ir tai turėtų būti esminė priėmimo dalis, siekiant užtikrinti fizinę, psichinę ir socialinę raidą atitinkantį gyvenimo lygį. Šiose gairėse minima kasdienė priežiūra apima kiekvieną dieną nelydimam vaikui teikiamą pagalbą, informuotumo didinimo ir mokymo veiklos vaikui organizavimą, taip pat laisvalaikio ir rekreacinę veiklą. Kai kurie standartai ir rodikliai yra susiję su skirsnuose apie informacijos teikimą, specialiųjų poreikių vertinimą ir tenkinimą, saugumo rizikos šalinimą, sveikatos priežiūrą, mokyklos lankymą ir apgyvendinimą nurodytais rodikliais. Jie į šį skirsnį įtraukti darant prielaidą, kad nelydimiems vaikams reikia daugiau informacijos ir pagalbos.

Todėl šiame skirsnyje kalbama apie tai, kaip svarbu nelydimus vaikus paruošti savarankiškam gyvenimui, didinti jų atsparumą ir taikyti specialiosios priežiūros metodą priėmimo centruose, susitelkiant į nelydimų vaikų ateities perspektyvas ir įgūdžius. Reikėtų atsižvelgti į amžių, brandą ir specialiuosius poreikius. Dėl vaikų amžiaus, savarankiškumo lygio ir gebėjimo pasirūpinti savimi skirtumų apgyvendinimo centruose ir individualiame būste gyvenančių nelydimų vaikų kasdienė priežiūra gali būti skirtinga. Be to, reikia skirti priėmimo centro darbuotojus, turinčius bendro pobūdžio išsilavinimą, ir vaikų priėmimo centro darbuotojus, kurie yra baigę papildomus mokymo apie nelydimus vaikus kursus (plg. 5 skyrių „Darbuotojai“). Vaikų priėmimo specialisto buvimas ypač būtinas, kai nelydimi vaikai yra apgyvendinimo centre, o ne mokykloje, bet nebūtinai naktį.

Teisinės nuorodos: kasdienė priežiūra

- PSD 23 straipsnio 1 dalis: nepilnamečio fizinė, psichinė, dvasinė, moralinė ir socialinė raida; nepilnamečio gerovė ir socialinė raida atsižvelgiant į nepilnamečio patirtį.
- PSD 23 straipsnio 3 dalis: laisvalaikio veikla.
- PSD 24 straipsnio 1 dalis: nelydimi nepilnamečiai.

Standartai ir rodikliai

16 STANDARTAS. Užtikrinti kasdienę nelydimų vaikų priežiūrą apgyvendinimo centre (16.1) arba individualiame būste (16.2).

Alternatyvūs rodikliai, susiję su kasdienės priežiūros užtikrinimu:

16.1.a rodiklis. Apgyvendinimo centre visomis savaitės dienomis yra visą parą dirbantys kvalifikuoti darbuotojai.

16.1.b rodiklis. Kvalifikuoti darbuotojai dirba tuomet, kai nelydimi vaikai yra apgyvendinimo centre, t. y. prieš prasidedant pamokoms ir joms pasibaigus, savaitgaliais ir per mokinių atostogas.

16.1.c rodiklis. Jeigu naktį dirba nekvalifikuoti darbuotojai, jie turi būti bent jau apmokyti vaiko apsaugos ir vaiko teisių temomis, ir žinoti būtiną informaciją apie apgyvendinimo centre gyvenančių nelydimų vaikų specifinę padėtį.

16.1.d rodiklis. Apgyvendinimo centre gyvenančių nelydimų vaikų buvimas centre tikrinamas bent kartą per dieną siekiant įsitikinti, ar kuris nors nepabėgo.

ARBA

16.1.a rodiklis. Individualiame būste gyvenantys nelydimi vaikai su kvalifikuotais darbuotojais gali susisiekti visą parą.

16.2.b rodiklis. Vaiko priėmimo centro darbuotojai individualiame būste apgyvendintus nelydimus vaikus lanko ne rečiau kaip du kartus per savaitę.

- **Papildomos pastabos.** Individualiame būste apgyvendinami nelydimi vaikai, kurie yra ne jaunesni nei 16 metų, pakankamai subrendę ir savarankiški, kad galėtų gyventi tokiam būste.
- Nelydimus vaikus lanko, pvz., socialinis darbuotojas.

16.2.c rodiklis. Atliekant vizitus tikrinamas individualiame būste gyvenančių nelydimų vaikų buvimas būste siekiant įsitikinti, kad jie nepabėgo.

16.3 rodiklis. Nelydimiems vaikams teikiama parama jų kasdieniame gyvenime ir veikloje.

- **Papildomos pastabos.** Su kasdieniu gyvenimu susijusi parama apima įvairią veiklą, pvz., nelydimų vaikų kėlimas, mokyklos lankymo ir dalyvavimo skatinimas ir stebėjimas, informacijos asmeninės ir vidaus higienos klausimais teikimas ir pagalba, parama nelydimiems vaikams, gyvenantiems bendruomenėje ir laikantis būsto taisyklių, taip pat konfliktų valdymas ir prevencija.
- Pradžioje priėmimo centro darbuotojai gali palydėti nelydimus vaikus į mokyklą ir kitas vietas. Informacija vaikams teikiama suprantamu būdu ir atsižvelgiant į nelydimų vaikų amžių ir brandą (pvz., „Google“ žemėlapiai, viešojo transporto taikomosios programėlės ir pan.).

16.4 rodiklis. Nelydimiems vaikams teikiama pagalba darant namų darbus ir mokantis.

- **Papildomos pastabos.** Pagalbą darant namų darbus ir mokantis gali teikti priėmimo centras arba išorės organizacijos ir tai gali būti daroma priėmimo centre arba už jo ribų.

17 STANDARTAS. Kasdienė priežiūra organizuojama taikant konkretų nelydimų vaikų priežiūros metodą.

17.1 rodiklis. Nelydimų vaikų priežiūros metodas aprašytas vadove, jį žino ir taiko visi darbuotojai, atsakingi už kasdienę priežiūrą priėmimo centre.

17.2 rodiklis. Vadove aprašomi bent jau kasdienės priežiūros tikslai ir pokalbių, per kuriuos su vaiku aptariami šie tikslai ir su nelydimais vaikais susiję rezultatai, ciklas, taip pat jų saugumas, ateities perspektyvos, įgūdžiai ir specialieji poreikiai.

17.3 rodiklis. Darbuotojai su atstovu ir nelydimais vaikais reguliariai aptaria kasdienės priežiūros tikslus ir rezultatus.

Geroji patirtis, susijusi su kasdienės priežiūros organizavimu

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ parengti nelydimiems vaikams skirtą vadovą. Vadove aptariamos visos procedūros ir politika, susijusi su nelydimų vaikų priėmimu; vadovas parengtas bendradarbiaujant su nelydimiems vaikams atstovaujančiomis institucijomis. Vadove aiškiai aprašyti reikalavimai konsultuotis su nelydimais vaikais, dalytis duomenimis ir koordinuoti veiklą su kitomis įstaigomis ir organizacijomis.

18 STANDARTAS. Nelydimi vaikai yra ruošiami tapti savarankiškais ir vėliau gyventi nepriklausomai.

18.1 rodiklis. Reguliariai vertinami savarankiškumo įgūdžiai.

- **Papildomos pastabos.** Vertinimas atliekamas teikiant pagalbą nelydimiems vaikams ir stebint jų kasdienį gyvenimą, jį atliekant turi dalyvauti patys nelydimi vaikai. Įgūdžių raidai įvertinti vertinimas atliekamas įvairiais etapais. Savarankiškumui įvertinti gali būti naudojami kontroliniai sąrašai, įskaitant valymo, namų ūkio biudžeto valdymo, energijos vartojimo, skalbimo, maisto gaminimo, pirkimo, dalijimosi bendra genamąja erdve ir pan. įgūdžius.

18.2 rodiklis. Nelydimiems vaikams padedama įgyti ir tobulinti namų ūkio biudžeto valdymo ir atsakingo energijos vartojimo įgūdžius.

- **Papildomos pastabos.** Jaunesniems nelydimiems vaikams reikia padėti leisti ir taupyti kišenpinigius, reikia prižiūrėti, kaip jie tai daro. Vyresni nelydimi vaikai gali turėti tokį pat poreikį, tačiau jie taip pat gali sugebėti savarankiškai valdyti pinigus, kai toks valdymas yra mokymo tvarkyti namų ūkio biudžetą dalis.

18.3 rodiklis. Nelydimiems vaikams padedama įgyti ir tobulinti valymo ir skalbimo įgūdžius.

- **Papildomos pastabos.** Nors bendra pareiga prižiūrėti būstą tenka priėmimo institucijai, tam tikras (vaiko amžiui tinkamas) priežiūros užduotis nelydimi vaikai gali vykdyti savanoriškai ir mokymdamiesi, o darbuotojai visada turėtų juos konsultuoti ir prižiūrėti.

18.4 rodiklis. Nelydimiems vaikams padedama įgyti ir tobulinti maisto gaminimo įgūdžius.

- **Papildomos pastabos.** Mokoma ir maisto gaminimo saugos, be to, atsižvelgiama į nelydimų vaikų amžių ir brandą.

19 STANDARTAS. Saugoti ir gerinti nelydimų vaikų sveikatą ir gerovę ir stiprinti atsparumą.

19.1 rodiklis. Vykdam kasdienę priežiūrą, užtikrinama ir saugoma nelydimų vaikų psichologinė gerovė ir psichikos sveikata.

- **Papildomos pastabos.** Ypatingas dėmesys skiriamas nelydimų vaikų psichologinei gerovei ir psichikos sveikatai, pvz., dėmesys baimės, streso, vienatvės, gedėjimo, depresijos, traumos ir miego sutrikimų požymiams. Prireikus psichologinė pagalba teikiama išklausančiam, pripažįstant nelydimų vaikų jausmus, patariant arba nusiunčiant pas kvalifikuotus specialistus, pvz., psichologus arba terapeutus.

19.2 rodiklis. Nelydimi vaikai turi galimybę dalyvauti informavimo apie narkotikų ir alkoholio vartojimą veikloje, atitinkančioje vaiko amžių ir brandą.

- **Papildomos pastabos.** Šią veiklą priėmimo centre arba už jo ribų gali organizuoti priėmimo centras arba išorės organizacijos. Prireikus įtraukiami medicinos darbuotojai.

19.3 rodiklis. Nelydimi vaikai gali dalyvauti vaiko amžiui ir brandai tinkamoje informavimo apie lytinę ir reprodukcinę sveikatą veikloje, kurią rengiant užtikrinama pagarba skirtingos seksualinės orientacijos ir lyties tapatybės asmenims.

19.4 rodiklis. Nelydimiems vaikams suteikiama minimali informacija ir mokymas, kuriais siekiama stiprinti jų atsparumą visų formų psichinei, seksualinei ar kitokio pobūdžio fizinei prievartai ir nepriežiūrai.

- **Papildomos pastabos.** Rengiant mokymą, daugiausia dėmesio skiriama pavojingų situacijų prevencijai ir elgesiui susidarius tokioms situacijoms.

Geroji patirtis, susijusi su kasdiene priežiūra ir gerovės užtikrinimu

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ sudaryti galimybes nelydimiems vaikams dalyvauti psichologinio švietimo veikloje; ši veikla gali būti labai įvairi, pvz., atsipalaidavimo ir kvėpavimo pratimai, diskusijos grupėse, sportiniai užsiėmimai, informacinės sesijos apie psichosomatinės problemas ir pan. Šią veiklą priėmimo centre arba už jo ribų organizuoja priėmimo centras arba išorės organizacijos. Šioje veikloje dalyvauja kvalifikuoti darbuotojai, pvz., psichologai arba terapeutai;
- ✓ organizuoti pabuvimą už priėmimo centro ribų nelydimiems vaikams, kurie patiria elgesio ir (arba) psichologinių problemų (mokyklos nelankymas, negebėjimas pritapti grupėje, priešiškas, patyčios ir pan.). Siekiant suteikti laiko pagalvoti apie savo padėtį, nelydimi vaikai laikinai apgyvendinami atitinkamose įstaigose, kuriose vykdoma speciali psichologinio švietimo ir laisvalaikio veikla. Galimybė pabūti specialiose mažoms nelydimų vaikų grupėms (2–10 vaikų) skirtose vietose ir gauti papildomą mokymosi pagalbą. Tokio apsisistojimo trukmė priklauso nuo vaiko poreikių (nuo 5 iki 15 dienų, išimtiniais atvejais – 1 mėnuo);
- ✓ darbuotojų pietavimas kartu su nelydimais vaikais apgyvendinimo centruose siekiant stebėti jų mitybos įpročius, sukurti bendrumo jausmą valgant kartu ir užkirsti kelią galimiems konfliktams.

20 STANDARTAS. Psichinės ir socialinės nelydimų vaikų raidos skatinimas ir stebėjimas pagal standartizuotą priežiūros planą.

20.1 rodiklis. Vaikų priėmimo centro darbuotojai kartu su nelydimais vaikais vertina vaikų patirtį, poreikius, įgūdžius ir ateities perspektyvas. Toks vertinimas yra standartinis nelydimų vaikų priežiūros plano elementas.

- **Papildomos pastabos.** Į planą įtrauktini šie su vaiku susiję elementai: administracinė procesinė padėtis, švietimas, įgūdžiai, savarankiškumo laipsnis ir psichologinė gerovė.

- *Vertinimas grindžiamas kvalifikuotų darbuotojų pokalbiais su nelydimais vaikais. Pirma konsultacija surengiama praėjus vienai savaitei nuo atvykimo į priėmimo centrą.*
- *Rengiant priežiūros planą dalyvauja atstovas, kuris su planu gali susipažinti gavęs išankstinį nelydimo vaiko sutikimą.*

20.2 rodiklis. Nelydimų vaikų psichinė ir socialinė raida stebima ir aptariama su atitinkamais skirtingų sričių priežiūrėtojais (specialistais) (tarpžinybinis požiūris).

- **Papildomos pastabos.** *Siekiant aptarti nelydimų vaikų situaciją ir atnaujinti jų priežiūros planą, rengiamas reguliarus priėmimo centro darbuotojų, dirbančių su nelydimais vaikais (socialinių darbuotojų, pedagogų ir, jei taikytina, medicinos darbuotojų, psichologų, mokyklos mokytojų ir pan.) apsisikeitimas informacija ir (arba) susitikimai.*

20.3 rodiklis. Informacija apie psichinę ir socialinę nelydimų vaikų raidą reguliariai keičiamasi su atstovu.

20.4 rodiklis. Kai nelydimi vaikai perkelti į naują priėmimo centrą, priežiūros planas perduodamas iš anksto arba ne vėliau kaip perkėlimo dieną laikantis konfidencialumo principo.

Geroji patirtis, susijusi su kasdiene priežiūra

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ socialiniam darbuotojui, atstovui ir nelydimam vaikui atlikti priežiūros plano peržiūrą kiekvieną mėnesį; likus dviem ar daugiau dienų iki vaiko perkėlimo, perduoti priežiūros planą, kad naujasis priėmimo centras galėtų pasirengti nelydimo vaiko atvykimui ir priežiūrai.

21 STANDARTAS. Užtikrinti veiksmingą laisvalaikio veiklą, įskaitant nelydimo vaiko amžių atitinkančius žaidimus ir rekreacinę veiklą.

21.1 rodiklis. Galimybė kiekvieną dieną dalyvauti laisvalaikio veikloje, kuri rengiama viduje ir lauke, atsižvelgiant į amžių ir pasikonsultavus su nelydimais vaikais.

- **Papildomos pastabos.** *Laisvalaikio veikla apima labai įvairius sporto ir kitus užsiėmimus (bendrą atsipalaidavimą viduje arba lauke, galimybę žaisti stalo žaidimus, lankytis kine, bendruomenės renginiuose, dalyvauti sporto turnyruose ir pan.). Veiklą gali organizuoti apgyvendinimo įstaiga arba išorės organizacijos. Ypatingas dėmesys skiriamas grupinės veiklos organizavimui.*
- *Mokinių atostogų metu ir savaitgaliais, taip pat tuo metu, kai nelydimi vaikai dar negali lankyti mokyklos, galima dalyvauti papildomoje veikloje.*

21.2 rodiklis. Laisvalaikio veiklą organizuoja ir priežiūri vaiko priėmimo centro darbuotojai ir (arba) kiti atsakingi suaugusieji, kurie priežiūri vaiką.

21.3.a rodiklis. Nelydimi 0–12 m. vaikai gali kasdien žaisti saugioje erdvėje, pritaikytoje prie jų amžiaus ir priežiūrimo, IR

21.3.b rodiklis. reguliariai rengiama būtiniausia sporto veikla, atitinkanti nelydimų vaikų amžių (plg. 9 skyrių „Apgyvendinimas“).

21.4 rodiklis. Prieiga prie interneto ir jos trukmė atitinka amžių ir ją darbuotojai reguliuoja bei priežiūri.

Geroji patirtis, susijusi su kasdiene priežiūra

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ organizuoti bendrą nelydimiems vaikams ir vietos jaunimui skirtą veiklą priėmimo centre ir už jo ribų, pvz., kriketo turnyrus.

5. Darbuotojai

Įvadinės pastabos

Pagrindinės darbuotojų, dirbančių su nelydimais vaikais, užduotys yra prižiūrėti nelydimus vaikus, juos konsultuoti ir teikti jiems socialinę paramą. Jie privalo nustatyti ir patenkinti nelydimų vaikų poreikius, kaip aprašyta pirmiau (2 skyriuje „Specialieji poreikiai ir saugumo rizika“ ir 4 skyriuje „Kasdienė priežiūra“).

Yra daugybė specialistų, kurie įpareigoti dirbti ir dirba su priimtais nelydimais vaikais. Tai visi asmenys, kurie tiesiogiai bendrauja su nelydimais vaikais, nesvarbu, kas yra jų darbdavys. Šioje srityje visų pirma dirba socialiniai darbuotojai, švietimo ir sveikatos priežiūros sričių darbuotojai, registracijos pareigūnai, infrastruktūros valdytojai, administracijos darbuotojai / koordinatoriai, taip pat vaiko atstovai.

Atsižvelgiant į tai, šiame skirsnyje pateiktos gairės turėtų būti suprantamos kaip taikomos visiems darbuotojams (įskaitant vidurinės ir aukščiausios grandies vadovus), kurie dirba su priimtais nelydimais vaikais. Šis skirsnis vaiko atstovams tiesiogiai netaikomas, nors jie taip pat gali stebėti ir (arba) įgyvendinti tam tikrus čia pateikiamus standartus ir rodiklius. Atvejai, kai reikia patenkinti konkrečius darbuotojų poreikius (pvz., speciali kvalifikacija), gairėse aiškiai aptariami.

Minėtoms užduotims vykdyti su nelydimais vaikais turi būti užtikrintas pakankamas skaičius su jais dirbančių asmenų, kurie turi būti kvalifikuoti, apmokyti, palaikomi, o jų veikla – stebima.

Teisinės nuorodos: darbuotojai

- PSD 24 straipsnio 4 dalis: nelydimi nepilnamečiai.
- PSD 29 straipsnio 1 dalis: darbuotojai ir ištekliai.

Standartai ir rodikliai

22 STANDARTAS. Užtikrinti, kad nelydimų vaikų kasdienę priežiūrą vykdytų pakankamai kvalifikuoti darbuotojai.

22.1 rodiklis. Priėmimo centras turi turėti pakankamai kvalifikuotus darbuotojus kasdieni nelydimų vaikų priežiūrai vykdyti.

- **Papildomos pastabos.** Siekiant užtikrinti, kad nelydimų vaikų kasdienė priežiūra būtų vykdoma tinkamai ir specialieji poreikiai būtų tenkinami, reikia turėti pakankamai kvalifikuotus darbuotojus, atsakingus už nelydimų vaikų priėmimą ir priežiūrą, galinčius tenkinti pirmiau išvardytus specialiuosius priėmimo poreikius ir imtis atitinkamų veiksmų.

Geroji patirtis, susijusi su aprūpinimu darbuotojais

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ kvalifikuotų darbuotojų buvimas priėmimo centre ne tik dienos metu, bet ir naktį.

23 STANDARTAS. Užtikrinti pakankamą darbuotojų kvalifikaciją.

23.1 rodiklis. Su priimtais nelydimais vaikais dirbantys darbuotojai turi aiškias pareigines instrukcijas (pareigų aprašymas).

- **Papildomos pastabos.** Pareigų aprašyme aptariama kvalifikacija, kuri yra būtina siekiant užtikrinti, kad kasdienė nelydimų vaikų priežiūra būtų vykdoma tinkamai ir kad būtų pakankamai tenkinami jų specialieji poreikiai.

23.2 rodiklis. Su priimtais nelydimais vaikais dirbančių darbuotojų kvalifikacija atitinka nacionalinę teisę ir taisykles, taikomas konkrečioms pareiginėms instrukcijoms (pareigų aprašymui).

- **Papildomos pastabos.** Siekiant užtikrinti kasdienę nelydimų vaikų priežiūrą ir apsaugą, darbuotojai, atsakingi už nelydimų vaikų priėmimą ir priežiūrą, turėtų gebėti spręsti su specialiaisiais priėmimo poreikiais susijusius klausimus ir imtis pirmiau nurodytų veiksmų ir turėti būtiną kvalifikaciją ir įgūdžius, susijusius su: vaiko

apsauga ir nelydimų vaikų migrantų padėties apsauga, vaiko raida, susijusių darbuotojų vaidmeniu ir atsakomybe, gebėjimais taikyti vaiko teises, susijusias su vaiko apsauga, vaiko vystymusi, vaiko teisėmis ir bendravimu su vaikais.

23.3 rodiklis. Su priimtais nelydimais vaikais dirbantys darbuotojai nėra įvykdę jokių su vaikais susijusių nusikaltimų ir nusikalstamų veikų arba nusikaltimų ir nusikalstamų veikų, dėl kurių kyla rimtų abejonių dėl jų gebėjimo prisiimti atsakomybę už vaikus.

24 STANDARTAS. Užtikrinti reikalingą ir tinkamą darbuotojų mokymą.

24.1 rodiklis. Reikia ne tik teikti specialų mokymą su priimtais nelydimais vaikais dirbantiems darbuotojams, bet ir suderinti tokį mokymą su platesne elgesio kodekso sistema, kurioje apibrėžiamos pagrindinės sąvokos ir principai, kuriais grindžiamas darbas priėmimo centruose.

24.2 rodiklis. Su priimtais nelydimais vaikais dirbantys darbuotojai laiku išsamiai supažindinami su užduotimis.

- **Papildomos pastabos.** Įvadinis mokymas turėtų vykti iš karto po personalo įdarbinimo. Atsižvelgiant į darbuotojui paskirtas užduotis, įvadinio mokymo kursuose galėtų būti aptariami taikomų priėmimo įstatymų ir (arba) taisyklių standartai, veikiančios nacionalinės ir atitinkamos EASO priemonės ⁽²³⁾.

24.3 rodiklis. Yra parengta aiški mokymo programa, įskaitant kiekvienai pareigų grupei taikomus mokymo reikalavimus, skirta išmokyti kuo anksčiau ir per visą mokymo laikotarpį vertinti, nustatyti, dokumentuoti ir tenkinti specialiuosius priėmimo poreikius.

- **Papildomos pastabos.** Pagrindinis priėmimo darbuotojų mokymas gali būti užtikrinamas taikant EASO priėmimo mokymo programos modulį ⁽²⁴⁾.

24.4 rodiklis. Mokymo kursai rengiami reguliariai ir atsižvelgiant į darbuotojų poreikius.

- **Papildomos pastabos.** Reikėtų parengti ilgalaikio mokymo programą, kurioje būtų numatyti reguliarūs žinių atnaujinimo kursai. Mokymo kursai taip pat turėtų būti rengiami iš esmės pasikeitus taikytinai teisei ir praktikai.

24.5 rodiklis. Rengiamas mokymas apima su lytimi ir amžiumi susijusius aspektus, mokymą apie kultūrą, konfliktų valdymą, pradinį ir specializuotą mokymą, mokymą nustatyti specialiųjų poreikių turinčius asmenis, informuotumo apie psichikos sveikatos problemas didinimą, radikalizacijos požymių atpažinimą, prekybos žmonėmis aukų nustatymą, taip pat pirmosios pagalbos teikimą ir priešgaisrinę apsaugą.

- **Papildomos pastabos.** Priklausomai nuo užduočių, kurios vykdomos dirbant su nelydimais vaikais, paskirstymo, mokymo veikla rengiama pagal profesiją ir (arba) vykdomą funkciją. Darbuotojams, budintiems ir (arba) dirbantiems naktį, taip pat turėtų būti rengiami minimalūs mokymai pirmiau minėtomis temomis, taip pat mokymai spręsti konkrečius iššūkius, kurie gali kilti naktį.
- Nacionalinė mokymo programa gali apimti įvairiausių modulius: nuo mokymo naudotis kompiuteriu ir užsienio kalbų kursų iki mokymo užsiėmimų apie infekcines ligas, prekybos žmonėmis aukų nustatymą, radikalizaciją, taip pat bendravimą su vaikais.

Geroji patirtis, susijusi su darbuotojų mokymu

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ nustatyti visų su priimtais nelydimais vaikais dirbančių darbuotojų mokymo galimybes, pvz., galimybę lankyti specialius kursus apie darbą su traumas patyrusiais asmenimis, darbą su vaikais, kuriuos kankina nerimas arba kurie yra prekybos žmonėmis aukos arba išgyvena netektį / yra išsigandę, apie atsparumo didinimą, savarankišką gyvenimą, galimybes mokytis ir dirbti, ir (arba)
- ✓ rengti mokymą sudarant susitarimus su atitinkamais subjektais (universitetais, advokatais, psichologais, NVO, tarptautinėmis organizacijomis ir pan.);
- ✓ nustatyti mokymo metodus, kurie sudarytų sąlygas darbuotojams ir juos skatintų vienodai ir nuosekliai vykdyti darbineis pareigas;
- ✓ mokyti socialinius darbuotojus ir visus kitus priėmimo centrų darbuotojus užkardyti ir nustatyti radikalizaciją.

⁽²³⁾ Išsamų EASO pagalbinių priemonių sąrašą žr. „Kaip skaityti šias gaires“, p. 15.

⁽²⁴⁾ EASO priėmimo mokymo modulis.

25 STANDARTAS. Užtikrinti ir skatinti veiksmingą bendradarbiavimą, dalijimąsi informacija ir informuotumo didinimą.

25.1 rodiklis. Apie užregistruotus specialiuosius poreikius reikėtų pranešti kompetentingoms institucijoms, kad jos galėtų pasirūpinti būtinomis garantijomis ir parama.

25.2 rodiklis. Nustatytos asmenų, kurie pagal savo profesiją ir (arba) funkcijas bendrauja su nelydimais vaikais, įskaitant socialinius darbuotojus, švietimo ir sveikatos priežiūros darbuotojus, registracijos pareigūnus, vertėjus žodžiu, infrastruktūros valdytojus, administracijos / koordinavimo darbuotojus, taip pat vaiko atstovus, reguliaraus bendradarbiavimo, dalijimosi informacija ir informuotumo didinimo sesijos ir (arba) alternatyvios priemonės.

- **Papildomos pastabos.** Reguliary bendradarbiavimą, dalijimąsi informacija ir informuotumo didinimo sesijas ir (arba) alternatyvių veiklų galėtų palengvinti vidaus pranešimo procedūros.
- Bendradarbiaujant, dalijantis informacija ir informuotumo didinimo sesijose galima daugiau dėmesio skirti bendriems migracijos aspektams, ypač kultūriniais ir su nelydimais vaikais susijusiems aspektams (specialieji poreikiai). Šias sesijas galėtų rengti, pvz., švietimo darbuotojai, išorės sveikatos priežiūros tarnybos, apgyvendinimo vietų saugumo personalas arba valytojai.

25.3 rodiklis. Su nelydimais vaikais dirbantys asmenys reguliariai informuoja vaiko atstovus apie nelydimų vaikų psichinę ir socialinę raidą. Vaiko atstovai apie tai taip pat informuoja su vaikais dirbančius asmenis.

25.4 rodiklis. Laikomasi nacionalinėje ir tarptautinėje teisėje nustatytų konfidencialumo taisyklių, taikomų bet kokiai informacijai, kurią gauna su nelydimais vaikais dirbantys asmenys.

Geroji patirtis, susijusi su bendradarbiavimu, dalijimusi informacija ir informuotumo didinimu

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ mokyti vertėjus žodžiu dirbti ar bendrauti su vaikais atsižvelgiant į nelydimų vaikų specialiuosius poreikius.

26 STANDARTAS. Teikti paramą su priimtais nelydimais vaikais dirbantiems darbuotojams.

26.1 rodiklis. Yra priemonių, padedančių spręsti sudėtingas situacijas, su kuriomis susiduriama dirbant priėmimo centruose.

- **Papildomos pastabos.** Parama darbuotojams gali būti įvairių formų: keitimasis patirtimi su kolegomis (intervizija), streso valdymas, psichologinė pagalba, krizės grupių sudarymas arba išorės supervizija.

Geroji patirtis, susijusi su parama darbuotojams

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ rengti kasdienes darbuotojų susitikimus informacijai veiksmingai perduoti;
- ✓ rengti dviejų ar trijų dienų trukmės personalo tobulinimo kursus visiems darbuotojams;
- ✓ prireikus rengti įtampos mažinimo arba išklusymo sesijas;
- ✓ skatinti keistis patirtimi tarp skirtingose vaikų priėmimo centruose dirbančių darbuotojų.

27 STANDARTAS. Reguliariai (bent kartą per metus) rengti valdymo, priežiūros ir atskaitomybės patikrinimus ir užtikrinti tinkamą paramą darbuotojams.

27.1 rodiklis. Priėmimo centras turi turėti reguliaraus darbuotojų veiklos rezultatų tikrinimo mechanizmą, kad užtikrintų kasdienę nelydimų vaikų priežiūrą.

- **Papildomos pastabos.** Siekiant užtikrinti, kad kasdienė nelydimų vaikų priežiūra būtų vykdoma tinkamai ir kad specialiųjų poreikių būtų deramai paisoma, reguliariai tikrinama, kaip darbuotojai dirba, ir vertinama, ar jiems teikiama tinkama parama.

Geroji patirtis, susijusi su tikrinimu

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ rengti periodinius kasdienės nelydimų vaikų priežiūros tarpusavio vertinimus.

6. Sveikatos priežiūra

Įvadinės pastabos

VTK 24 straipsnyje pažymima, kad vaikai turi teisę gauti aukščiausios įmanomos kokybės sveikatos priežiūros paslaugas ir naudotis ligų gydymo bei sveikatos reabilitavimo infrastruktūra. Valstybės dalyvės stengiasi užtikrinti, kad nė vienam vaikui nebūtų atimta teisė pasinaudoti tokiomis sveikatos priežiūros paslaugomis. Be to, nelydimiems vaikams turėtų būti užtikrinamas toks pats sveikatos priežiūros prieinamumas kaip ir vietiniams vaikams. Ypatingą dėmesį taip pat reikėtų skirti konkrečioms nelydimų vaikų pažeidžiamumo aspektams ir jų poveikiui vaiko sveikatai ⁽²⁵⁾.

Atitinkamai nelydimiems vaikams reikėtų suteikti galimybę naudotis tokiomis pat sveikatos priežiūros paslaugomis, kurios prieinamos vietiniams vaikams, o tam tikriems vaikams, atsižvelgiant į konkrečius pažeidžiamumo aspektus, reikėtų suteikti papildomas sveikatos priežiūros paslaugas. Nelydimų vaikų atveju ypatingą dėmesį taip pat reikėtų skirti faktinei aplinkybei, kad jie neturi tėvų, kurie suteiktų informacijos apie vaiko sveikatos istoriją. Todėl nelydimiems vaikams reikalinga speciali pagalba, kad jie galėtų pasinaudoti reikalingomis sveikatos priežiūros paslaugomis.

Šiame skirsnyje vartojama sąvoka „sveikatos priežiūra“ apima psichikos ir fizinės sveikatos priežiūrą, teikiamą nelydimiems vaikams. Ji tai pat apima rimtomis ligomis sergančių nelydimų vaikų konsultavimą, taip pat priemones, kurios yra būtinos smurto ir kankinimų aukų reabilitacijai. Priėmimo proceso pradžioje atliekamas sveikatos patikrinimas gali būti svarbus atspirties taškas, nes padės aiškiau suprasti vaiko medicininius poreikius, kuriuos reikės tenkinti per visą priėmimo procesą. Šiame skirsnyje „medicinos personalas“ – tai kvalifikuoti medicinos specialistai (pvz., gydytojai, dantistai, slaugytojai), taip pat psichologai.

Gaires reikėtų aiškinti atsižvelgiant į pagrindinius sutikimo ir konfidencialumo principus, kurie taikomi visiems priėmimo centro darbuotojams ir medicinos personalui, teikiančiam sveikatos priežiūros paslaugas, taip pat vertėjams žodžiu. Niekada negalima dalytis informacija be išankstinio paciento sutikimo. Nedarant poveikio nacionalinėms taisyklėms, kuriomis reglamentuojama galimybė susipažinti su sveikatos istorijos duomenimis, nelydimi vaikai turėtų turėti teisę pririnkus susipažinti su savo sveikatos istorijos duomenimis. Kiekvienu atveju taip pat reikia įvertinti, ar kvalifikuotas darbuotojas arba atstovas turėtų lydėti nelydimą vaiką pas medicinos specialistą.

Planuojant nelydimiems vaikams skirtas sveikatos priežiūros paslaugas ir tam tikras prevencines programas, reikia apgalvoti švietimo programas ir kitas švietimo priemones, kurios padėtų vaikams pasinaudoti paslaugomis. Tai ypač svarbu tais atvejais, kai sveikatos paslaugos teikiamos apgyvendinimo vietoje.

Teisinės nuorodos: darbuotojai

- PSD 13 straipsnis: sveikatos patikrinimas.
- PSD 17 straipsnis: bendrosios taisyklės, susijusios su materialiomis priėmimo sąlygomis ir sveikatos priežiūra.
- PSD 19 straipsnis: sveikatos priežiūra.
- VTK 24 straipsnis: sveikata ir sveikatos priežiūros paslaugos.

Standartai ir rodikliai

28 STANDARTAS. Užtikrinti galimybę atlikti medicininį patikrinimą ir sveikatos būklės įvertinimą bei ankstyvame priėmimo proceso etape užkirsti kelią sveikatos problemų atsiradimui.

28.1 rodiklis. Į priėmimo centrą atvykusiems nelydimiems vaikams reikėtų nedelsiant pateikti informaciją apie teisę pasinaudoti sveikatos priežiūros paslaugomis, medicininio patikrinimo tikslą ir reikšmę, sveikatos būklės įvertinimo ir skiepavimo programas.

- **Papildomos pastabos.** Informacija turėtų būti teikiama laikantis 1 skyriuje aprašytų standartų. Nelydimų vaikų informavimas, dalyvavimas ir atstovavimas (plg. 2 standartą).

⁽²⁵⁾ JT Vaiko teisių komiteto bendrasis komentaras Nr. 6 (2005) dėl nelydimų ir atskirtų vaikų, esančių ne savo kilmės valstybėje, 46–49 dalys.

28.2 rodiklis. Medicininis patikrinimas ir sveikatos būklės įvertinimas turėtų būti atliekami, jei nelydimas vaikas su tuo sutinka, nedelsiant po to, kai jis atvyksta į priėmimo centrą.

- **Papildomos pastabos.** Rekomenduojama, kad medicininis patikrinimas ir sveikatos būklės įvertinimas būtų atliekami ne vėliau kaip per septynias dienas nuo vaiko atvykimo.
- Sveikatos būklės įvertinimas apima fizinį ir psichologinį vertinimą.

28.3 rodiklis. Jeigu skiepavimo programos nėra bendros privalomos sveikatos programos dalis, reikėtų pasirūpinti būtinu nelydimų vaikų skiepavimu.

- **Papildomos pastabos.** Būtiniais skiepais taip pat reikėtų pasirūpinti, jeigu tikėtina, kad vaikų skiepavimas buvo nutrauktas arba jeigu tai neatitinka nacionalinių standartų.

28.4 rodiklis. Atsižvelgiant į nelydimo vaiko amžių jam pateikiama informacija apie lytinę ir reprodukcinę sveikatą ir su tuo susijusias paslaugas.

28.5 rodiklis. Nelydimiems vaikams suteikiamos kontraceptinės priemonės.

Geroji patirtis, susijusi su sveikatos problemų prevencija ankstyvame priėmimo proceso etape

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ dalyti nemokamas kontraceptines priemones nelydimiems vaikams.

29 STANDARTAS. Užtikrinti galimybę gauti būtiną sveikatos priežiūros paslaugas, lygiavertę teikiamoms vietiniams gyventojams, įskaitant prevencinę, psichikos, fizinę ir psichosocialinę priežiūrą.

29.1 rodiklis. Nelydimi vaikai gali pasinaudoti visomis būtinomis sveikatos priežiūros paslaugomis.

- **Papildomos pastabos.** Kai įmanoma, teikiant sveikatos priežiūros paslaugas reikėtų atsižvelgti į lytį (pvz., galimybė prireikus ir esant galimybei kreiptis į medicinos darbuotoją moterį).

29.2 rodiklis. Sveikatos priežiūros paslaugas teikia kvalifikuoti medicinos darbuotojai.

- **Papildomos pastabos.** Tai apima priėmimo centruose teikiamas sveikatos priežiūros paslaugas.

29.3 rodiklis. Priėmimo centre arba per tinkamą atstumą pėsčiomis arba viešuoju transportu yra prieinamos sveikatos priežiūros įstaigos, į kurias prireikus nelydimus vaikus palydi darbuotojas arba vaiko atstovas.

- **Papildomos pastabos.** Sąvoka „tinkamas atstumas“ išsamiau paaiškinta 9 skyriaus „Apgyvendinimas“ 9.1 poskirsnyje „Vieta“.
- Siekiant įvertinti, ar vaiką reikia palydėti, reikėtų pasikonsultuoti su vaiku ir jo atstovu. Jeigu vaikai pagal nacionalinės teisės aktus turi teisę nuspręsti, kad su jais būtų atliekamos tam tikros procedūros be atstovo sutikimo, į tai taip pat reikėtų atsižvelgti.

29.4 rodiklis. Būtinąją sveikatos priežiūrą, įskaitant paskirtus vaistus, teikiama nemokamai arba nebrangiai, kad galėtų būtų apmokama iš dienpinigių.

- **Papildomos pastabos.** Tai reiškia, kad tiek transportas iki būtinų sveikatos priežiūros įstaigų, tiek vaistai yra nemokami (plg. 9 skyriaus „Apgyvendinimas“ 9.1 poskirsnį „Vieta“ ir 8 skyriaus „Maistas, apranga, kiti ne maisto produktai ir pašalpos / išmokos“ 8.3 poskirsnį „Dienpinigiai“).

29.5 rodiklis. Priėmimo centre nustatyta saugaus paskirtų vaistų saugojimo ir skyrimo tvarka.

29.6 rodiklis. Nustatyta tinkama tvarka, kuria siekiama užtikrinti, kad nelydimi vaikai galėtų veiksmingai palaikyti ryšį su medicinos darbuotojais.

- **Papildomos pastabos.** Tai visų pirma reiškia, kad prireikus galima pasinaudoti vaiko pageidaujamos lyties (jei tai įmanoma) vertėjo žodžiu paslaugomis.

29.7 rodiklis. Nustatyta pirmosios pagalbos skubiais atvejais suteikimo tvarka.

- **Papildomos pastabos.** Turėtų būti užtikrinama galimybė visada pasinaudoti pirmosios pagalbos rinkiniu.

29.8 rodiklis. Nedarant poveikio nacionalinės teisės aktams, nelydimiems vaikams leidžiama susipažinti su savo sveikatos istorijos duomenimis.

- **Papildomos pastabos.** Jei nelydimi vaikai aiškiai su tuo sutiko, sveikatos istorijos duomenis vienas medicinos specialistas gali perduoti kitam. Tai taip pat apima situacijas, kai vaikai perkeliama į kitą įstaigą arba jie perkeliama pagal Dublino procedūrą.

29.9 rodiklis. Yra specialių nuostatų, taikomų specialiųjų medicininių poreikių turintiems nelydimiems vaikams.

- **Papildomos pastabos.** Tai, pvz., galėtų reikšti galimybę pasinaudoti pediatrijos, ginekologijos ar priešgimdyvine sveikatos priežiūra arba užtikrinimą, kad neįgalūs nelydimi vaikai galėtų pasinaudoti reikalingomis priemonėmis.

Geroji patirtis, susijusi su sveikatos priežiūra

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ mokyti darbuotojus suteikti pirmąją pagalbą.

30 STANDARTAS. Užtikrinti galimybę nelydimiems vaikams, kurie turi psichologinių problemų ir (arba) tapo bet kokios formos piktnaudžiavimo, aplaidumo, išnaudojimo, kankinimo ar žiauraus, nežmoniško ir žeminančio elgesio aukomis arba kurie nukentėjo nuo ginkluotų konfliktų, naudotis psichikos sveikatos priežiūros, reabilitacijos paslaugomis, sukuriant ir įgyvendinant psichikos sveikatos ir psichosocialinės paramos (angl. MHPSS) SVP.

30.1 rodiklis. Nelydimiems vaikams, kuriems reikalinga psichikos sveikatos priežiūra, reabilitacijos paslaugos ir (arba) kvalifikuotos konsultacijos, tokios paslaugos suteikiamos užtikrinant klinikinio psichologo buvimą priėmimo centre arba sudarant galimybę tokiomis paslaugomis pasinaudoti už priėmimo centro ribų.

- **Papildomos pastabos.** Tai apima bet kokios formos piktnaudžiavimo, aplaidumo, išnaudojimo aukoms arba vaikams, kurie nukentėjo nuo ginkluotų konfliktų, teikiamas paslaugas. Tai taip pat apima prekybos žmonėmis ir smurto (dėl lyties) aukoms, taip pat kankinimų ir kitų formų psichologinio ir fizinio smurto aukoms teikiamas paslaugas. Be to, paslaugos turėtų būti teikiamos psichologinių problemų, atsiradusių dėl ilgo laukimo ir neužtikrinto prieglobsčio proceso, turintiems vaikams. Poreikis taip pat gali atsirasti dėl išgyvenimų, patirtų gimtojoje šalyje, perkėlimo metu arba priimančiojoje šalyje.

30.2 rodiklis. Kvalifikuoti medicinos darbuotojai teikia psichikos sveikatos priežiūros, reabilitacijos paslaugas ir (arba) kvalifikuotas konsultacijas.

- **Papildomos pastabos.** Darbuotojus reikėtų mokyti dirbti su specialiųjų poreikių turinčiais nelydimais vaikais.

Geroji patirtis, susijusi su psichikos sveikatos priežiūros, reabilitacijos ir konsultavimo paslaugomis

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ apsvaistinti apsaugos veiksniai, pvz., socialinę pagalbą, ryšį su šeima, nedidelį perkėlimų tarp skirtingų apgyvendinimo vietų skaičių, gyvenimą mažuose būstuose ir laisvalaikio veiklą, kuria siekiama užkirsti kelią psichikos ligoms.

7. Švietimas. Parengiamieji kursai ir profesinis mokymas

Įvadinės pastabos

Galimybė kuo greičiau pradėti mokytis yra pagrindinis priėmimo etapo aspektas, padedantis nelydimiems vaikams atkurti gyvenimą naujoje šalyje. Parengiamieji kursai ir profesinis mokymas suteikia galimybę socialiniam bendravimui ir rutinai, kuri yra reikalinga vaikų raidai.

Pagrindinės problemos, susijusios su galimybe mokytis, apima ilgus laukimo laikotarpius, švietimo segregaciją, kalbos barjerą, prastą mokymo programos pritaikymą ir kvalifikuotų darbuotojų stoką, kultūrinius skirtumus, neprieinamumą dėl atstumo, informacijos apie mokymosi galimybes trūkumą, paramos nebuvimą traumą patyrusiems vaikams ir galimybių įgyti profesinį išsilavinimą paaugliams trūkumą.

Gali būti išimtinių atvejų, kai laikinai nėra galimybės pasinaudoti švietimo sistema ir joje dalyvauti dėl konkrečių vietinių arba nacionalinių priežasčių. Apgyvendinimo įstaigų savanoriai ir kiti suinteresuotieji subjektai (mokytojai, NVO, profesionalūs darbuotojai) kartais yra vienintelis prieinamo švietimo šaltinis. Be to, gali būti situacijų, kai dėl specialiųjų poreikių nelydimi vaikai negali lankyti įprastų mokyklų (pvz., neraštingi vaikai), todėl specialiųjų švietimo poreikių turintiems vaikams reikia nustatyti konkrečias taisykles.

Tikėtina, kad nelydimi vaikai prieš atvykdami reguliariai nelankė mokyklos. Kad apsibrastų naujoje aplinkoje, jiems reikia laiko ir kvalifikuotos pagalbos. Jie gali būti vyresni nei privalomojo mokyklinio amžiaus arba dėl mokymosi spragų dažniau paskiriami į žemesnes klases nei jų amžiaus grupės vaikai. Nelydimi vaikai taip pat gali būti patyrę traumų po priverstinio šalies palikimo. Parengiamieji kursai turėtų palengvinti galimybę pasinaudoti švietimo sistema ir joje dalyvauti, nes juose vaikai supažindinami su juos priimančių šalių švietimo sistema, kultūra ir kalba. Parengiamieji kursai turėtų būti pritaikyti atsižvelgiant į vaikų žinių lygį, ankstesnį išsilavinimą ir konkrečius poreikius. Parengiamieji kursai gali būti rengiami priėmimo centruose arba platesniame dalyvaujančių subjektų, įskaitant NVO, tinkle.

Yra sunkumų, susijusių su nelydimų vaikų, kurie yra vyresni nei privalomojo mokyklinio amžiaus, mokymu, ypač tada, kai jie dar nėra pasiekę reikalaujamo išsilavinimo lygio vidurinėje mokykloje. Šie sunkumai susiję su prastais kalbos įgūdžiais, nelydimų vaikų vertimu mokytis jaunesnio amžiaus grupėms skirtose klasėse ir programų, suteikiančių galimybę įgyti profesinį išsilavinimą, trūkumu.

Profesinis mokymas ir pameistrystė gali būti tinkama priemonė nelydimiems vaikams tobulinti savo įgūdžius ir patekti į darbo rinką. Profesinis mokymas nelydimiems vaikams suteikia galimybę pažinti priimančiosios šalies kalbą ir kultūrą ir prisiimti atsakomybę už savo gyvenimą. Profesinis mokymas turėtų būti pritaikytas prie nelydimų vaikų žinių lygio ir konkrečių poreikių ir turi vykti kartu su vietiniais vaikais, kad būtų lengviau integruotis. Pagrindinės kliūtys susijusios su bendraisiais galimybės gauti profesinį mokymą reikalavimais (pvz., kilmės šalyje įgytą išsilavinimą ir (arba) profesinę kvalifikaciją patvirtinantys dokumentai) ir vietos kalbos mokėjimas.

Šį skirsnį sudaro įvairūs poskirsniai, kuriuose aptariami šie nelydimų vaikų mokymosi mokykloje, išsilavinimo ir profesinio mokymo aspektai:

- galimybė naudotis švietimo sistema ir kitomis švietimo priemonėmis;
- parengiamieji kursai;
- galimybė gauti profesinį mokymą.

Kiekviename šių poskirsnų aptariami esminiai temos aspektai, kurie papildo vienas kitą.

Teisinės nuorodos: išsilavinimas

- PSD 14 straipsnis: nepilnamečių mokymas ir švietimas.
- PSD 16 straipsnis: profesinis mokymas.

7.1. Galimybė naudotis švietimo sistema ir kitomis švietimo priemonėmis

Standartai ir rodikliai

31 STANDARTAS. Užtikrinti veiksmingą galimybę pasinaudoti švietimo sistema panašiomis sąlygomis, kurios sudaromos vietiniams vaikams, ir ne vėliau kaip per tris mėnesius nuo tarptautinės apsaugos prašymo pateikimo.

31.1 rodiklis. Visi nelydimi vaikai turėtų turėti galimybę naudotis švietimo sistema panašiomis sąlygomis kaip ir vietiniai vaikai.

- **Papildomos pastabos.** PSD nustatyta, kad valstybės narės vaikams tarptautinės apsaugos prašytojams suteikia galimybę naudotis švietimo sistema panašiomis sąlygomis kaip ir savo piliečiams iki tol, kol jiems faktiškai nepritaikoma išsiuntimo priemonė. Priimti į mokyklą, nelydimi vaikai turėtų turėti galimybę naudotis tokomis pat paslaugomis kaip ir vietiniai vaikai, kartu atsižvelgiant į jų specialiuosius poreikius.

31.2 rodiklis. Visi pilnametystės sulaukę nelydimi vaikai turėtų turėti galimybę tęsti vidurinį ugdymą.

- **Papildomos pastabos.** Pagal PSD 14 straipsnio 1 dalį, „valstybė narė neatima galimybės įgyti vidurinį išsilavinimą tik dėl tos priežasties, kad nepilnametis sulaukė pilnametystės“. Todėl pilnametystės sulaukusiems nelydimiems vaikams turėtų būti suteikta galimybė toliau mokytis ilgiau nei privalomas laikotarpis, numatytas valstybės narės nacionalinės teisės aktuose.

31.3 rodiklis. Išsilavinimą galima įgyti už priėmimo centro ribų per tinkamą atstumą arba įstaigos viduje, be to, prireikus nelydimus vaikus gali palydėti darbuotojas arba vaiko atstovas.

- **Papildomos pastabos.** Transporto išlaidos turėtų būti dengiamos iš dienpinigių arba reikėtų parūpinti vežimo paslaugas.

31.4 rodiklis. Mokyklą arba kitas lavinimo įstaigas lankantys nelydimi vaikai gali dalyvauti privalomose nacionalinėse mokyklinėse ekskursijose.

- **Papildomos pastabos.** Tai galėtų reikšti, kad nelydimiems vaikams sudaromos galimybės dalyvauti veikloje be apribojimų, kurie užkirstų kelią tokiam dalyvavimui.

32 STANDARTAS. Užtikrinti galimybę pasinaudoti kitomis švietimo priemonėmis tais atvejais, kai galimybė pasinaudoti švietimo sistema laikinai negalima dėl konkrečių aplinkybių ES+ valstybėse arba specifinės nelydimų vaikų padėties.

32.1 rodiklis. Yra konkrečių priemonių, kurias taikant švietimo paslaugos teikiamos apgyvendinimo įstaigose arba kitose tinkamose vietose.

- **Papildomos pastabos.** Vykdam švietimo veiklą suteikiama pakankama ir tinkama infrastruktūra, mokymo programa ir kvalifikuoti darbuotojai.

32.2 rodiklis. Yra specialių priemonių, taikomų specialiųjų poreikių turintiems nelydimiems vaikams.

- **Papildomos pastabos.** Nereikėtų tikėtis, kad didelę judėjimo negalią turintys nelydimi vaikai galės pėsčiomis nueiti iki valstybinės mokyklos. Tokiais atvejais reikėtų numatyti alternatyvias švietimo priemones (pvz., mokymą namuose, transportą ir palydą) arba galimybę pasinaudoti specializuotomis švietimo struktūromis.

Geroji patirtis, susijusi su galimybe naudotis švietimo sistema ir kitomis švietimo priemonėmis

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ padėti mokykloms, įskaitant mokymo programas ir mokytojus, pasirengti priimti nelydimus vaikus. Kartais, siekiant užtikrinti lygias galimybes su vietiniais vaikais, gali susidaryti situacija, kurioje nebus paisoma nelydimų vaikų specialiųjų poreikių;
- ✓ parengti galimybių gauti išsilavinimą stebėsenos, duomenų rinkimo ir integracijos į nacionalinę politiką ir nacionaliniu lygmeniu užtikrinimo mechanizmus;
- ✓ paskirstyti nelydimus vaikus vietos mokyklose siekiant išvengti segregacijos;
- ✓ įtraukti pilietinę visuomenę, įskaitant NVO, kaip neformaliojo švietimo paslaugų teikėją siekiant palengvinti sąveiką su vietos bendruomenėmis ir vietos kultūros bei papročių supratimą;
- ✓ didinti susijusių institucijų informuotumą apie pareigą suteikti galimybę mokytis;
- ✓ pritaikyti specialiųjų poreikių turintiems vaikams skirtą sistemą prie nelydimų vaikų padėties ir specifinių poreikių;
- ✓ parengti mokytojams ir švietimo darbuotojams specialias gaires ir mokymo kursų, susijusių su traumas patyrusių nelydimų vaikų nustatymu;
- ✓ teikti paramą atsižvelgiant į konkretaus vaiko pažeidžiamų aspektų derinį;
- ✓ sudaryti galimybę rengti švietimo veiklą vaiko gimtąja kalba;
- ✓ sudaryti sąlygas nelydimiems vaikams, kurie lanko mokyklą arba kuriems taikomos kitos švietimo priemonės, dalyvauti užklasinėje veikloje;
- ✓ teikti konsultacijas ir psichologinę pagalbą traumas patyrusiems nelydimiems vaikams mokyklos sistemoje įdarbinant specializuotus darbuotojus.

7.2. Parengiamieji kursai

Standartai ir rodikliai

33 STANDARTAS. Užtikrinti galimybę naudotis švietimo sistema ir dalyvauti joje.

33.1 rodiklis. Kad nelydimų vaikų prieiga prie švietimo sistemos ir dalyvavimas joje būtų kuo lengvesnis, jiems turėtų būti rengiami vidaus arba išorės parengiamieji kursai, įskaitant, kai reikia, kalbos.

- **Papildomos pastabos.** Kad susipažintų su švietimo sistema ir įgytų įgūdžių bei žinių, reikalingų mokantis pagal bendrojo ugdymo programas, nelydimiems vaikams reikalinga pagalba, kartais ir nuolatinė.

33.2 rodiklis. Atsižvelgiant į vaikų poreikius pasirūpinta vidaus arba išorės priemonėmis (įskaitant infrastruktūrą, mokymo programą ir kvalifikuotus darbuotojus) veiksmingiems parengiamiesiems kursams rengti.

- **Papildomos pastabos.** Ypatingą dėmesį reikėtų skirti ištekliams, kurie reikalingi veiksmingam parengiamųjų kursų įgyvendinimui.

Geroji patirtis, susijusi su parengiamaisiais kursais

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ rengti intensyviuosius kalbos kursus atsižvelgiant į nelydimų vaikų poreikius, brandos lygį ir kultūrinę patirtį;
- ✓ parengti rekomendacijas ir nustatyti kriterijus nelydimų vaikų įgūdžiams ir ankstesniam išsilavinimui įvertinti priimant juos į mokyklą;
- ✓ didinti vidaus ir išorės mokytojų ir pedagogų informuotumą apie konkrečius nelydimų vaikų poreikius ir patirtį.

7.3. Galimybė gauti profesinį mokymą

Standartai ir rodikliai

34 STANDARTAS. Užtikrinti galimybę gauti profesinį mokymą, kai manoma, kad bendrojo ugdymo programos neatitinka vaiko interesų.

34.1 rodiklis. Nelydimi vaikai turėtų turėti galimybę gauti profesinį mokymą nepaisant jų ankstesnio išsilavinimo pripažinimo.

- **Papildomos pastabos.** PSD nustatyta, kad valstybė narė „gali leisti prašytojams gauti profesinį mokymą, neatsižvelgiant į tai, ar jie turi galimybę patekti į darbo rinką“. Į šią galimybę reikėtų atsižvelgti, jeigu po diskusijų su nelydimais vaikais ir vaiko atstovu paaiškėja, kad vaikai turi kitų interesų, kurie skiriasi nuo su anksčiau įgytu išsilavinimu susijusių interesų.

34.2 rodiklis. Yra specialių priemonių, taikomų specialiųjų poreikių turintiems nelydimiems vaikams.

- **Papildomos pastabos.** Pavyzdžiui, nereikėtų tikėtis, kad didelę judėjimo negalią turintys nelydimi vaikai galės pėsčiomis nueiti iki profesinio mokymo vietos. Tokiais atvejais reikėtų numatyti alternatyvias profesinio mokymo priemones.

Geroji patirtis, susijusi su profesiniu mokymu

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ teikti lankstų profesinį mokymą, apimantį kalbos kursus ir kultūrinį supažindinimą, pritaikytą prie nelydimų vaikų specifinių poreikių;
- ✓ teikti mentorystės programas, kuriose dalyvauja įvairių sričių studentai ir (arba) darbuotojai, padedančias nelydimiems vaikams įgyti konkrečius įgūdžius;
- ✓ numatyti pameistrystės etapus įvairiose srityse siekiant padėti nelydimiems vaikams nuspręsti, kokią profesiją jie nori įgyti;
- ✓ įtraukti specializuotas NVO.

8. Maistas, apranga, kiti ne maisto produktai ir pašalpos / išmokos

Įvadinės pastabos

Maistas, apranga ir kiti ne maisto produktai, taip pat dienpinigiai, yra esminė materialinių priėmimo sąlygų dalis.

J šiam skirsnyje nustatytus standartus reikėtų atsižvelgti nepaisant to, ar nelydimiems vaikams maistas, apranga ir kiti ne maisto produktai teikiami natūra, ar mokant pašalpas / išmokas arba išduodant talonus. Tai reiškia, kad, jeigu ES+ valstybės nusprendžia nelydimiems vaikams mokėti pašalpą / išmoką maisto, aprangos ir kitų ne maisto produktų išlaidoms padengti, šios pašalpos / išmokos nelydimiems vaikams turėtų pakakti maistui, drabužiams ir kitiems ne maisto produktams, atitinkantiems šiame skirsnyje išvardytus standartus, įsigyti. Šios nuostatos neturi poveikio situacijoms, kai nelydimi vaikai jau turi pakankamai drabužių arba kitų ne maisto produktų, kurie atitinka šiame skirsnyje išvardytus standartus, ir jiems nieko daugiau nereikia.

Šiame skirsnyje sąvoka „maistas“ reiškia maistą ir nealkoholinius gėrimus. Šiame skirsnyje vartojama sąvoka „apranga“ reiškia drabužius ir avalynę. Sąvoka „ne maisto produktai“ reiškia esminius namų apyvokos reikmenis, išskyrus maistą, ir įskaitant, pvz., asmeninės higienos priemones, valymo ir skalbimo priemones, patalynę ir rankšluosčius. Ne maisto produktai taip pat yra priemonės mokyklai.

Ne maisto produktai visada turėtų būti teikiami atsižvelgiant į nelydimo vaiko asmeninę padėtį. Konkrečiau, kokius ne maisto produktus ir kiek jų teikti, turėtų būti nustatoma atsižvelgiant į atitinkamo vaiko asmeninius poreikius.

PSD nepateikiama tiesioginė išsami informacija apie dienpinigius ir jų paskirtį. Vis dėlto dienpinigiai yra esminė priemonė nelydimų vaikų poreikiams patenkinti. Dienpinigiai skirti kitiems esminiams nelydimų vaikų poreikiams patenkinti, kurie nurodyti PSD ir nėra susiję su maistu ir apranga (su maistu ir apranga susijusios išlaidos sumokamos iš pašalpos / išmokos lėšų, jeigu maistas ir apranga nesuteikiami natūra arba išduodant talonus).

Šiame dokumente sąvoka „dienpinigiai“ turi būti suprantama kaip priemonė, turinti tris skirtingus tikslus, t. y.:

- leisti nelydimiems vaikams pasirūpinti savo minimaliais fiziniais poreikiais, nesusijusiais su bazinėmis apgyvendinimo, maisto ar aprangos reikmėmis;
- padėti užtikrinti nelydimų vaikų minimalų dalyvavimą ES+ valstybės, kurioje jie gyvena, socialiniame ir kultūriniame gyvenime;
- leisti nelydimiems vaikams užsitikrinti tam tikrą savarankiškumo laipsnį.

Šiose gairėse dienpinigiai reiškia nelydimiems vaikams mokamą pašalpą / išmoką, kuri nebūtinai turi būti išleista konkrečiam tikslui ir kurią prašytojas naudoja savo nuožiūra (kišenpinigiai). Be to, tais atvejais, kai konkretūs ne maisto produktai arba kiti poreikiai nėra užtikrinami natūra arba išduodant talonus, į tokias išlaidas taip pat būtų galima atsižvelgti apskaičiuojant nelydimiems vaikams mokamų dienpinigių dydį.

Išmokų (kišenpinigių) mokėjimas grindžiamas tuo, kad oraus gyvenimo sąlygos užtikrinamos tik tada, kai nelydimiems vaikams suteikiamas tam tikras finansinis savarankiškumas. Kitaip tariant, tam tikra prašytojams mokamos išmokos dalis turėtų būti skiriama ne konkrečiam tikslui, bet panaudojama laisvai pagal nelydimų vaikų asmeninius poreikius ir prioritetus. Tačiau nelydimų vaikų amžius ir branda gali nulemti, kiek vaikui reikia priežiūros ir pagalbos, susijusios su išmokų valdymu (plg. 4 skyrių „Kasdienė priežiūra“).

Atsižvelgiant į nevienodą gyvenimo lygį ir išlaidas ES+ valstybėse, dienpinigiams taikomais standartais nebandoma nustatyti tikslos išmokos, kuri turėtų būti mokama nelydimiems vaikams, dydžio. Nepaisant taikomo dienpinigių apskaičiavimo metodo, reikėtų visada siekti pirmiau išvardytų trijų tikslų.

Teisinės nuorodos: maistas, apranga, kiti ne maisto produktai ir pašalpos / išmokos

- PSD 2 straipsnio g punktas: materialinių priėmimo sąlygų apibrėžtis.
- PSD 18 straipsnis: materialinių priėmimo sąlygų sudarymo būdai.

Standartai ir rodikliai

8.1. Maistas

35 STANDARTAS. Užtikrinti, kad nelydimi vaikai gautų pakankamai tinkamo maisto.

35.1 rodiklis. Laikomasi maisto saugos sąlygų.

- **Papildomos pastabos.** Laikantis Maisto ir žemės ūkio organizacijos (angl. FAO) parengto maisto saugos rizikos analizės ir svarbiausių valdymo taškų (RASVT) ⁽²⁶⁾ metodo, apgyvendinimo patalpų, ypač virtuvių, sanitarinės sąlygos turėtų būti užtikrinamos laikantis prevencinio, o ne taisomojo pobūdžio principo. Remiantis šiuo standartu, reikėtų užtikrinti virtuvės patalpų švarą, nes švaros trūkumas gali būti pavojingas visų apgyvendinimo vietos gyventojų sveikatai.
- Maisto saugos standartų, susijusių su sanitarinių sąlygų infrastruktūra ir bendra virtuvės patalpų švara, laikymasis turėtų būti užtikrintas ir tada, kai nelydimi vaikai maistą gaminasi patys.

35.2 rodiklis. Per dieną duodami ne mažiau kaip penki patiekalai ir bent vienas jų yra išvirtas (iškeptas) ir patiekiamas karštas.

- **Papildomos pastabos.** Patiekalas – tai virtas (keptas), šaltas arba šiltas valgis ir mažesnis užkandis arba vaisius. Patiekalai nebūtinai tiekiami penkis kartus per dieną skirtingu dienos metu.

35.3 rodiklis. Patiekiant patiekalus, reikėtų atsižvelgti į nelydimų vaikų dienvortarę.

- **Papildomos pastabos.** Tai galėtų reikšti, kad nelydimiems vaikams suteikiama galimybė gauti atskirai išvirtus arba pašildytus patiekalus, jeigu, pvz., vaikai lanko mokyklą, dirba ir (arba) dalyvauja laisvalaikio veikloje, todėl negali atėti pavaldyti įprastu maitinimo metu.

35.4 rodiklis. Patiekalai užtikrina subalansuotą ir įvairią mitybą.

- **Papildomos pastabos.** Maisto patiekalų sudėtis yra įvairi, pvz., valgius sudaro javai, duona ir ryžiai, vaisiai ir daržovės, pienas, pieno produktai, mėsa, kiaušiniai, žuvis.

35.5 rodiklis. Nelydimi vaikai informuojami apie maisto sudėtį.

- **Papildomos pastabos.** Informacija galėtų būti teikiama įprastai (pridedant etiketes ir pan.) arba paprašius.

35.6 rodiklis. Pasirūpinta specialiųjų mitybos poreikių turinčiais nelydimais vaikais.

- **Papildomos pastabos.** Pavyzdžiui, specialus maistas tiems nelydimiems vaikams, kurie serga tam tikromis ligomis ir turi alergijų tam tikriems maisto produktams.

35.7 rodiklis. Atsižvelgiama į konkrečių grupių maitinimosi ypatumus ir mitybos apribojimus.

- **Papildomos pastabos.** „Konkrečios grupės“ reiškia nelydimus vaikus, priklausančius konkrečioms religinėms ir (arba) kultūrinėms grupėms, taip pat nelydimus vaikus vegetarus ir (arba) veganus.
- ES+ valstybės, nuspręsdamos mokėti nelydimiems vaikams išmoką arba išduoti talonus, kuriais padengiamos maisto išlaidos, turi užtikrinti, kad su maistu susijusių poreikių turintiems ir mitybos apribojimų besilaikantiems nelydimiems vaikams būtų mokamos papildomos išmokos arba išduodami talonai vaiko specialiesiems poreikiams tenkinti.

Geroji patirtis, susijusi su maitinimu

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ leisti nelydimiems vaikams patiems gamintis maistą, kai tai įmanoma ir tinkama ir kai vaikai yra pakankamai brandūs ir moka patys gamintis maistą, ir kai taip skatinamas jų savarankiškumas ir stiprinamas normalios gyvensenos ir (arba) buvimo namie jausmas;
- ✓ tartis su nelydimais vaikais meniu sudarymo ir maisto gaminimo klausimais.

⁽²⁶⁾ Maisto ir žemės ūkio organizacija, *Hazard Analysis and Critical Control Point (HACCP) System*, 1997.

36 STANDARTAS. Nelydimiems vaikams užtikrinti nuolatinę prieigą prie geriamojo vandens.

36.1 rodiklis. Atsižvelgiant į asmens fiziologiją ir klimato sąlygas, kiekvienam nelydimam vaikui per dieną suteikiama ne mažiau kaip 2,5 litro vandens.

- **Papildomos pastabos.** Daugiau informacijos apie minimalų kasdien išgeriamo vandens kiekį galima rasti pagal projektą „Sphere“ parengtuose standartuose ⁽²⁷⁾.

Alternatyvūs rodikliai, susiję su prieiga prie geriamojo vandens:

36.2.a rodiklis. Apgyvendinimo vietoje yra geriamojo vandens tiekimo infrastruktūra ARBA,

36.2.b rodiklis. jei nėra tinkamos infrastruktūros, geriamasis vanduo dalijamas.

- **Papildomos pastabos.** Atitinkamais atvejais nelydimus vaikus reikėtų informuoti, kad vandenį iš čiaupo gerti saugu.

Geroji patirtis, susijusi su gėrimų tiekimu

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ kartu su geriamuoju vandeniu tiekti karštuosius gėrimus.

8.2. Apranga ir kiti ne maisto produktai

37 STANDARTAS. Užtikrinti, kad nelydimi vaikai turėtų pakankamai drabužių.

37.1 rodiklis. Nelydimi vaikai kuo greičiau aprūpinami drabužiais.

- **Papildomos pastabos.** Per keletą valandų nuo paskyrimo į apgyvendinimo vietą nelydimi vaikai turi gauti pagrindinius (laikinus) drabužius, kurie leistų laisvai judėti visose jiems skirtose ir prieinamose vietose (viduje ir lauke).

37.2 rodiklis. Nelydimi vaikai turi tiek apatinių drabužių, kiek jų reikia savaitei neskalbiant.

- **Papildomos pastabos.** Tai reiškia mažiausiai aštuonis rinkinius apatinių drabužių.

37.3 rodiklis. Nelydimi vaikai turi bent minimalų drabužių kiekį.

- **Papildomos pastabos.** Pirmiau išvardyti drabužiai turėtų reikšti ne mažiau kaip penkis apatinius viršutinės kūno dalies drabužius (pvz., marškinėlius trumpomis rankovėmis, marškinėlius, palaidinukes), ne mažiau kaip tris apatinės kūno dalies drabužius (kelnes, sijonus, šortus), ne mažiau kaip tris vienetų tokių drabužių, kaip džemperiai su gobtuvu, megztiniai ir švarkai, ir dvi naktnių drabužių poras.

37.4 rodiklis. Nelydimi vaikai turi ne mažiau kaip dvi batų poras.

- **Papildomos pastabos.** Tai galėtų reikšti vieną porą batų, skirtų dėvėti viduje, ir vieną porą lauke dėvimų batų.

37.5 rodiklis. Jeigu kuris nors nusidėvėjęs arba suplyšęs drabužis tampa nebetinkamas naudoti, pagal patvirtintą tvarką galima gauti kitą pakaitinį drabužį.

37.6 rodiklis. Kūdikių arba mažų vaikų turintys nelydimi vaikai turi pakankamai drabužių savo vaikams, kurių neskalbiant pakanka savaitei.

Geroji patirtis, susijusi su tinkamos aprangos parūpinimu

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ vengti kurti uniforminio tipo aprangą visiems nelydimiems vaikams (jeigu drabužiai tiekiami natūra), nes tai padeda išvengti stigmatizacijos;
- ✓ atidaryti dovanojamų drabužių sandėlį ir užmegzti ryšius su humanitarinėmis NVO, kad jos surinktų ir padalytų panaudotus drabužius;
- ✓ sudaryti sąlygas nelydimiems vaikams patiems nusipirkti drabužių taip padedant įgyti finansų tvarkymo žinių.

⁽²⁷⁾ Plg. Pasaulio sveikatos organizacija, *How much water is needed in emergencies?* 2013.

38 STANDARTAS. Pasirūpinti, kad nelydimi vaikai turėtų tinkamų drabužių.

38.1 rodiklis. Nelydimų vaikų apranga yra tinkamo dydžio.

- **Papildomos pastabos.** Tai taip pat reiškia, kad turi būti standartinis būdas nelydimiems vaikams gauti naujų drabužių, kai senieji tampa per maži.

38.2 rodiklis. Drabužiai yra pakankamai geros būklės ir dera su priimančiojoje visuomenėje vyraujančiais standartais ir vaikų aplinka.

- **Papildomos pastabos.** Atskiri drabužiai (išskyrus apatinius) nebūtinai turi būti nauji, tačiau turėtų būti geros būklės.

38.3 rodiklis. Apranga parūpinama pagal metų laiką.

- **Papildomos pastabos.** Tai, pvz., reiškia, kad nelydimi vaikai prireikus turėtų turėti žieminį palatą ir (arba) striukę, pirštines, žieminę kepurę, paprastą kepurę, žieminį šaliką ir žieminis batus.

38.4 rodiklis. Suteikiami drabužiai, reikalingi dalyvaujant mokyklos rengiamose ekskursijose ir užklausinėje veikloje.

Geroji patirtis, susijusi su tinkamos aprangos parūpinimu

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ pasiūlyti mergaitėms jų prašymu bent vieną papildomą skraistę kartu su joms suteikiamais drabužiais.

39 STANDARTAS. Užtikrinti, kad nelydimi vaikai galėtų gauti pakankamai tinkamų asmeninės higienos priemonių.

39.1 rodiklis. Yra sąrašas, kuriame nurodyta, kokių ir kiek asmeninės higienos priemonių turi teisę gauti tam tikro amžiaus ir lyties vaikai.

- **Papildomos pastabos.** Nelydimi vaikai aiškiai supažindinami su šiuo sąrašu.

39.2 rodiklis. Būtiną asmeninės higienos priemones vaikai gauna šias priemones dalijant įprastiniu būdu arba įsigyja už dienpinigius.

- **Papildomos pastabos.** Kad galėtų palaikyti asmens švarą, higieną ir užtikrinti infekcinių ligų prevenciją, vaikai turėtų turėti pagrindinių asmeninės higienos priemonių. Tai, pvz., turėtų būti dantų šepetėlis, dantų pasta, tualetinis popierius, muilas, šampūnas, dušo ir skutimosi putos ir įklotai. Jei vaikai turi kūdikių, juos reikėtų aprūpinti vystyklais ir kitomis kūdikio priežiūrai būtinomis higienos priemonėmis.

40 STANDARTAS. Užtikrinti, kad nelydimi vaikai galėtų gauti kitų esminių su maistu nesusijusių produktų.

40.1 rodiklis. Duodama pakankamai patalynės komplektų ir rankšluosčių.

- **Papildomos pastabos.** Jeigu nelydimi vaikai turi patys skalbti savo patalynę, jiems duodami ne mažiau kaip du patalynės rinkiniai.

40.2 rodiklis. Jei nelydimi vaikai patys turi skalbti savo drabužius, jiems duodama skalbimo miltelių.

40.3 rodiklis. Yra specialių priemonių, taikomų specialiųjų priėmimo poreikių turintiems nelydimiems vaikams.

- **Papildomos pastabos.** Pavyzdžiui, fizinę negalią turintiems nelydimiems vaikams, kurie atsigauna po sužalojimo arba gydymo, gali būti išduodami ramentai, neįgaliojo vežimėlis arba kita medicininė įranga, kai šių priemonių negalima gauti kitur (iš kitų įstaigų, pvz., visuomenės sveikatos sistemos). Nelydimiems vaikams, kuriems reikia koreguoti regėjimą, turėtų būti suteikta galimybė gauti akinius arba kontaktinius lęšius. Kūdikių turintys nelydimi vaikai gali naudotis vaikišku vežimėliu. Maži vaikai gali gauti geros būklės ir vaiko amžių atitinkančių žaislų.

Geroji patirtis, susijusi su galimybės naudotis kitais esminiais ne maisto produktais užtikrinimu

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ prireikus suteikti vyresniems vaikams galimybę naudotis lygintuvu ir plaukų džiovintuvu.

41 STANDARTAS. Užtikrinti, kad nelydimiems vaikams, kurie priimti į mokyklą arba kuriems taikomos kitos švietimo priemonės, būtų suteikta tinkama apranga ir mokymosi priemonių, leidžiančių jiems neribojamiems dalyvauti visoje švietimo veikloje.

41.1 rodiklis. Nelydimiems vaikams, kurie lanko mokyklą arba kuriems taikomos kitos švietimo priemonės, suteikiama tinkama mokymosi apranga.

- **Papildomos pastabos.** Tai galėtų būti mokyklinė uniforma, jei ji privaloma, taip pat sportinė apranga ir avalynė.

41.2 rodiklis. Mokyklą lankantys arba kitose švietimo priemonėse dalyvaujantys nelydimi vaikai nemokamai gauna mokyklinį krepšį (kuprinę ar kitą) ir priemones, kurių reikia mokykloje.

- **Papildomos pastabos.** Be vadovėlių ir kitų įprastai mokymo programai reikalingų daiktų, mokyklinės priemonės taip pat galėtų reikšti profesiniam mokymui būtinas priemones.

41.3 rodiklis. Parūpinami drabužiai, reikalingi dalyvaujant mokyklos rengiamose ekskursijose ir užklausinėje veikloje.

8.3. Dienpinigiai

42 STANDARTAS. Užtikrinti, kad būtų mokami tinkamo dydžio dienpinigiai.

42.1 rodiklis. Aiškiai apibrėžta dienpinigių taikymo sritis.

42.2 rodiklis. Aiškiai nustatytas dienpinigių apskaičiavimo metodas.

- **Papildomos pastabos.** „Nustatytas“ reiškia, kad elementai, kuriais remiantis nustatomas dienpinigių dydis, ir veiksniai, į kuriuos atsižvelgiama vertinant kiekvieną iš šių elementų, yra aprašyti.

42.3 rodiklis. Dienpinigiais leidžiama naudotis savo nuožiūra (kišenpinigiai).

- **Papildomos pastabos.** Nelydimų vaikų nuožiūra leidžiami dienpinigiai niekada negali būti mokami natūra. Faktinis dydis turėtų būti nustatomas atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes. Reikėtų atsižvelgti ir į papildomas (ne tik esminius) poreikius, pvz., asmeninėms reikmėms skirti produktai ar paslaugos (pvz., kultūrinė veikla, išvykos, žaidimai, bendravimas).
- Kaip duoti pinigus nelydimam vaikui, reikėtų vertinti kiekvienu atveju atskirai, atsižvelgiant į būtinybę vaiką prižiūrėti ir padėti jam leisti arba taupyti kišenpinigius (plg. 4 skyrių „Kasdienė priežiūra“).

42.4 rodiklis. Be to, dienpinigių dydis turi būti toks, kad jų užtektų toliau nurodytoms reikmėms, išskyrus tuos atvejus, kai jos užtikrinamos natūra: komunikacijai ir informavimui, mokyklos reikmenims, asmeninei higienai ir kūno priežiūrai, laisvalaikiui ir kelionės pas gydytojus išlaidoms, vaistams, prieglobsčio procedūrai ir teisei pagalbai, ir į mokyklą priimtų arba taikant kitas švietimo priemones dalyvaujančių vaikų mokymui.

- **Papildomos pastabos.** Dėl mokymosi priemonių ir asmeninės higienos ir kūno priežiūros priemonių suteikimo natūra plg. 39 ir 41 standartus, taip pat 6 skyriaus „Sveikatos priežiūra“ 29 standartą.

42.5 rodiklis. Dienpinigiai mokami reguliariai ir ne rečiau kaip kartą per mėnesį.

- **Papildomos pastabos.** Dienpinigių mokėjimo intervalai turėtų būti nustatomi atsižvelgiant į jų paskirtį (jei ji nurodyta), sumą ir pasirinktą išmokos mokėjimo formą. Visada reikėtų užtikrinti skaidrumą.

Geroji patirtis, susijusi su dienpinigių mokėjimu

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ apskaičiuojant dienpinigių dydį įvertinti individualią nelydimų vaikų padėtį (pvz., amžių ir (arba) šeimos sudėtį);
- ✓ mokėti dienpinigius iš anksto laikotarpio, kuriam jie skirti, pradžioje;
- ✓ mokėti dienpinigius, kurių dydis atitinka vaikams teikiamų pagrindinių paslaugų kainą;
- ✓ pervesti dienpinigius į mokėjimo kortelės sąskaitą, kad vaikas neturėtų didelio grynųjų pinigų kiekio.

9. Apgyvendinimas

Įvadinės pastabos

Šį skirsnį sudaro įvairūs poskirsniai, kuriuose aptariami šie apgyvendinimo aspektai:

- vieta;
- būsto infrastruktūra;
- būsto saugumas;
- bendro naudojimo patalpos;
- sanitarinės sąlygos;
- priežiūra;
- ryšių įranga ir paslaugos.

Kiekviename šių poskirsnų aptariami esminiai būsto aspektai, kurie papildo vienas kitą.

ES+ valstybės būstą nelydimiems vaikams apgyvendinti gali parinkti savo nuožiūra, jeigu jos atsižvelgia į specialiuosius nelydimų vaikų priėmimo poreikius. Nelydimi vaikai apgyvendinami įvairiose vietose: nuo apgyvendinimo centrų iki alternatyvių apgyvendinimo vietų, įskaitant globą šeimoje, privačius namus, butus arba kitas vaikų apgyvendinimui pritaikytas patalpas ⁽²⁸⁾.

Kartu iš ES+ valstybių praktikos matyti, kad naudojamas įvairių rūšių būstas; jis priklauso nuo prieglobsčio procedūros etapo, tai, be kita ko, tranzito centrai, pirmieji / pradiniai priėmimo centrai arba specialios vietos, kuriose apgyvendinami tarptautinės apsaugos prašytojai pagal Dublino procedūrą. Todėl patalpų funkcionalumas gali būti nevienodas ir priklauso nuo to, kuriam laikui tokiose patalpose ketinama apgyvendinti tarptautinės apsaugos prašytojus. Todėl šiame skirsnyje nustatytų tam tikrų standartų ir rodiklių taikymas gali priklausyti nuo pasirinktos būsto rūšies ir paskirties (pvz., ilgalaikis arba trumpalaikis nelydimų vaikų apgyvendinimas). Tais atvejais, kai standartas taikomas tik konkrečios rūšies būstui, tai nurodoma.

Teisinis pagrindas: apgyvendinimas

- PSD 17 straipsnis: bendrosios taisyklės, susijusios su priėmimo sąlygomis ir sveikatos priežiūra.
- PSD 18 straipsnio 1 dalis: materialinių priėmimo sąlygų sudarymo būdai.

9.1. Vieta

Įvadinės pastabos

Šiame skirsnyje pateikti standartai ir rodikliai yra susiję su patalpų vieta aplinkoje. Apgyvendinimo vieta turi didelį poveikį kitiems priėmimo sistemos aspektams, įskaitant galimybę pasinaudoti atitinkamomis paslaugomis (pvz., švietimo paslaugomis, sveikatos priežiūros paslaugomis, teisine pagalba arba paslaugomis, kurių reikia skirtingais prieglobsčio procedūros etapais), ir dar didesnį poveikį integracijos galimybėms ir perspektyvoms. Todėl šiame skirsnyje nustatyti standartai ir rodikliai glaudžiai susiję su kituose skirsniuose aptartais standartais ir rodikliais. Tai reiškia, kad sprendimas dėl apgyvendinimo vietos turėtų būti priimamas visapusiškai atsižvelgiant į kitus priėmimo sąlygų aspektus, aptartus įvairiuose šio dokumento skirsniuose.

Be to, kai kurių šiame skirsnyje aptariamų rodiklių apibrėžtis (pvz., remiantis brandos lygio vertinimu: priimtino atstumo, tinkamos kelionės trukmės arba organizuoto transporto reguliarumo sąvokų turinys) gali priklausyti nuo paslaugos, kuria norima pasinaudoti, rūšies ir to, kaip dažnai šia paslauga reikia naudotis. Pavyzdžiui, jei nelydimi vaikai turi lankyti mokyklą, ją turi būti įmanoma lankyti kasdien, o kelionės trukmė turėtų būti trumpa. Tačiau kelionės, kuria siekiama palengvinti tarptautinės apsaugos prašytojo dalyvavimą asmeniniame pokalbyje, trukmė gali būti ir ilgesnė, ypač jeigu vežimo paslaugomis pasirūpina atsakinga institucija.

Paprastai manoma, kad būstas turėtų būti suteikiamas gyventi pritaikytose vietose.

⁽²⁸⁾ Europos globos institucijų tinklas (ENGI), *alternatyvi globa šeimoje (ALFACA)*.

Standartai ir rodikliai

43 STANDARTAS. Užtikrinti, kad reikiamų paslaugų, pvz., viešųjų paslaugų, mokyklų, sveikatos priežiūros, socialinės paramos ir teisinės pagalbos, kasdienių prekių parduotuvių, valymo paslaugų ir laisvalaikio veiklos, teikimo vietos būtų pasiekiamos.

43.1 rodiklis. Yra specialių priemonių, taikomų specialiųjų poreikių turintiems nelydimiems vaikams.

- **Papildomos pastabos.** Pavyzdžiui, nereikėtų tikėtis, kad didelę judėjimo negalią turintys nelydimi vaikai galės pėsčiomis nueiti iki atitinkamų paslaugų teikimo vietos. Taip pat atsižvelgiama į nelydimų vaikų amžių ir brandą. Tokiais atvejais reikėtų numatyti alternatyvias priemones.

Alternatyvūs rodikliai, susiję su geografinės prieigos užtikrinimu:

43.1.a rodiklis. Atitinkamos paslaugos teikiamos apgyvendinimo vietoje ARBA

43.1.b rodiklis. apgyvendinimo vieta yra priimtinu atstumu nuo atitinkamos paslaugų teikimo vietos, o esama infrastruktūra yra saugi įveikti šį atstumą pėsčiomis, ARBA

- **Papildomos pastabos.** Šis rodiklis turėtų būti aiškinamas remiantis konkrečiu maksimaliu atstumu, kuris įvertinamas atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes ir aplinką, pvz., ar yra pėsčiųjų takas, ar vietovė yra labai kalvota ir pan., – paprastai ne daugiau kaip 3 km iki viešųjų paslaugų teikimo vietos ir 2 km iki sveikatos priežiūros įstaigos ir mokyklos.

43.1.c rodiklis. atitinkamų paslaugų teikimo vietą galima pasiekti viešuoju transportu, o kelionės trukmė yra priimtina,

- **Papildomos pastabos.** Vertinant, ar kelionės trukmė yra priimtina, reikėtų atsižvelgti į paslaugos, kuria reikės naudotis, rūšį ir kaip dažnai prašytojui reikės naudotis šia paslauga (pvz., į laiką, kurio nelydimiems vaikams reikia nuvažiuoti į mokyklą naudojantis viešuoju transportu, laiką, kurio reikia norint nuvykti į asmeninį pokalbį). Be to, reikėtų atsižvelgti į viešojo transporto reguliarumą, kuris yra svarbus vertinant, kaip nelydimi vaikai galės pasinaudoti šia paslauga, kad galėtų grįžti namo. Viešojo transporto paslaugų prieinamumas turėtų būti suprantamas kaip atlyginamos transporto išlaidos arba nemokamai teikiamos transporto paslaugos, tenkinant bent su sveikatos priežiūra ir gydymo paslaugomis, prieglobsčio procedūra ir teisine pagalba, taip pat mokyklą lankančių nelydimų vaikų su mokyklos lankymu ir profesiniu mokymu susijusius poreikius.

ARBA

43.1.d rodiklis. atitinkamas paslaugas galima gauti naudojantis transportu, kuriuo pasirūpina ES+ valstybės.

- **Papildomos pastabos.** Vežimo paslaugų teikimas turėtų būti tikslinamas konkrečiai nurodant ES+ valstybės užtikrinamą vežimo paslaugų reguliarumą.

Geroji patirtis, susijusi su apgyvendinimo vietos nustatymu

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ parinkti apgyvendinimo vietą, tinkamą apgyvendinti nelydimus vaikus ilgesniam laikui, kad jie galėtų bendrauti tarpusavyje ir su vietos gyventojais, išvengtų atskirties ir ilgai neišsprendėtų jų integracija;
- ✓ riboti kelionės į mokyklą arba profesinio mokymo įstaigą (į vieną pusę) trukmę viešuoju transportu iki 45 min.;
- ✓ įtraukti vietos gyventojus nustatant, kurioje vietoje bus suteiktas būstas.

9.2. Infrastruktūra

Įvadinės pastabos

Toliau pateikiamos apibūtinamos, susijusios su šiuo skirsnyje nurodytais standartais ir rodikliais:

- miegamasis – atskiras keturių sienų kambarys, turintis užveriamas duris, varstomą langą ir lubas. Apgyvendinimo centruose arba kitose bendro apgyvendinimo vietose miegamaisiais visada turėtų būti laikomos patalpos, kurias galima užrakinti ir į kurias gali patekti darbuotojai;
- šeimos nariai turėtų būti apibūdinami pagal PSD 2 straipsnio c punktą.

Standartai ir rodikliai

44 STANDARTAS. Užtikrinti pakankamą erdvę kolektyvinio apgyvendinimo vietos miegamajame.

44.1 rodiklis. Kiekvienam nelydimam vaikui suteikiamas bent 4 m² plotas.

- **Papildomos pastabos.** Šį rodiklį galima papildomai paaiškinti atsižvelgiant į tai, ar kambaryje apgyvendinami nelydimi vaikai, kurie nėra tarpusavyje susiję arba nėra šeimos nariai. Taip pat būtų galima atsižvelgti į amžių, pvz., mažų vaikų turinčių nepilnamečių motinų apgyvendinimas. Būtų galima pateikti nuorodas į nacionalinės teisės aktus, kuriuose apibrėžta minimali vienam asmeniui tenkanti gyvenamoji erdvė, jei ji nustatyta.

44.2 rodiklis. Mažiausias vienam asmeniui tenkantis plotas – 4 m², patalpos aukštis – ne mažesnis kaip 2,10 m.

44.3 rodiklis. Miegamajame yra pakankamai vietos lovai ir spintai pastatyti.

45 STANDARTAS. Gerbti nelydimų vaikų privatumą ir saugumą kolektyvinio apgyvendinimo vietose.

45.1 rodiklis. Viename miegamajame apgyvendinami ne daugiau kaip keturi vaikai.

45.2 rodiklis. Nesusituokusiems skirtingų lyčių nelydimiems vaikams suteikiami atskiri miegamieji, kuriuose neleidžiama apsistoti kitos lyties vaikams.

45.3 rodiklis. Priegios apribojimas turėtų būti užtikrinamas numatant atskiras nuo suaugusiųjų patalpas.

- **Papildomos pastabos.** Suaugusieji gali lankytis nelydimų vaikų apgyvendinimo patalpose lankymo valandomis, kai dėl vizito iš anksto susitariama su darbuotojais ir atitinkamais nelydimais vaikais.

45.4 rodiklis. Prireikus įrengiamas atskiras kambarys (apgyvendinimo patalpose arba už jų ribų), skirtas nelydimų vaikų susitikimams su atstovu, teisinę pagalbą teikiančiu advokatu, socialiniu darbuotoju arba kitais susijusiais asmenimis.

Geroji patirtis, susijusi su nelydimų vaikų privatumu

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ užtikrinti minimalų (ne mažiau kaip 90 cm) praėjimą tarp lovų, kad būtų suteikta daugiau privatumo;
- ✓ duoti vaikui asmeninį raktą į miegamąjį. Taip padidinamas vaikų, kuriems gali grėsti smurtas dėl lyties, saugumas nedarant poveikio priėmimo centro saugumo priemonėms.

46 STANDARTAS. Užtikrinti, kad apgyvendinimo vietoje būtų pakankamai baldų.

46.1 rodiklis. Kiekviename miegamajame turi būti bent šie baldai:

46.1.1. viena atskira lova **IR**

46.1.2. rašomasis stalas bei viena kėdė kiekvienam asmeniui miegamajame arba bendro naudojimo patalpose, **IR**

46.1.3. viena rakinama spinta kiekvienam vaikui, kuri yra pakankamai talpi asmeniniams daiktams (pvz., drabužiams, pinigams arba dokumentams) susidėti.

46.2 rodiklis. Bendruose miegamuosiuose spinta yra rakinama.

46.3 rodiklis. Bendro naudojimo patalpos / bendri kambariai turėtų būti įrengti jaukiai ir pritaikyti vaikų poreikiams, juose turi būti pakankamai stalų, kėdžių, sofų ir fotelių. Turėtų būti bendra svetainė.

46.4 rodiklis. Apgyvendinimo vietose, kuriose nelydimų vaikų prašoma patiems gamintis valgį, virtuvėje užtikrinamos visos toliau išvardytos sąlygos:

46.4.1. pakankamai vietos šaldytuve kiekvieno asmens produktams **IR**

46.4.2. pakankamai vietos lentynose kiekvieno asmens daiktams, **IR**

46.4.3. galimybė kiekvienam asmeniui pasinaudoti virykle, **IR**

46.4.4. minimalus indų, puodelių, maisto gaminimo reikmenų, taip pat peilių, šakučių ir šaukštų skaičius kiekvienam asmeniui.

- **Papildomos pastabos.** Pakankamai vietos šaldytuve išsamiau galėtų būti paaiškinama nurodant konkrečių litrų arba lentynų, kuriomis gali naudotis vienas asmuo, skaičių.

46.5 rodiklis. Patalpose, kuriose teikiamos maitinimo paslaugos, nelydimiems vaikams turėtų būti prieinamas mokymas ruošti maistą (su priežiūra), o virtuvėje turėtų būti prieinami šie daiktai:

46.5.1. pakankamo dydžio šaldytuvas, orkaitė / viryklė ir lentynos **IR**

46.5.2. pakankamas kiekis indų, puodelių, maisto produktų ir stalo įrankių.

47 STANDARTAS. Apgyvendinimo vietose užtikrinti pakankamą, tinkamą ir veikiančią sanitarinę infrastruktūrą.

47.1 rodiklis. Visiems vaikams turėtų būti suteikta galimybė saugiai ir veiksmingai naudotis dušu / vonia, kriaukle su karštu ir šaltu vandeniu ir rakinamu veikiančiu tualetu, kurį iš išorės gali atidaryti darbuotojai.

47.2 rodiklis. Dešimčiai vaikų tenka ne mažiau kaip vienas veikiantis rakinamas tualetas, kuriuo galima naudotis visą parą kasdien.

47.3 rodiklis. Aštuoniems vaikams tenka bent vienas veikiantis dušas arba vonia su karštu ir šaltu vandeniu.

- **Papildomos pastabos.** Dušo ir vaikų santykis gali būti tikslinamas, jeigu naudojimosi juo laikas per parą yra ilgesnis.

47.4 rodiklis. Dešimčiai vaikų tenka ne mažiau kaip vienas veikiantis praustuvas su karštu ir šaltu vandeniu ir kuriuo galima naudotis visą parą kasdien.

47.5 rodiklis. Jeigu vonios kambaryje yra daugiau nei vienas dušas, jie vienas nuo kito atskirti nepermatoma pertvara.

47.6 rodiklis. Apgyvendinimo vietose, išskyrus mažą būstą, įrengti atskiri tualetai, prausyklos ir dušai mergaitėms ir berniukams.

- **Papildomos pastabos.** Butams, studijoms ir kitoms apgyvendinimo patalpoms, kurios skirtos mažiau nei aštuoniems asmenims apgyvendinti, gali būti taikomos išimtys.

47.7 rodiklis. Pasirūpinta, kad vaikai galėtų saugiai naudotis patalpomis ir kad visada būtų gerbiamas nelydimų vaikų privatumas.

47.8 rodiklis. Pasirūpinta, kad drabužiai ir rankšluosčiai nelydimiems vaikams prausiantis duše išliktų sausi.

47.9 rodiklis. Yra specialių priemonių, taikomų specialiųjų poreikių turintiems nelydimiems vaikams.

- **Papildomos pastabos.** Nelydimiems vaikams, kurie turi savo vaikų, turėtų būti sudaromos neribotos galimybės naudotis sanitarijos priemonėmis, kurios yra reikalingos rūpinantis kūdikiais ir vaikais.

Geroji patirtis, susijusi su sanitarine infrastruktūra

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ įrengti tualetą tame pačiame pastate kaip miegamasis ir bendro naudojimo patalpos, o ne lauke;
- ✓ įrengti atskiras rakinamas dušo kabinas, kuriomis galima pasinaudoti be jokių laiko apribojimų;
- ✓ pasirūpinti saugumu, pvz., įrengti sanitarines patalpas netoli arba saugiu atstumu ir gerai apšviesti kelią į jas.

48 STANDARTAS. Užtikrinti, kad apgyvendinimo sąlygos atitiktų taikomas nacionalines ir vietos taisykles.

48.1 rodiklis. Būstas pastatytas laikantis taikomų vietos ir nacionalinių taisyklių.

48.2 rodiklis. Būstas prižiūrimas ir eksploatuojamas laikantis susijusių vietos ir nacionalinių taisyklių, atsižvelgiant į galimus pavojus.

- **Papildomos pastabos.** Pavyzdžiai, padedantys įvertinti apgyvendinimo centro atitiktį standartams: parengtas ir visada matomoje vietoje pakabintas apgyvendinimo centro evakuacijos planas; evakuacijos takuose nėra kliūčių ir yra įrengti gesintuvai.

48.3 rodiklis. Į apgyvendinimo vietų miegamuosius ir bendro naudojimo / gyvenamąsias patalpas patenka pakankamai natūralios šviesos ir šviežio oro, o prireikus šviesą galima uždengti užuolaidomis ir (arba) žaliuzėmis.

48.4 rodiklis. Visose apgyvendinimo patalpose įrengta tinkama temperatūros reguliavimo sistema.

- **Papildomos pastabos.** Tinkamos temperatūros intervalai turėtų būti nustatomi atsižvelgiant į vietos klimato sąlygas ir bendruosius piliečiams taikomus standartus. Minimali vidaus patalpų temperatūra žiemą turi būti 18 laipsnių, o vasarą maksimali vidaus temperatūra turi būti 28 laipsniai.

48.5 rodiklis. Miegamieji ir bendro naudojimo patalpos yra apsaugotos nuo per didelio aplinkos triukšmo.

- **Papildomos pastabos.** Aplinkos triukšmo šaltiniai galėtų būti, pvz., mašinos, lėktuvai, traukiniai ir pan.

49 STANDARTAS. Užtikrinti, kad judėjimo negalią turintiems nelydimiems vaikams skirtų apgyvendinimo vietų vidaus ir išorės infrastruktūra būtų pritaikyta prie jų poreikių.

Alternatyvūs rodikliai, susiję su vidaus ir išorės infrastruktūros, pritaikytos prie specialiųjų poreikių, užtikrinimu:

49.1 rodiklis. Būstas suteikiamas:

49.1a. pirmame aukšte **ARBA**

49.1b. yra įrengtas judėjimo negalią turintiems žmonėms pritaikytas liftas, **ARBA**,

49.1c. atsižvelgiant į judėjimo negalios laipsnį, laiptų yra ne daugiau, nei jų gali būti tokiais aplinkybėmis.

49.2 rodiklis. Išorinis priėjimas, pvz., keliai arba privažiavimai, yra tvirto, lygaus paviršiaus.

49.3 rodiklis. Įėjimas sukonstruotas taip, kad pro jį galėtų praeiti judėjimo negalią turintys nelydimi vaikai.

49.4 rodiklis. Apgyvendinimo patalpų vidiniai tarpduriai ir koridoriai yra pakankamai platūs, kad pro juos tilptų neįgaliojo vežimėliais besinaudojantys asmenys.

49.5 rodiklis. Kambariuose ir vietose, kurias naudoja judėjimo negalią turintys nelydimi vaikai, yra pagalbiniai turėklai.

49.6 rodiklis. Įdiegta pritaikyta sanitarinė įranga, įskaitant, pvz., dušo kabinas be pakyls, turėklus, praustuves ir tualetus, įrengtus tokia aukštyje, kad jais galėtų naudotis neįgaliojo vežimėlyje sėdintys asmenys, taip pat vonios kambario ir tualetų grindų paviršius yra tinkamas neįgaliojo vežimėliams.

9.3. Saugumas

Įvadinės pastabos

Tinkamas būsto ir įrangos saugumas: reikėtų užtikrinti baldų ir įrangos saugumą, kaip numatyta nacionalinės teisės aktuose ir nuostatose, siekiant bendro tikslo – užtikrinti saugią gyvenamąją aplinką nelydimiems vaikams ir apgyvendinimo vietose dirbantiems darbuotojams.

Standartai ir rodikliai

50 STANDARTAS. Užtikrinti pakankamas saugumo priemones.

50.1 rodiklis. Reguliariai vertinama būsto ir įrangos rizika, atsižvelgiant į išorės ir vidaus veiksnus.

- **Papildomos pastabos.** Veiksniai, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant riziką: nelydimų vaikų išsakytos saugumo problemos, apgyvendinimo patalpų būklė ir vieta, vietos gyventojų bendruomenės požiūris, apgyvendinamų žmonių skaičius, apgyvendintų gyventojų tautinė sudėtis, vaikų amžius, lytis ir šeimos statusas, apgyvendinimo vietoje apgyvendinti specialiųjų poreikių turintys vaikai ir praeityje įvykę incidentai.

50.2 rodiklis. Remiantis rizikos vertinimo rezultatu nustatomos tinkamos saugumo priemonės.

- **Papildomos pastabos.** Šios priemonės, pvz., galėtų apimti: patekimo kontrolės palengvinimą aplink apgyvendinimo vietą pastatant tvorą, tinkamą apgyvendinimo patalpų lauko erdvės apšvietimą, prireikus ribojamą prieigą, siekiant užtikrinti vaikų saugumą, ir saugumo aspektų įtraukimą į „namų taisykles“.
- Nelydimus vaikus reikėtų išmokyti naudotis gesinimo paklodėmis ir gesintuvais gaisro atveju.

50.3 rodiklis. Patekimas į patalpas yra stebimas.

- **Papildomos pastabos.** Jeigu patalpos stebimos naudojant vaizdo stebėjimo sistemą, ja turėtų būti stebimos tik įėjimo ir bendro naudojimo patalpos. Be to, nelydimus vaikus reikėtų informuoti apie tokios sistemos naudojimą ir jos paskirtį.

50.4 rodiklis. Patalpų priešgaisrine sauga pasirūpinama laikantis nacionalinės teisės aktų.

- **Papildomos pastabos.** Gali būti parengtas konkrečios patalpos gelbėjimosi planas, kuriame, be kita ko, būtų numatyta, pvz., reguliarios gaisro gesinimo pratybos, dūmų detektoriai ir gesintuvų skaičius ir vieta.

50.5 rodiklis. Sudarytos galimybės saugiai pranešti apie saugumo problemas (pvz., vagystę, smurto atvejus, grasinimus, išorės bendruomenės priešišumą) už saugumą atsakingam personalui.

- **Papildomos pastabos.** Nelydimi vaikai turėtų būti informuojami apie pranešimų teikimo tvarką, kurios reikia laikytis įvykus saugumo incidentams.

50.6 rodiklis. Skubiosios pagalbos iškvietimo numeriai pateikiami matomoje vietoje ir sudaromos sąlygos naudotis telefonu.

- **Papildomos pastabos.** Apgyvendinimo vietos telefono (veikiančio visą parą) numeris nurodytas matomoje vietoje, kad nelydimi vaikai galėtų jį išsisaugoti savo telefonuose ar užsirašyti ir visada prireikus su kuo nors susisiekti.

50.7 rodiklis. Diegiant saugumo priemones taip pat daug dėmesio skiriama seksualinės prievartos ir smurto dėl lyties atvejų nustatymui ir prevencijai.

- **Papildomos pastabos.** Tokių priemonių pavyzdžiai apima tinkamą teritorijų apšvietimą, nelydimų vaikų poreikio vaikščioti vieniems per izoliuotą teritoriją arba į ją ribojimą, suaugusiųjų patekimo ribojimą, durų užraktų naudojimą ir pan.

50.8 rodiklis. Yra specialių priemonių, taikomų specialiųjų poreikių turintiems nelydimiems vaikams.

- **Papildomos pastabos.** Siekiant užtikrinti visų vaikų saugumą, ypač tų, kurie turi specialiųjų poreikių, susijusių su jų amžiumi, šeimos statusu, lytimi, lytine tapatybe ar lytine orientacija, fizinės ir psichikos sveikatos problemomis, reikėtų nustatyti konkrečias priemones. Specialias saugumo priemones taip pat reikėtų taikyti prekybos žmonėmis, seksualinio smurto ir smurto dėl lyties, kankinimų ir kitų formų psichologinio ir fizinio smurto aukoms (plg. 3 skyriaus „Paskyrimas“ 15 standartą „Vaikų paskyrimas (perkėlimas) atsižvelgiant į jų specialiuosius poreikius“).

50.9 rodiklis. Apsaugotos erdvės užtikrinimas, kurioje nelydimi vaikai gali netrukdomi žaisti.

Geroji patirtis, susijusi su saugumo priemonėmis

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ įrengti erdves, kuriose konkrečios grupės galėtų konfidencialiai pranešti apie saugumo problemas, taip skatinant pranešti apie smurtą;
- ✓ turėti sistemą pranešimams apie saugumo incidentus registruoti ir teikti.

9.4. Bendro naudojimo patalpos

Įvadinės pastabos

Šiose gairėse sąvoka „bendro naudojimo patalpos“ reiškia erdvę, kurioje nelydimi vaikai valgo ir leidžia laisvalaikį. Bendro naudojimo patalpos dydis ir įranga, taip pat jos funkcionalumas priklauso nuo būsto, kuriame gyvena nelydimi vaikai, rūšies. Nelydimiems vaikams skirtos bendro naudojimo patalpos turėtų būti įrengtos vaikams patogiu būdu. Tai galėtų reikšti patogią sėdėjimo priemonių (sofų ir fotelių) parūpinimą. Tokie baldai taip pat turėtų būti atsparūs

ugniai. Be to, gali būti naudojamos bendros dekoravimo priemonės, pvz., kilimėliai, pagalvėlės, vazoniniai augalai ir užuolaidos. Bendro naudojimo patalpos gali reikšti vieną ar daugiau kambarių, kuriais gali naudotis nelydimi vaikai.

Kalbant apie didesnes apgyvendinimo vietas, pažymėtina, kad sąvoka „bendro naudojimo patalpos“ gali reikšti įvairioms reikmėms skirtus kambarius, t. y. valgymo, laisvalaikio arba dalyvavimo kituose kolektyviniuose užsiėmimuose (namų darbų ruošą, kalbų kursai, informacijos teikimas ir pan.) kambariai. Mažesniuose būstuose gali būti vienas daigafunkcis kambarys, kuris, atsižvelgiant į poreikį ir paros metą, gali būti transformuojamas į valgomąjį / gyvenamąjį kambarį arba kambarį, kuriame mokomasi arba užsiimama laisvalaikio veikla. Tai grindžiama svarbiu ryšiu tarp nelydimų vaikų galimybės užsiimti laisvalaikio veikla ir jų psichikos sveikatos. Erdvės laisvalaikio veiklai buvimas arba nelydimų vaikų galimybė dalyvauti kolektyvinėje veikloje (pvz., žaisti kambario žaidimus, atlikti namų ruošos darbus, dalyvauti kalbos mokymo kursuose, grupinėse informavimo sesijose arba sporto veikloje) yra naudinga siekiant svarbaus tikslo, nes padeda užtikrinti didesnį kasdienį užimtumą, taigi ir sumažinti įtampą, kuri kyla daug laiko nieko neveikiant.

Standartai ir rodikliai

51 STANDARTAS. Užtikrinti, kad nelydimi vaikai turėtų pakankamai erdvės pavalgyti.

51.1 rodiklis. Visi vaikai turi galimybę valgyti tam skirtoje vietoje.

- **Papildomos pastabos.** Visi nelydimi vaikai gali maitintis valgykloje (kuri įrengiama didesnėje apgyvendinimo vietos patalpoje) arba kambaryje, kuriame yra stalas ir pakankamai kėdžių. Valgymo patalpa taip pat galėtų būti naudojama pagal kitą paskirtį, jei joje užtikrinama galimybė pavalgyti tam tikru metu.

52 STANDARTAS. Užtikrinti, kad nelydimi vaikai turėtų pakankamai vietos laisvalaikio ir grupiniams užsiėmimams.

52.1 rodiklis. Apgyvendinimo vietoje arba netoliese esančioje viešojoje erdvėje yra tinkama vieta laisvalaikio veiklai.

- **Papildomos pastabos.** Kolektyvinio apgyvendinimo vietose įrengiant laisvalaikio veiklos kambarius (pvz., skirtus persirengti) reikėtų atsižvelgti į nelydimų vaikų lytį, amžių ir kultūrą. Jei įmanoma, būtų galima įrengti atskirus kambarius arba nustatyti valandas, kuriomis kambarius galima naudoti laisvalaikio veiklai.

52.2 rodiklis. Jeigu ES+ valstybė organizuoja grupinius užsiėmimus, tam parūpinama tinkamo dydžio ir tinkama patalpa, pvz., atskiras kambarys.

- **Papildomos pastabos.** Grupinis užsiėmimas – tai, pvz., kalbų kursai, grupinės informavimo sesijos, sporto veikla ir kt.

52.3 rodiklis. Apgyvendinimo vietoje yra saugi erdvė, kurioje nelydimi vaikai gali žaisti ir užsiimti veikla lauke.

52.4.a rodiklis. Per atstumą, kurį galima saugiai įveikti pėsčiomis, organizuojama minimali laisvalaikio veikla, IR

52.4.b rodiklis. kolektyvinio apgyvendinimo patalpų viduje galima užsiimti minimalia vaikams tinkama laisvalaikio veikla, IR

52.4.c rodiklis. papildomi užsiėmimai gali būti pasiekiami ES+ valstybės viešuoju transportu arba organizuojant vežimo paslaugas.

52.5.a rodiklis. Nelydimiems 0–12 m. vaikams kasdien leidžiama žaisti žaidimų aikštelėse ir kambariuose, kurie atitinka jų amžių, IR

52.5.b rodiklis. nelydimiems 13–17 m. vaikams kiekvieną savaitę leidžiama naudotis vidaus ir lauko sporto įranga.

Geroji patirtis, susijusi su bendro naudojimo patalpomis.

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ įrengti atskirą mokymosi kambarį arba nustatyti konkrečias valandas, kuriomis įvairios paskirties kambariye būtų galima ramiai ruošti namų darbus.

9.5. Sanitarinės sąlygos

Įvadinės pastabos

Sąvoka „sanitarinės sąlygos“ reiškia patalpų švaros palaikymą, jas valant ir išvežant šiukšles, kad jose neplistų infekcijos, ligos ir pan. Atsižvelgiant į tai, sąvoka „švara“ reiškia parazitų, vabalų, mikrobus ir kitų pavojų keliančių šaltinių naikinimą. Šiame skirsnyje aprašyti sanitariniai standartai taikomi visai apgyvendinimo vietai, įskaitant ir privačias, ir bendro naudojimo patalpas, esančias apgyvendinimo įstaigoje arba už jos ribų (jei taikoma). Atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes, pareiga rengti šiuos standartus ir stebėti, kaip jie taikomi, gali tekti kitoms susijusioms institucijoms (pvz., sanitarinių sąlygų priežiūros įstaigoms).

Didesnėse apgyvendinimo vietose privačių patalpų sąvoka reiškia tik miegamąjį, o visi kiti kambariai patenka į bendro naudojimo patalpų sąvokos apibrėžtį. Vis dėlto sanitariniai standartai priklauso nuo bendro naudojimo patalpų rūšies, pvz., virtuvė, sanitarinės patalpos ir kiti kambariai, įskaitant biurus ar patalpas, kuriuose užsiimama aktyvia veikla. Kita vertus, mažesnėse apgyvendinimo vietose virtuvė, vonios kambarys ir kiti kambariai taip pat turėtų būti laikomi privačiomis patalpomis.

Nors bendra pareiga užtikrinti tinkamus sanitarinius standartus tenka atitinkamoms valstybės narės institucijoms, į šį procesą gali būti įtraukiami ir nelydimi vaikai atsižvelgiant į jų amžių ir brandą. Jie paprastai būna atsakingi už švaros palaikymą privačiose patalpose. Be to, priklausomai nuo nacionalinės teisės aktų / nuostatų, kitas zonas vaikams gali būti pavesta valyti mokymosi tikslais atsižvelgiant į nelydimų vaikų amžių. Darbuotojai turėtų padėti ir prižiūrėti, kaip atliekami valymo darbai. Tam tikrais atvejais toks valymas, kaip smulkus darbas kolektyvinio apgyvendinimo vietoje, taip pat galėtų būti atlyginamas. Tokiais atvejais valymo proceso priežiūrą turėtų vykdyti atsakinga įstaiga arba speciali valymo įmonė.

Išsamus švaros palaikymo apgyvendinimo vietoje pareigų aprašas turėtų būti pateiktas būsto naudojimo taisyklėse.

Standartai ir rodikliai

53 STANDARTAS. Užtikrinti, kad privačiose ir bendro naudojimo patalpose būtų palaikoma švara.

53.1 rodiklis. Apgyvendinimo vietoje laikomasi patalpų valymo tvarkaraščio.

- **Papildomos pastabos.** Yra aiškūs nurodymai, kaip dažnai ir kaip turi būti valoma kiekviena patalpa.

53.2 rodiklis. Reguliarūs apgyvendinimo vietos privačių ir bendro naudojimo patalpų švaros patikrinimai.

- **Papildomos pastabos.** Per patikrinimus atsižvelgiama į nelydimų vaikų privatumo poreikius.

53.3 rodiklis. Patalpų švara tikrinama žmonėms išsikraustant į kitą kambarį arba į kitą apgyvendinimo vietą.

53.4 rodiklis. Jeigu nelydimi vaikai padeda atlikti valymo darbus (mokymosi tikslu), svarbu, kad darbuotojai įvertintų jų amžių ir brandą ir atitinkamai jiems padėtų. Taip pat būtina užtikrinti jiems galimybę naudotis valymui skirtomis priemonėmis ir įrankiais, taip pat apsaugos priemonėmis, pvz., pirštinėmis ir kaukėmis.

54 STANDARTAS. Užtikrinti, kad virtuvės ir sanitarinės patalpos būtų tinkamai prižiūrimos.

54.1 rodiklis. Patalpų švara atitinka vietos ir nacionalinės taisyklės ir standartus.

- **Papildomos pastabos.** Šiose taisyklėse, pvz., galėtų būti nurodyta, kaip dažnai patalpas reikia valyti, kad būtų išvengta graužikų ir kenkėjų atsiradimo.

54.2 rodiklis. Patalpos valomos ne rečiau kaip kartą per dieną (apgyvendinimo centruose) arba prireikus daugiau nei kartą per dieną.

54.3 rodiklis. Užtikrinamas reguliarus kapitalinis patalpų valymas.

- **Papildomos pastabos.** Apgyvendinimo centruose toks kapitalinis patalpų valymas turėtų būti atliekamas ne rečiau kaip keturis kartus per metus. Nelydimų vaikų naudojamų virtuvių švaros standartai skiriasi nuo tų, kurie turėtų būti taikomi profesionaliai maisto gamybai.

Geroji patirtis, susijusi su infrastruktūros švaros užtikrinimu

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ sudaryti valymo tvarkaraštį, kuris užrašomas aiškiai matomoje vietoje ir su kuriuo vaikai gali susipažinti;
- ✓ užtikrinti, kad darbuotojai aktyviai tikrintų, kaip įvykdytos valymo pareigos.

55 STANDARTAS. Užtikrinti, kad nelydimi vaikai galėtų reguliariai skalbti savo skalbinius arba pasinaudoti skalbimo paslaugomis

55.1 rodiklis. Jei patalynė išduodama ir skalbiama apgyvendinimo įstaigoje, ji turėtų būti skalbiama ne rečiau kaip kartą kas dvi savaites.

Alternatyvūs rodikliai:

55.1.a rodiklis. Nelydimi vaikai turėtų turėti galimybę bent kartą per savaitę išsiskalbti skalbinius (įskaitant rankšluosčius) ir tai daryti savarankiškai arba su būtina priežiūra ARBA,

- **Papildomos pastabos.** Šį rodiklį būtų galima patikslinti nacionaliniu lygmeniu nurodant konkretų skalbimo mašinų skaičių ir tinkamas skalbinių džiovavimo sąlygas konkrečiam asmenų skaičiui.

55.1.b rodiklis. Jeigu naudojama skalbimo paslauga, ji turėtų būti prieinama bent penkias dienas per savaitę (įskaitant savaitgalį).

9.6. Būsto priežiūra

Įvadinės pastabos

Šiame skirsnyje būsto priežiūra turėtų būti suprantama kaip veiksmų visuma, kurių reikia ir imamasi siekiant kuo geriau ir kuo ilgiau išlaikyti pradinę pastato būklę.

Nors bendra pareiga prižiūrėti priėmimo būstą tenka atitinkamoms ES+ valstybių institucijoms, į šią veiklą savanoriškai gali būti įtraukiami ir nelydimi vaikai, jei tai leidžia nacionalinės teisės aktai ir (arba) nuostatos. Jeigu įtraukiami nelydimi vaikai, tai turi būti daroma mokymo tikslais ir atsižvelgiant į nelydimo vaiko amžių, be to, juos turėtų konsultuoti ir prižiūrėti darbuotojai. Tam tikrais atvejais toks darbas, kaip smulkus darbas kolektyvinio apgyvendinimo vietoje, taip pat galėtų būti atlyginamas. Tokiais atvejais proceso priežiūrą turėtų vykdyti atsakinga įstaiga arba speciali priežiūros darbus vykdanči įmonė.

Standartai ir rodikliai

56 STANDARTAS. Vykdam reguliarius būsto priežiūros darbus užtikrinamas jo saugumas ir tinkamas veikimas.

56.1 rodiklis. Reguliariai vertinama, ar būstas ir jame esantys baldai ir įranga veikia pagal paskirtį.

- **Papildomos pastabos.** Šie patikrinimai turėtų būti atliekami bent kartą per metus. Vykdam vertinimą naudinga naudotis kontroliniais sąrašais.

56.2 rodiklis. Nelydimi vaikai turi galimybę pranešti apie būtinus priežiūros ir remonto darbus.

56.3 rodiklis. Būtinį remonto ir įrangos keitimo darbai atliekami greitai ir užtikrinant tinkamą kokybę.

- **Papildomos pastabos.** Nors bendra pareiga prižiūrėti būstą tenka priimančiai institucijai, tam tikras priežiūros užduotis nelydimi vaikai gali vykdyti savanoriškai ir mokymosi tikslais. Tokios užduotys turi atitikti vaiko amžių ir darbuotojai vaikus visada turėtų konsultuoti ir prižiūrėti. Bendrą būsto priežiūrą bet kuriuo atveju turėtų vykdyti atsakinga įstaiga.

9.7. Ryšių įranga ir paslaugos

Įvadinės pastabos

Komunikacija su nelydimais vaikais per visą priėmimo procedūrą yra labai svarbi. Sąvoka „komunikacija“ reiškia bendravimą nelydimų vaikų procesinio statuso klausimais ir privatų bendravimą, pvz., su šeimos nariais. Svarbu tai, kad tinkama galimybė komunikuoti gali padėti užtikrinti gerą vaikų psichikos sveikatą, nes gali neleisti kilti nerimui, atsirandančiam nesimatant su kilmės šalyje likusiais arba tranzito zonose esančiais šeimos nariais ir draugais arba nepakankamai bendraujant su atstovu, teisinę pagalbą ar kitas paslaugas teikiančiomis organizacijomis.

Standartai ir rodikliai

57 STANDARTAS. *Užtikrinti, kad nelydimi vaikai turėtų galimybę naudotis telefonu ir palaikyti ryšį su šeima, paskambinti ir išsiaiškinti procesinius, teisinius, medicininius ir su mokymusi susijusius klausimus.*

57.1 rodiklis. Suteikiama galimybė naudotis telefonu, bent jau norint susisiekti su šeima, atstovu ir išsiaiškinti procesinius, teisinius, medicininius ar su mokymusi susijusius klausimus.

57.2 rodiklis. Nelydimi vaikai kiekvienoje apgyvendinimo įstaigoje turi galimybę naudotis bent vienu telefonu.

- **Papildomos pastabos.** *Patalpose įrengiamų telefonų skaičius priklauso nuo jose gyvenančių nelydimų vaikų skaičiaus.*

57.3 rodiklis. Nelydimi vaikai gali skambinti privačioje aplinkoje, t. y. kiti nelydimi vaikai negali girdėti jų pokalbio.

58 STANDARTAS. *Užtikrinti, kad nelydimi vaikai turėtų prieigą prie interneto.*

58.1 rodiklis. Nelydimi vaikai mokymosi ar bendravimo su šeima tikslais savo gyvenamoje vietoje gali kasdien nemokamai naudotis internetu.

- **Papildomos pastabos.** *Prieiga prie interneto ir jos trukmė turėtų atitikti vaiko amžių ir jį darbuotojai turėtų reguliuoti. Prieiga prie interneto apgyvendinimo vietoje gali būti palengvinta savo ryšių įrangą (pvz., išmaniuosius telefonus) turintiems nelydimiems vaikams leidžiant naudotis belaidžiu ryšiu (Wi-Fi) ir užtikrinant galimybę atitinkamam asmenų skaičiui naudotis tam tikru skaičiumi kompiuterių.*

59 STANDARTAS. *Užtikrinti, kad nelydimi vaikai turėtų galimybę įkrauti savo ryšių prietaisus.*

59.1 rodiklis. Yra bent po vieną kištukinį lizdą kiekvienam vaikui elektroniniams prietaisams įkrauti.

- **Papildomos pastabos.** *Siekiant išvengti konfliktų dėl kištukinio lizdo naudojimo, kiekviename kambaryje turėtų būti keli kištukiniai lizdai.*

Geroji patirtis, susijusi su prieigos prie ryšių įrangos ir paslaugų palengvinimu

Laikoma, kad geroji patirtis yra:

- ✓ sudaryti sąlygas nelydimiems vaikams nemokamai kopijuoti ar spausdinti su mokslu, prieglobsčio procedūra ar sveikatos klausimais susijusius dokumentus;
- ✓ sudaryti galimybes apgyvendinimo patalpoje žiūrėti televizorių, kuriame rodomi kanalai bent dviem dažniausiai vartojamomis nelydimų vaikų kalbomis.

Priedas. Apibendrinamoji lentelė

Veiklos standartai ir rodikliai, susiję su nelydimų nepilnamečių priėmimo sąlygomis			
Skrysius	Poskyris	Standartas	Rodikliai
1. Nelydimų vaikų informavimas, dalyvavimas ir atstovavimas	1.1. Informavimas	1. Užtikrinti, kad nelydimi vaikai gautų reikiamą informaciją.	<p>1.1. Per atitinkamą ne ilgesnį nei 15 dienų terminą nuo to, kai buvo pateiktas tarptautinės apsaugos prašymas, turi būti pateikta informacija bent jau apie priimtiems nelydimiems vaikams nustatytas išmokas ir pareigas, kurių jie turi laikytis.</p> <p>1.2. Informacija turėtų būti teikiama nemokamai.</p> <p>1.3. Teikiant informaciją turėtų būti atsakyta į nelydimo vaiko ar jo atstovo klausimus.</p> <p>1.4. Informacija teikiama apie visus priėmimo sąlygų aspektus, susijusius su nelydimais vaikais, ir apima bent jau informaciją apie teisę į priėmimą, materialinių priėmimo sąlygų (apgyvendinimo, maisto, aprangos ir dienpinigių) užtikrinimą, galimybę naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis, mokytis ir užsiimti laisvalaikio veikla ir prirėkus apie konkrečias specialiųjų poreikių turintiems tarptautinės apsaugos prašytojams taikomas priemones.</p> <p>1.5. Informacija teikiama atsižvelgiant į nelydimų vaikų specialiuosius poreikius ir individualias aplinkybes.</p> <p>1.6. Teikiant informaciją paaiškinamos su nelydimais vaikais dirbančių darbuotojų funkcijos.</p> <p>1.7. Teikiant informaciją reikėtų paaiškinti, kad privaloma paskirti atstovą, kuris padėtų nelydimiems vaikams spręsti procesinius ir kasdieniame gyvenime kylančius klausimus.</p> <p>1.8. Informacija apima pagrindinius tarptautinės apsaugos aspektus, įskaitant galimybę pasinaudoti prieglobsčio procedūra, prieinamą teisinę pagalbą ir pasinaudojimo ja būdus, šeimos narių paieškos galimybes, šeimos susijungimą, savanorišką grįžimą ir su jų byla susijusias apeliacines procedūras.</p>
		2. Užtikrinti, kad nelydimi vaikai suprastų teikiamą informaciją.	<p>2.1. Informacija teikiama vaikui suprantamu būdu, atsižvelgiant į jo amžių ir kultūrinę patirtį.</p> <p>2.2. Informacija turi būti sistemaiškai teikiama viso proceso metu, o jos teikimo įrodymai turėtų būti dokumentuojami (kada informacija pateikta, kas ją pateikė ir pan.).</p> <p>2.3. Priėmimo centruose turi dirbti vertėjai žodžiu ir (arba) kalbų tarpininkai siekiant sudaryti bendravimo su nelydimais vaikais jų gimtąja kalba sąlygas.</p>

Veiklos standartai ir rodikliai, susiję su nelydimų nepilnamečių priėmimo sąlygomis			
Skrysius	Poskyris	Standartas	Rodikliai
1. Nelydimų vaikų informavimas, dalyvavimas ir atstovavimas (tęsinys)	1.2. Dalyvavimas	3. Užtikrinti, kad vaikų pažiūrų ir (arba) nuomonių būtų paisoma ir pagal jas veikiama atsižvelgiant į jų amžių ir brandą.	<p>3.1. Nelydimiems vaikams suteikiamos saugios ir įtraukios galimybės išreikšti savo pažiūras ir (arba) nuomonę ir paisyti vaikų nuomonės, atsižvelgiant į jų amžių ir brandą.</p> <p>3.2. Priėmimo centre turi būti gerai išviešinta, konfidenciali ir prieinama vidaus skundų nagrinėjimo procedūra, taikoma nelydimiems vaikams.</p> <p>3.3. Nelydimiems vaikams bent kartą per mėnesį pateikiama grįžtamoji informacija, paaiškinant, kaip atsižvelgta į jų pastabas ir kokią įtaką jos turėjo imantis veiksmų.</p>
	1.3. Atstovavimas	4. Užtikrinti, kad atstovas būtų paskirtas kuo greičiau, bet ne vėliau kaip per 15 darbo dienų nuo to laiko, kai buvo pateiktas tarptautinės apsaugos prašymas, ir sudaryti sąlygas jam suteikti pagalbą nelydimam vaikui, įskaitant veiksmus, susijusius su jų teisinių pareigų laikymusi.	<p>4.1. Užtikrinti, kad atstovas galėtų patikrinti, ar apgyvendinimas ir priežiūros apgyvendinimo įstaigoje tvarka atitinka vaiko fizinę, psichinę, dvasinę, moralinę ir socialinę raidą.</p> <p>4.2. Sudaryti sąlygas atstovui pranešti visus rūpimus klausimus priimančiajam personalui, dirbančiam vaiko priėmimo įstaigoje; kai tinkama, reikėtų užtikrinti kultūros tarpininkų dalyvavimą ir konsultavimąsi su jais.</p> <p>4.3. Sudaryti sąlygas atstovui informuoti vaiką apie jo teises ir pareigas, susijusias su apgyvendinimu ir materialine pagalba, ir prireikus padėti vaikui paduoti skundą.</p> <p>4.4. Sudaryti sąlygas atstovui patikrinti, ar vaikas yra informuojamas apie apgyvendinimo įstaigų darbuotojų ir prižiūrėtojų vaidmenį ir pareigas.</p> <p>4.5. Sudaryti sąlygas atstovui patikrinti, ar vaikui suteikiama veiksminga prieiga prie švietimo sistemos ir ar vaikas reguliariai lanko pamokas.</p> <p>4.6. Sudaryti sąlygas atstovui skatinti vaiko dalyvavimą laisvalaikio veikloje, įskaitant jų amžių, brandą ir interesus atitinkančius žaidimus ir rekreacinę veiklą.</p>
		5. Užtikrinti, kad patarėjai teisės klausimais arba kiti patarėjai, tarptautinėms organizacijoms ir kitoms atitinkamoje ES+ valstybėje pripažintoms susijusioms NVO atstovaujantys asmenys galėtų patekti į priėmimo įstaigą ir padėti nelydimiems vaikams.	<p>5.1. Galimybė kreiptis į išvardytus subjektus ribojama tik tada, kai tai būtina patalpų ir nelydimų vaikų saugumui užtikrinti, jeigu ji dėl to nėra smarkiai apribojama arba apskritai neįmanoma.</p> <p>5.2. Išvardyti asmenys gali susitikti su nelydimais vaikais ir bendrauti su jais užtikrinant tinkamą privatumą.</p>

Veiklos standartai ir rodikliai, susiję su nelydimų nepilnamečių priėmimo sąlygomis			
Skryrius	Poskyris	Standartas	Rodikliai
1. Nelydimų vaikų informavimas, dalyvavimas ir atstovavimas (<i>tėsinys</i>)	1.3. Atstovavimas (<i>tėsinys</i>)	6. Užtikrinti, kad būtų nustatyta procedūra, kurią taikant iš karto po atvykimo ir tapatybės nustatymo būtų pradama ieškoti nelydimo vaiko šeimos narių prireikus padedant tarptautinėms arba kitoms susijusioms organizacijoms kartu apsaugant vaiko interesus.	6.1. Priėmimo institucijos ir (arba) kiti atsakingi darbuotojai ir atstovai inicijuoja arba pradeda šeimos narių paiešką, remdamiesi nelydimo vaiko pateikta informacija ir atsižvelgdami į jo interesus.
2. Specialiųjų poreikių ir rizikos vertinimas ir atitinkamų veiksmų ėmimasis	2.1. Specialieji poreikiai	7. Užtikrinti, kad būtų nustatyta pradinė nelydimų vaikų specialiųjų poreikių nustatymo ir vertinimo procedūra.	7.1. Yra standartinis mechanizmas (procedūra), kurį (-ią) taikant sistemaiškai nustatomi ir vertinami nelydimų vaikų specialieji poreikiai. 7.2. Mechanizme aiškiai aprašyta, kas atsako už specialiųjų poreikių nustatymą ir vertinimą. 7.3. Mechanizme aiškiai aprašyta, kaip registruojami nustatyti ir įvertinti poreikiai ir kaip apie juos pranešama nelydimam vaikui ir susijusiems subjektams.
		8. Užtikrinti, kad specialiųjų poreikių nustatymo ir vertinimo mechanizmas (procedūra) būtų veiksmingai taikomas (-a) iš karto po atvykimo.	8.1. Skiriama pakankamai išteklių kiekvieno nelydimo vaiko specialiesiems poreikiams sistemaiškai nustatyti ir įvertinti. 8.2. Pirminis akivaizdaus pažeidžiamumo įvertinimas ir nustatymas, siekiant patenkinti specialiuosius poreikius, atliekamas pirmąją atvykimo dieną, kai vyksta priėmimas, ir ne vėliau kaip per 24 valandas. 8.3. Specialieji poreikiai, kurie paaiškėja vėlesniame etape, tinkamai nustatomi, įvertinami, aptariami ir dokumentuojami. 8.4. Prireikus vertinant specialiuosius poreikius pasitelkiami konkretūs subjektai. 8.5. Veikia nustatyti ir naudojami priėmimo institucijos ir sprendimą priimančios institucijos komunikacijos ir bendradarbiavimo kanalai, kuriems taikomi konfidencialumo apribojimai. 8.6. Specialiųjų poreikių nustatymas ir vertinimas vyksta nedarant poveikio nagrinėjamam nelydimo vaiko poreikiui suteikti tarptautinę apsaugą.
		9. Užtikrinti, kad nustatyti specialieji poreikiai būtų patenkinami laiku.	9.1. Reaguojant į nustatytus ir įvertintus specialiuosius poreikius, imamas tinkamų veiksmų. Veiksmų skubumas priklauso nuo nustatyto poreikio. 9.2. Yra mechanizmas, kuriuo užtikrinama reguliari nustatytų specialiųjų poreikių stebėseną.

Veiklos standartai ir rodikliai, susiję su nelydimų nepilnamečių priėmimo sąlygomis			
Skyrius	Poskyris	Standartas	Rodikliai
2. Specialiųjų poreikių ir rizikos vertinimas ir atitinkamų veiksmų ėmimas (tęsinys)	2.2. Rizikos vertinimas	10. Užtikrinti, kad priėmimo centre su nelydimais vaikais dirbantys darbuotojai anksti nustatytų pavojų saugumui ir vaikų gerovei.	<p>10.1. Nustatyta standartinė rizikos vertinimo procedūra nelydimiems vaikams kylantiems pavojams nustatyti.</p> <p>10.2. Nelydimiems vaikams kylanti saugumo rizika įvertinama per pirmąją savaitę nuo atvykimo ir šis vertinimas kartojamas reguliariai, ne rečiau kaip kas 6 mėnesius.</p> <p>10.3. Sistemiškai vertinama saugumo rizika.</p> <p>10.4. Rizikos vertinimo rezultatas aptariamas su įvairių sričių specialistais.</p>
		11. Vaiko priėmimo centro darbuotojai turėtų užtikrinti, kad saugumo rizika būtų minimali.	<p>11.1. Per vieną savaitę nuo atvykimo, remiantis rizikos vertinimu, suteikiamas būtinas apgyvendinimas priežiūros arba atitinkamame priėmimo centre.</p> <p>11.2. Priėmimo institucijos imasi neatidėliotinų veiksmų dėl nesaugių situacijų, kad būtų išvengta nesaugios padėties.</p> <p>11.3. Priėmimo centruose taikoma perspėjimo priemonė ir užtikrinamas sisteminis pranešimų teikimas bei staigus reagavimas dingus nelydimiems vaikams.</p>
		12. Užtikrinti, kad nelydimiems vaikams būtų pateikta informacija apie (de)radikalizaciją ir kad darbuotojai informuotų atsakingas institucijas apie (galimo) nelydimų vaikų radikalėjimo požymius.	<p>12.1. Prireikus su nelydimais vaikais dirbantys darbuotojai aptaria su jais radikalizacijos temą.</p> <p>12.2. Priėmimo centruose veikia perspėjimo priemonė, kuri padeda informuoti atsakingus asmenis ir institucijas apie radikalėjimo požymius.</p>
3. Paskyrimas		13. Paskiriant nelydimą vaiką, atsižvelgti į konkrečias ir objektyvias priežastis (pvz., amžių, brandą ir specialiuosius poreikius), susijusias su individualia nelydimo vaiko padėtimi, priėmimo centro siūlomą specialią priežiūrą ir įstaigos rūšį bei galimybes taikyti neinstitucinės formos priežiūrą.	<p>13.1. Yra mechanizmas, kurį taikant nagrinėjama, ar yra konkrečių ir objektyvių priežasčių vaiką paskirti į konkrečią apgyvendinimo vietą.</p>

Veiklos standartai ir rodikliai, susiję su nelydimų nepilnamečių priėmimo sąlygomis			
Skryrius	Poskyris	Standartas	Rodikliai
3. Paskyrimas (<i>tėsinys</i>)		14. Užtikrinti, kad būtų gerbiama šeimos vienybės principas, laikantis vaiko interesų principo.	<p>14.1. Nelydimi vaikai, kurie yra broliai ir seserys (pagal PSD 24 straipsnio 2 dalies apibrėžtį) apgyvendinami kartu gavus jų sutikimą.</p> <p>14.2. Nelydimas vaikas, jo sutuoktinis ir jų vaikai gali būti apgyvendinti kartu, jeigu tai atitinka nelydimų vaikų interesus ir dera su atitinkama nacionaline teise.</p> <p>14.3. Kai įmanoma ir tinkama, šeimos vienybės turėtų būti paisoma atsižvelgiant į platesnį šeimos narių ratą.</p>
		15. Užtikrinti, kad nelydimą vaiką (pakartotinai) paskiriant į apgyvendinimo vietą būtų atsižvelgiama į specialiuosius poreikius.	<p>15.1. Konkrečios apgyvendinimo vietos paskyrimas nelydimiems vaikams grindžiamas jų specialiųjų priėmimo poreikių vertinimu.</p> <p>15.2. Nelydimą vaiką galima perkelti atsižvelgiant į nustatytus specialiuosius priėmimo poreikius.</p> <p>15.3. Nelydimi vaikai turėtų būti perkelti kuo rečiau ir tik tais atvejais, kai tai atitinka vaiko interesus, pvz., yra lengviau susitikti su šeimos nariais arba naudotis švietimo paslaugomis.</p> <p>15.4. 18 metų sulaukusiems nelydimiems vaikams reikėtų leisti likti toje pačioje vietoje / teritorijoje, jei tai įmanoma. Perkelti 18 metų sulaukusį nelydimą vaiką į suaugusiųjų priėmimo centrą, reikėtų imtis specialiųjų priemonių. Perkėlimo procesas turėtų būti kruopščiai organizuojamas su priėmimo centrais ir nelydimu vaiku.</p>
4. Kasdienė priežiūra		16. Užtikrinti kasdienę nelydimo vaiko priežiūrą a) apgyvendinimo centre arba b) individualiame būste.	<p>16.1.a. (Vaiko) priėmimo centre visą parą yra kvalifikuotų darbuotojų.</p> <p>16.1.b. (Vaiko) priėmimo centre darbuotojai yra tuomet, kai ten yra nelydimas vaikas, t. y. prieš prasidedant pamokoms ir joms pasibaigus, savaitgaliais ir per mokyklinės atostogas.</p> <p>16.1.c. Jeigu naktį dirba ne vaiko priėmimo centro darbuotojai, jie turi būti bent jau baigę mokymo vaiko apsaugos ir vaiko teisių klausimais kursus ir turėti būtiną informaciją apie apgyvendinimo centre gyvenančių nelydimų vaikų specifinę padėtį.</p> <p>16.1.d. Nelydimo vaiko buvimas apgyvendinimo centre tikrinamas bent kartą per dieną siekiant įsitikinti, ar jis nepabėgo.</p> <p>ARBA</p> <p>16.2.a. Individualiame būste gyvenantis nelydimas vaikas su vaiko priėmimo centro darbuotojais gali susisiekti visą parą.</p> <p>16.2.b. Vaiko priėmimo centro darbuotojai individualiame būste apgyvendintą nelydimą vaiką lanko ne rečiau kaip du kartus per savaitę.</p> <p>16.2.c. Individualiame būste gyvenantis nelydimas vaikas lankomas būste siekiant įsitikinti, kad vaikas nepabėgo.</p> <p>16.3. Nelydimam vaikui teikiama pagalba jo kasdieniame gyvenime ir veikloje.</p> <p>16.4. Nelydimam vaikui padedama ruošti namų darbus ir mokytis.</p>

Veiklos standartai ir rodikliai, susiję su nelydimų nepilnamečių priėmimo sąlygomis			
Skyrius	Poskyris	Standartas	Rodikliai
4. Kasdienė priežiūra (<i>tęsinys</i>)		17. Organizuoti kasdienę priežiūrą taikant konkretų nelydimų vaikų priežiūros metodą.	<p>17.1. Nelydimų vaikų priežiūros metodas aprašytas vadove, jį žino ir taiko visi vaiko priėmimo centro darbuotojai, atsakingi už kasdienę priežiūrą priėmimo centre.</p> <p>17.2. Vadove aprašomi bent kasdienės priežiūros tikslai ir pokalbių, per kuriuos su vaiku aptariami šie tikslai ir su nelydimu vaiku susiję rezultatai, ciklas, taip pat jų saugumas, ateities perspektyvos, įgūdžiai ir specialieji poreikiai.</p> <p>17.3. Vaiko priėmimo centro darbuotojai reguliariai aptaria kasdienės priežiūros tikslus ir rezultatus su atstovu ir nelydimu vaiku.</p>
		18. Ruošti nelydimą vaiką tapti savarankišku ir vėliau gyventi nepriklausomai.	<p>18.1. Savarankiškumo įgūdžiai vertinami reguliariai.</p> <p>18.2. Nelydimam vaikui padedama įgyti ir tobulinti buitinio biudžeto valdymo ir atsakingo energijos vartojimo įgūdžius.</p> <p>18.3. Nelydimam vaikui padedama įgyti ir tobulinti valymo ir skalbimo įgūdžius.</p> <p>18.4. Nelydimam vaikui padedama įgyti ir tobulinti maisto gaminimo įgūdžius.</p>
		19. Saugoti ir gerinti nelydimo vaiko sveikatą ir gerovę ir stiprinti atsparumą.	<p>19.1. Vykdamas kasdienę priežiūrą, užtikrinama ir saugoma nelydimo vaiko psichologinė gerovė ir psichikos sveikata.</p> <p>19.2. Nelydimas vaikas turi galimybę dalyvauti informuotumo apie narkotikų ir alkoholio vartojimą didinimo veikloje, kuri yra pritaikyta atsižvelgiant į jo amžių ir brandą.</p> <p>19.3. Nelydimas vaikas turi galimybę dalyvauti informuotumo didinimo veikloje, susijusioje su lytine ir reprodukcinė sveikata, ir lyčių vaidmenimis, kuri yra pritaikyta atsižvelgiant į jo amžių ir brandą.</p> <p>19.4. Nelydimam vaikui suteikiama minimali informacija ir mokymas, kuriais siekiama stiprinti kovą su visų formų psichine, seksualine ar kitokio pobūdžio fizine prievarta ir nepriežiūra.</p>
		20. Skatinti ir stebėti psichinę ir socialinę nelydimo vaiko raidą pagal standartinį priežiūros planą.	<p>20.1. Vaiko priėmimo centro darbuotojai nelydimo vaiko patirtį, poreikius, įgūdžius ir ateities perspektyvas, kurie yra standartiniai nelydimo vaiko priežiūros plano aspektai, vertina kartu su nelydimais vaikais.</p> <p>20.2. Nelydimo vaiko psichinę ir socialinę raidą aptariama su atitinkamais skirtingų sričių specialistais (tarpžinybinis požiūris).</p> <p>20.3. Informacija apie psichinę ir socialinę nelydimo vaiko raidą reguliariai keičiamasi su vaiko atstovu.</p> <p>20.4. Kai nelydimas vaikas perkeliamas į naują priėmimo centrą, priežiūros planas perduodamas iš anksto arba ne vėliau kaip perkėlimo dieną laikantis konfidencialumo principo.</p>

Veiklos standartai ir rodikliai, susiję su nelydimų nepilnamečių priėmimo sąlygomis			
Skrysius	Poskyris	Standartas	Rodikliai
4. Kasdienė priežiūra (<i>tęsinys</i>)		21. Užtikrinti veiksmingą laisvalaikio veiklą, įskaitant nelydimo vaiko amžių atitinkančius žaidimus ir rekreacinę veiklą.	<p>21.1. Galimybė kiekvieną dieną dalyvauti laisvalaikio veikloje, kuri rengiama viduje ir lauke, atsižvelgiant į amžių ir pasikonsultavus su nelydimais vaikais.</p> <p>21.2. Laisvalaikio veiklą organizuoja ir prižiūri vaiko priėmimo centro darbuotojai ir (arba) kiti atsakingi suaugusieji, kurie prižiūri vaiką.</p> <p>21.3.a. Nelydimi 0–12 m. vaikai gali kasdien žaisti saugioje erdvėje, pritaikytoje prie jų amžiaus ir prižiūrimi, IR</p> <p>21.3.b. reguliariai rengiami sportiniai užsiėmimai, atitinkantys nelydimo vaiko amžių.</p> <p>21.4. Prieiga prie interneto ir jos trukmė atitinka vaiko amžių ir ją darbuotojai reguliuoja bei prižiūri.</p>
		22. Užtikrinti, kad nelydimų vaikų kasdienę priežiūrą vykdytų pakankamai kvalifikuotų darbuotojų.	22.1. Priėmimo centras turi turėti pakankamai kvalifikuotų darbuotojų kasdinei nelydimų vaikų priežiūrai užtikrinti.
5. Darbuotojai		23. Užtikrinti, kad darbuotojai būtų pakankamai kvalifikuoti.	<p>23.1. Su priimtais nelydimais vaikais dirbantys darbuotojai turi aiškias pareigines instrukcijas (pareigų aprašymas).</p> <p>23.2. Su priimtais nelydimais vaikais dirbantys darbuotojai yra kvalifikuoti pagal jų profesijai taikomas nacionalinės teisės nuostatas (pareigų aprašymas).</p> <p>23.3. Su priimtais nelydimais vaikais dirbantys darbuotojai nėra įvykdę jokių su vaikais susijusių nusikaltimų ir nusikalstamų veikų arba nusikaltimų ir nusikalstamų veikų, dėl kurių kyla rimtų abejonių dėl jų gebėjimo prisiimti atsakomybę už vaikus.</p>
		24. Užtikrinti reikalingą ir tinkamą darbuotojų mokymą.	<p>24.1. Nedarant poveikio poreikiui rengti konkretaus mokymo kursus su priimtais nelydimais vaikais dirbantiems darbuotojams, visas mokymas turėtų būti suderintas su platesne elgesio kodekso sistema, kurioje nurodomos konkrečios pagrindinės sąvokos ir principai, kuriais grindžiamas darbas priėmimo centruose.</p> <p>24.2. Su priimtais nelydimais vaikais dirbantys darbuotojai laiku išsamiai supažindinami su jų užduotimis.</p> <p>24.3. Yra parengta aiški mokymo programa, įskaitant kiekvienai pareigų grupei taikomus mokymo reikalavimus, skirta išmokyti kuo greičiau ir per visą mokymo laikotarpį vertinti, nustatyti, dokumentuoti ir tenkinti specialiuosius priėmimo poreikius.</p> <p>24.4. Mokymo kursai rengiami reguliariai ir atsižvelgiant į darbuotojų poreikius.</p> <p>24.5. Rengiamas mokymas apima su lytimi ir amžiumi susijusius aspektus, mokymą apie kultūrą, konfliktų valdymą, pradinį ir specializuotą mokymą, mokymą nustatyti specialiųjų poreikių turinčius asmenis, informuotumo apie psichikos sveikatos problemas didinimą, radikalizacijos požymių atpažinimą, prekybos žmonėmis aukų nustatymą, taip pat pirmosios pagalbos teikimą ir priešgaisrinę apsaugą.</p>

Veiklos standartai ir rodikliai, susiję su nelydimų nepilnamečių priėmimo sąlygomis			
Skyrius	Poskyris	Standartas	Rodikliai
5. Darbuotojai (<i>tęsinys</i>)		25. Užtikrinti ir skatinti veiksmingą bendradarbiavimą, dalijimąsi informacija ir informuotumo didinimą.	<p>25.1. Apie užregistruotus specialiuosius poreikius reikėtų pranešti susijusiems kompetentingoms institucijoms, kad jie galėtų pasirūpinti būtinomis garantijomis (specialiaisiais poreikiais) ir parama.</p> <p>25.2. Rengiamos asmenų, kurie, atsižvelgiant į jų profesiją ir (arba) funkcijas, bendrauja su nelydimais vaikais, įskaitant socialinius darbuotojus, švietimo ir sveikatos priežiūros darbuotojus, registracijos pareigūnus, vertėjus žodžiu, infrastruktūros valdytojus, administracijos / koordinavimo darbuotojus, taip pat atstovus, reguliaraus bendradarbiavimo, dalijimosi informacija ir informuotumo didinimo sesijos ir (arba) alternatyvios priemonės.</p> <p>25.3. Su nelydimais vaikais dirbantys asmenys reguliariai informuoja atstovus apie nelydimų vaikų psichinę ir socialinę raidą. Atstovai apie tai taip pat informuoja su vaikais dirbančius asmenis.</p> <p>25.4. Laikomasi nacionalinėje ir tarptautinėje teisėje nustatytų konfidencialumo taisyklių, taikomų bet kokiai informacijai, kurią gauna su nelydimais vaikais dirbantys asmenys.</p>
		26. Teikti paramą su priimtais nelydimais vaikais dirbantiems darbuotojams.	26.1. Yra priemonių, padedančių spręsti sudėtingas situacijas, su kuriomis susiduriama dirbant priėmimo centruose.
		27. Reguliariai (bent kartą per metus) rengti valdymo, priežiūros ir atskaitomybės patikrinimus ir užtikrinti tinkamą paramą darbuotojams.	27.1. Priėmimo centras turi turėti reguliaraus darbuotojų veiklos rezultatų tikrinimo mechanizmą, kad užtikrintų kasdienę nelydimų vaikų priežiūrą.
6. Sveikatos priežiūra		28. Užtikrinti galimybę atlikti medicininį patikrinimą ir sveikatos būklės įvertinimą bei ankstyvame priėmimo proceso etape užkirsti kelią sveikatos problemų atsiradimui.	<p>28.1. Į priėmimo centrą atvykusiems nelydimiems vaikams reikėtų nedelsiant pateikti informaciją apie teisę pasinaudoti sveikatos priežiūros paslaugomis, medicininio patikrinimo tikslą ir reikšmę, sveikatos būklės įvertinimo ir skiepavimo programas.</p> <p>28.2. Medicininis patikrinimas ir sveikatos būklės įvertinimas turėtų būti atliekami, jei su tuo sutinka nelydimas vaikas, ir tai turi būti daroma nedelsiant po to, kai nelydimi vaikai atvyksta į priėmimo centrą.</p> <p>28.3. Jeigu skiepavimo programos nėra bendros privalomos sveikatos programos dalis, reikėtų pasirūpinti būtinu nelydimų vaikų skiepijimu.</p> <p>28.4. Atsižvelgiant į nelydimio vaiko amžių jam suteikiama informacija apie lytinę ir reprodukcinę sveikatą ir su tuo susijusias paslaugas.</p> <p>28.5. Nelydimiems vaikams suteikiamos kontraceptinės priemonės.</p>

Veiklos standartai ir rodikliai, susiję su nelydimų nepilnamečių priėmimo sąlygomis			
Skrysius	Poskyris	Standartas	Rodikliai
6. Sveikatos priežiūra (<i>tėsinys</i>)		29. Užtikrinti galimybę gauti būtinas sveikatos priežiūros paslaugas, lygiavertės teikiamoms vietiniams gyventojams, įskaitant prevencinę, psichikos, fizinę ir psichosocialinę priežiūrą.	<p>29.1. Nelydimi vaikai gali pasinaudoti visomis būtinomis sveikatos priežiūros paslaugomis.</p> <p>29.2. Sveikatos priežiūros paslaugas teikia kvalifikuoti medicinos darbuotojai.</p> <p>29.3. Priėmimo centre arba per tinkamą atstumą pėsčiomis arba viešuoju transportu yra pasiekiamos sveikatos priežiūros įstaigos, į kurias prireikus nelydimus vaikus palydi darbuotojas arba atstovas.</p> <p>29.4. Būtinoji sveikatos priežiūra, įskaitant paskirtus vaistus, teikiama nemokamai arba nebrangiai, kad galėtų būtų apmokama iš dienpinigių.</p> <p>29.5. Priėmimo centre nustatyta saugaus paskirtų vaistų saugojimo ir skyrimo tvarka.</p> <p>29.6. Nustatyta tinkama tvarka, kuria siekiama užtikrinti, kad nelydimi vaikai galėtų veiksmingai palaikyti ryšį su medicinos darbuotojais.</p> <p>29.7. Nustatyta pirmosios pagalbos skubiais atvejais suteikimo tvarka.</p> <p>29.8. Nedarant poveikio nacionalinės teisės aktams, nelydimiems vaikams leidžiama susipažinti su savo sveikatos istorijos duomenimis.</p> <p>29.9. Yra specialių priemonių, taikomų specialiųjų medicininių poreikių turintiems nelydimiems vaikams.</p>
		30. Užtikrinti galimybę nelydimiems vaikams, kurie turi psichologinių problemų ir (arba) tapo bet kokios formos piktnaudžiavimo, aplaidumo, išnaudojimo, kankinimo arba žiauraus, nežmoniško ir žeminančio elgesio aukomis, arba kurie nukentėjo nuo ginkluotų konfliktų, naudotis psichikos sveikatos priežiūros, reabilitacijos paslaugomis sukuriant ir įgyvendinant psichikos sveikatos ir psichosocialinės paramos (angl. MHPSS) SVP.	<p>30.1. Nelydimiems vaikams, kuriems reikalinga psichikos sveikatos priežiūra, reabilitacijos paslaugos ir (arba) kvalifikuotos konsultacijos, tokios paslaugos suteikiamos užtikrinant klinikinio psichologo buvimą priėmimo centre arba sudarant galimybę tokiomis paslaugomis pasinaudoti už priėmimo centro ribų.</p> <p>30.2. Kvalifikuoti medicinos darbuotojai teikia psichikos sveikatos priežiūros, reabilitacijos paslaugas ir (arba) kvalifikuotas konsultacijas.</p>

Veiklos standartai ir rodikliai, susiję su nelydimų nepilnamečių priėmimo sąlygomis			
Skrysius	Poskyris	Standartas	Rodikliai
7. Švietimas: parengiamieji kursai ir profesinis mokymas	7.1. Galimybė naudotis švietimo sistema ir kitomis švietimo priemonėmis	31. Užtikrinti veiksmingą galimybę pasinaudoti švietimo sistema panašiomis sąlygomis, kurios sudaromos vietiniams vaikams, ir ne vėliau kaip per tris mėnesius nuo tarptautinės apsaugos prašymo pateikimo dienos.	<p>31.1. Visi nelydimi vaikai turėtų turėti galimybę naudotis švietimo sistema panašiomis sąlygomis kaip ir vietiniai vaikai.</p> <p>31.2. Visi pilnametystės sulaukę nelydimi vaikai turėtų turėti galimybę tęsti vidurinį ugdymą.</p> <p>31.3. Galimybė mokytis teikiama per tinkamą atstumą arba apgyvendinimo įstaigoje, be to, prireikus vaiką palydi vaiko priėmimo centro darbuotojas arba teisinis atstovas.</p> <p>31.4. Mokyklą arba kitas lavinimo įstaigas lankantys nelydimi vaikai gali dalyvauti privalomose nacionalinėse mokyklinėse ekskursijose.</p>
		32. Užtikrinti galimybę pasinaudoti kitomis švietimo priemonėmis tais atvejais, kai galimybė pasinaudoti švietimo sistema laikinai negalima dėl konkrečių aplinkybių valstybėje narėje arba specifinės vaiko padėties.	<p>32.1. Yra konkrečių priemonių, kurias taikant švietimo paslaugos teikiamos apgyvendinimo įstaigose arba kitose tinkamose vietose.</p> <p>32.2. Yra specialių priemonių, teikiamų specialiųjų poreikių turintiems tarptautinės apsaugos prašytojams.</p>
	7.2. Parengiamieji kursai	33. Užtikrinti galimybę naudotis švietimo sistema ir dalyvauti joje.	<p>33.1. Kad nelydimų vaikų prieiga prie švietimo sistemos ir dalyvavimas joje būtų kuo lengvesnis, jiems turėtų būti rengiami vidaus arba išorės parengiamieji kursai, įskaitant, kai reikia, kalbos.</p> <p>33.2. Atsižvelgiant į vaikų poreikius pasirinkta vidaus arba išorės priemonėmis (įskaitant infrastruktūrą, mokymo programą ir kvalifikuotus darbuotojus) veiksmingiems parengiamiesiems kursams rengti.</p>
	7.3. Galimybė gauti profesinį mokymą	34. Užtikrinti galimybę gauti profesinį mokymą, kai manoma, kad bendrojo ugdymo programos neatitinka vaiko interesų.	<p>34.1. Nelydimi vaikai turėtų turėti galimybę gauti profesinį mokymą nepaisant jų ankstesnio išsilavinimo pripažinimo.</p> <p>34.2. Yra specialių priemonių, taikomų specialiųjų poreikių turintiems nelydimiems vaikams.</p>
	8.1. Maistas	35. Užtikrinti, kad nelydimi vaikai gautų pakankamai tinkamo maisto.	<p>35.1. Laikomasi maisto saugos sąlygų.</p> <p>35.2. Per dieną duodami ne mažiau kaip penki patiekalai ir bent vienas jų yra išvirtas (iškeptas) ir patiekiamas karštas.</p> <p>35.3. Maitinimas užtikrinamas atsižvelgiant į nelydimų vaikų dienos tvarkaraštį.</p> <p>35.4. Užtikrinama subalansuota ir įvairi mityba.</p> <p>35.5. Nelydimi vaikai informuojami apie maisto sudėtį.</p> <p>35.6. Yra specialių priemonių, taikomų specialiųjų mitybos poreikių turintiems nelydimiems vaikams.</p> <p>35.7. Atsižvelgiama į konkrečių grupių maitinimosi ypatumus ir mitybos apribojimus.</p>
		36. Nelydimiems vaikams užtikrinti nuolatinę prieigą prie geriamojo vandens.	<p>36.1. Kiekvienam nelydimam vaikui, atsižvelgiant į jo fiziologiją ir klimato sąlygas, per dieną suteikiama ne mažiau kaip 2,5 litro vandens.</p> <p>36.2.a. Apgyvendinimo vietoje yra geriamojo vandens tiekimo infrastruktūra ARBA,</p> <p>36.2.b. jei nėra tinkamos infrastruktūros, geriamasis vanduo dalijamas.</p>
8. Maistas, apranga, kiti ne maisto produktai ir pašalpos / išmokos			

Veiklos standartai ir rodikliai, susiję su nelydimų nepilnamečių priėmimo sąlygomis			
Skyrius	Poskyris	Standartas	Rodikliai
8. Maistas, apranga, kiti ne maisto produktai ir pašalpos / išmokos (tėsinys)	8.2. Apranga ir kiti ne maisto produktai	37. Užtikrinti, kad nelydimi vaikai turėtų pakankamai drabužių.	<p>37.1. Nelydimi vaikai kuo greičiau aprūpinami drabužiais.</p> <p>37.2. Nelydimi vaikai turi tiek apatinių drabužių, kiek jų reikia savaitei neskalbiant.</p> <p>37.3. Nelydimi vaikai turi bent minimalų drabužių kiekį.</p> <p>37.4. Nelydimi vaikai turi ne mažiau kaip dvi batų poras.</p> <p>37.5. Jeigu kuris nors nusidėvėjęs arba suplyšęs drabužis tampa nebetinkamas naudoti, pagal patvirtintą tvarką galima gauti kitą pakaitinį drabužį.</p> <p>37.6. Kūdikių arba mažų vaikų turintys nelydimi vaikai turi pakankamai drabužių savo vaikams, kurių neskalbiant pakanka savaitei.</p>
		38. Pasirūpinti, kad nelydimi vaikai turėtų tinkamų drabužių.	<p>38.1. Nelydimų vaikų apranga yra tinkamo dydžio.</p> <p>38.2. Drabužiai yra pakankamai geros būklės ir dera su priimančiojoje visuomenėje vyraujančiais standartais ir vaikų aplinka.</p> <p>38.3. Apranga parūpinama pagal metų laiką.</p> <p>38.4. Parūpinama drabužių, reikalingų dalyvaujant mokyklos rengiamose ekskursijose ir užklausinėje veikloje.</p>
		39. Užtikrinti, kad nelydimi vaikai galėtų gauti pakankamai tinkamų asmeninės higienos priemonių.	<p>39.1. Yra sąrašas, kuriame nurodyta, kokių ir kiek asmeninės higienos priemonių turi teisę gauti tam tikro amžiaus ir lyties vaikai.</p> <p>39.2. Būtinų asmeninės higienos produktų vaikas gauna per įprastą šių gaminių paskirstymą kiekvienam asmeniui arba įsigyja už dienpinigius.</p>
		40. Užtikrinti, kad nelydimi vaikai gautų kitų būtinų daiktų (kitų nei maisto).	<p>40.1. Duodama pakankamai patalynės komplektų ir rankšluosčių.</p> <p>40.2. Jei nelydimi vaikai patys turi skalbti savo drabužius, jiems duodama skalbimo miltelių.</p> <p>40.3. Yra specialių priemonių, taikomų specialiųjų priėmimo poreikių turintiems nelydimiems vaikams.</p>
		41. Užtikrinti, kad nelydimiems vaikams, kurie priimti į mokyklą arba kuriems taikomos kitos švietimo priemonės, būtų suteikta tinkama apranga ir mokymosi priemonės, leidžiančios jiems neribojamiems dalyvauti visoje švietimo veikloje.	<p>41.1. Nelydimiems vaikams, kurie lanko mokyklą arba kuriems taikomos kitos švietimo priemonės, suteikiama tinkama mokymosi apranga.</p> <p>41.2. Mokyklą lankantys arba kitose švietimo priemonėse dalyvaujantys nelydimi vaikai nemokamai gauna mokyklinį krepšį (kuprinę ar kitą) ir priemones, kurių reikia mokykloje.</p> <p>41.3. Parūpinami drabužiai, reikalingi dalyvaujant mokyklos rengiamose ekskursijose ir užklausinėje veikloje.</p>

Veiklos standartai ir rodikliai, susiję su nelydimų nepilnamečių priėmimo sąlygomis			
Skrysius	Poskyris	Standartas	Rodikliai
8. Maistas, apranga, kiti ne maisto produktai ir pašalpos / išmokos (tėsinys)	8.3. Dienpinigiai	42. Užtikrinti, kad būtų mokami tinkamo dydžio dienpinigiai.	<p>42.1. Aiškiai apibrėžta dienpinigių taikymo sritis.</p> <p>42.2. Aiškiai nustatytas dienpinigių apskaičiavimo metodas.</p> <p>42.3. Dienpinigiais leidžiama naudotis savo nuožiūra (kišenpinigiai)</p> <p>42.4. Be to, dienpinigių dydis toks, kad jų užtenka toliau nurodytoms išlaidoms, išskyrus, kai jos užtikrinamos natūra: komunikacijai ir informavimui, mokyklos reikmenims, asmeninei higienai ir kūno priežiūrai, laisvalaikiui ir kelionėms pas gydytojus ir vaistams įsigyti, prieglobsčio procedūra ir teisine pagalba, ir į mokyklą priimtų arba taikant kitas švietimo priemones dalyvaujančių vaikų mokymu.</p> <p>42.5. Dienpinigiai mokami reguliariai ir ne rečiau kaip kartą per mėnesį.</p>
	9. Apgyvendinimas	9.1. Vieta	<p>43. Užtikrinti, kad reikiamų paslaugų, pvz., viešųjų paslaugų, mokyklų, sveikatos priežiūros, socialinės paramos ir teisinės pagalbos, kasdienių prekių parduotuvių, valymo paslaugų ir laisvalaikio veiklos, teikimo vietos būtų pasiekiamos.</p> <p>43.1. Yra specialių priemonių, taikomų specialiųjų poreikių turintiems vaikams.</p> <p>43.1.a. Atitinkamos paslaugos teikiamos apgyvendinimo vietoje ARBA</p> <p>43.1.b. apgyvendinimo vieta yra priimtinu atstumu nuo atitinkamos paslaugų teikimo vietos, o esama infrastruktūra yra saugi įveikti šį atstumą pėsčiomis, ARBA</p> <p>43.1.c. atitinkamų paslaugų teikimo vietą galima pasiekti viešuoju transportu, o kelionės trukmė yra priimtina, ARBA</p> <p>43.1.d. atitinkamas paslaugas galima gauti naudojantis transportu, kuriuo pasirūpina valstybė narė.</p>
	9.2. Infrastruktūra	44. Užtikrinti pakankamą erdvę kolektyvinio apgyvendinimo vietos miegamajame.	<p>44.1. Kiekvienam nelydimam vaikui suteikiama ne mažesnė kaip 4 m² erdvė.</p> <p>44.2. Mažiausias vienam asmeniui tenkantis plotas – 4 m², patalpos aukštis – ne mažesnis kaip 2,10 m.</p> <p>44.3. Miegamajame yra pakankamai vietos lovai ir spintai pastatyti.</p>
		45. Gerbti nelydimų vaikų privatumą ir saugumą kolektyvinio apgyvendinimo patalpose.	<p>45.1. Viename miegamajame apgyvendinami ne daugiau kaip 4 vaikai.</p> <p>45.2. Nesusituokusiems berniukams ir mergaitėms suteikiami atskiri miegamieji, kuriuose neleidžiama apistoti kitos lyties vaikams.</p> <p>45.3. Prieigos apribojimas turėtų būti užtikrinamas numatant atskiras nuo suaugusiųjų patalpas.</p> <p>45.4. Prireikus įrengiamas atskiras kambarys (apgyvendinimo patalpose arba už jų ribų), skirtas nelydimų vaikų susitikimams su savo atstovu, teisinę pagalbą teikiančiu advokatu, socialiniu darbuotoju arba kitais susijusiais asmenimis.</p>

Veiklos standartai ir rodikliai, susiję su nelydimų nepilnamečių priėmimo sąlygomis			
Skrysius	Poskyris	Standartas	Rodikliai
9. Apgyvendinimas (tęsinys)	9.2. Infrastruktūra (tęsinys)	46. Užtikrinti, kad apgyvendinimo vietoje būtų pakankamai baldų.	<p>46.1. Kiekviename miegamajame turi būti bent šie baldai:</p> <p>46.1.1. viena atskira lova IR</p> <p>46.1.2. rašomasis stalas bei viena kėdė kiekvienam asmeniui miegamajame arba bendro naudojimo patalpose, IR</p> <p>46.1.3. viena rakinama spinta kiekvienam vaikui, kuri yra pakankamai talpi asmeniniams daiktams (pvz., drabužiams, pinigams arba dokumentams) susidėti.</p> <p>46.2. Bendruose miegamuosiuose spinta yra rakinama.</p> <p>46.3. Bendro naudojimo patalpos / bendri kambariai turėtų būti įrengti jaukiai ir pritaikyti vaikų poreikiams, juose turi būti pakankamai stalų, kėdžių, sofų ir fotelių. Turėtų būti bendra svetainė.</p> <p>46.4. Apgyvendinimo vietose, kuriose nelydimi vaikai maistą gaminasi patys, virtuvėje užtikrinamos visos toliau išvardytos sąlygos:</p> <p>46.4.1. pakankamai vietos šaldytuve kiekvieno asmens produktams IR</p> <p>46.4.2. pakankamai vietos lentynose kiekvieno asmens daiktams, IR</p> <p>46.4.3. galimybė kiekvienam asmeniui naudotis virykle, IR</p> <p>46.4.4. minimalus indų, puodelių, maisto gamtinimo reikmenų, taip pat peilių, šaukštų ir šaukštų skaičius kiekvienam asmeniui.</p> <p>46.5. Patalpose, kuriose teikiamos maitinimo paslaugos, vaikai turi turėti galimybę mokytis gaminti maistą ir virtuvėje turėtų būti šie daiktai:</p> <p>46.5.1. pakankamo dydžio šaldytuvas, orkaitė / viryklė ir lentynos, IR</p> <p>46.5.2. pakankamas kiekis indų, puodelių, maisto produktų ir stalo įrankių.</p>
		47. Apgyvendinimo vietose užtikrinti pakankamą, tinkamą ir veikiančią sanitarinę infrastruktūrą.	<p>47.1. Visiems vaikams turėtų būti suteikta galimybė saugiai ir veiksmingai naudotis dušu / vonia, kriaukle su karštu ir šaltu vandeniu ir rakinamu veikiančiu tualetu, kurį iš išorės gali atidaryti darbuotojai.</p> <p>47.2. Dešimčiai vaikų tenka ne mažiau kaip vienas veikiantis rakinamas tualetas, kuriuo galima naudotis visą parą kasdien.</p> <p>47.3. Aštuoniems vaikams tenka bent vienas veikiantis dušas arba vonia su karštu ir šaltu vandeniu.</p> <p>47.4. Dešimčiai vaikų tenka ne mažiau kaip vienas veikiantis praustuvas su karštu ir šaltu vandeniu ir kuriuo galima naudotis visą parą kasdien.</p> <p>47.5. Jeigu vonios kambaryje yra daugiau nei vienas dušas, jie vienas nuo kito atskirti nepermatoma pertvara.</p> <p>47.6. Apgyvendinimo vietose, išskyrus mažą būstą, įrengti atskiri tualetai, prausyklos ir dušai mergaitėms ir berniukams.</p> <p>47.7. Pasirūpinta, kad vaikai galėtų saugiai naudotis priemonėmis ir kad visada būtų gerbiamas vaikų privatumas.</p> <p>47.8. Pasirūpinta, kad drabužiai ir rankšluosčiai vaikams prausiantis duše išliktų sausi.</p> <p>47.9. Yra specialių priemonių, taikomų specialiųjų poreikių turintiems vaikams.</p>

Veiklos standartai ir rodikliai, susiję su nelydimų nepilnamečių priėmimo sąlygomis			
Skyrius	Poskyris	Standartas	Rodikliai
9. Apgyvendinimas (tęsinys)	9.2. Infrastruktūra (tęsinys)	48. Užtikrinti, kad apgyvendinimo sąlygos atitiktų taikomas nacionalines ir vietos taisykles.	<p>48.1. Būstas pastatytas laikantis taikomų vietos ir nacionalinių taisyklių.</p> <p>48.2. Būstas prižiūrimas ir eksploatuojamas laikantis susijusių vietos ir nacionalinių taisyklių, atsižvelgiant į galimus pavojus.</p> <p>48.3. Į apgyvendinimo vietų miegamuosius ir bendro naudojimo / gyvenamąsias patalpas patenka pakankamai natūralios šviesos ir šviežio oro, o prireikus šviesą galima uždengti užuolaidomis ir (arba) žaliuzėmis.</p> <p>48.4. Visose apgyvendinimo patalpose įrengta tinkama temperatūros reguliavimo sistema.</p> <p>48.5. Miegamieji ir bendro naudojimo patalpos yra apsaugotos nuo per didelio aplinkos triukšmo.</p>
		49. Užtikrinti, kad judėjimo negali turintiems tarptautinės apsaugos prašytojams skirtų apgyvendinimo vietų vidaus ir išorės infrastruktūra būtų pritaikyta prie jų poreikių.	<p>49.1. Apgyvendinimas suteikiamas:</p> <p>49.1.a. pirmame aukšte ARBA</p> <p>49.1.b. yra įrengtas judėjimo negali turintiems žmonėms pritaikytas liftas, ARBA,</p> <p>49.1.c. atsižvelgiant į judėjimo negalios laipsnį, laiptų yra ne daugiau, nei jų gali būti tokiomis aplinkybėmis.</p> <p>49.2. Išorinis priėjimas, pvz., keliai arba privažiavimai, yra tvirto, lygaus paviršiaus.</p> <p>49.3. Įėjimas sukonstruotas taip, kad judėjimo negali turintys nelydimi vaikai galėtų laisvai patekti į patalpą / iš patalpos.</p> <p>49.4. Apgyvendinimo patalpų vidiniai tarpduriai ir koridoriai yra pakankamai platūs, kad pro juos tilptų neįgaliojo vežimėliais besinaudojantys asmenys.</p> <p>49.5. Kambariuose ir vietose, kurias naudoja judėjimo negali turintys vaikai, yra pagalbinių turėklai.</p> <p>49.6. Įdiegta pritaikyta sanitarinė įranga, įskaitant, pvz., dušo kabinas be pakylės, turėklus, praustuves ir tualetus, įrengtus tokia aukštyje, kad jais galėtų naudotis neįgaliojo vežimėlyje sėdintys asmenys, taip pat vonios kambario ir tualetų grindų paviršius yra tinkamas neįgaliojo vežimėliams.</p>
	9.3. Saugumas	50. Užtikrinti pakankamas saugumo priemones.	<p>50.1. Reguliariai vertinama būsto ir įrangos rizika, atsižvelgiant į išorės ir vidaus veiksnus.</p> <p>50.2. Remiantis rizikos vertinimo rezultatu nustatomos tinkamos saugumo priemonės.</p> <p>50.3. Patekimas į patalpas yra stebimas.</p> <p>50.4. Patalpų priešgaisrine sauga pasirūpinama laikantis nacionalinės teisės aktų.</p> <p>50.5. Sudarytos galimybės saugiai pranešti apie saugumo problemas (pvz., vagystę, smurto atvejus, grasinimus, išorės bendruomenės priešiškumą) už saugumą atsakingam personalui.</p> <p>50.6. Skubiosios pagalbos iškvietimo numeriai pateikiami matomoje vietoje ir sudaromos sąlygos naudotis telefonu.</p> <p>50.7. Kuriant saugumo priemones taip pat daug dėmesio skiriama seksualinio smurto ir smurto dėl lyties atvejų nustatymui ir prevencijai.</p> <p>50.8. Yra specialių priemonių, taikomų specialiųjų poreikių turintiems vaikams.</p> <p>50.9. Suteikiama apsaugota vieta vaikams žaisti, kurioje nėra pavojaus.</p>

Veiklos standartai ir rodikliai, susiję su nelydimų nepilnamečių priėmimo sąlygomis			
Skyrius	Poskyris	Standartas	Rodikliai
9. Apgyvendinimas (tėsinys)	9.4. Bendro naudojimo patalpos	51. Užtikrinti, kad prašytojai turėtų pakankamai erdvės pavalgyti.	51.1. Visi vaikai turi galimybę valgyti tam skirtose vietose.
		52. Užtikrinti, kad vaikai turėtų pakankamai vietos laisvalaikio ir grupiniams užsiėmimams.	52.1. Apgyvendinimo vietoje arba netoliese esančioje viešojoje erdvėje yra tinkama vieta laisvalaikio veiklai. 52.2. Jeigu grupinius užsiėmimus organizuoja valstybės narė, užtikrinama tinkamo dydžio ir tinkama patalpa, pvz., atskiras kambarys. 52.3. Apgyvendinimo vietoje yra saugi erdvė, kurioje nelydimi vaikai gali žaisti ir užsiimti veikla lauke. 52.4.a. Minimali laisvalaikio veikla organizuojama per tinkamą atstumą, kurį galima saugiai įveikti pėsčiomis, IR 52.4.b. kolektyvino apgyvendinimo patalpų viduje galima užsiimti minimalia vaikams tinkama laisvalaikio veikla, IR 52.4.c. papildomi užsiėmimai gali būti pasiekiami ES+ valstybės viešuoju transportu arba organizuojant vežimo paslaugas. 52.5.a. Nelydimiems 0–12 m. vaikams kasdien leidžiama žaisti žaidimų aikštelėse ir kambariuose, kurie atitinka jų amžių, IR 52.5.b. nelydimiems 13–17 m. vaikams kiekvieną savaitę leidžiama naudotis vidaus ir lauko sporto įranga.
	9.5. Sanitarinės sąlygos	53. Užtikrinti, kad privačiose ir bendro naudojimo patalpose būtų palaikoma švara.	53.1. Apgyvendinimo vietoje laikomasi patalpų valymo tvarkaraščio. 53.2. Rengiami reguliarūs apgyvendinimo vietos privačių ir bendro naudojimo patalpų švaros patikrinimai. 53.3. Patalpų švara tikrinama žmonėms išsikraustant į kitą kambarį arba į kitą apgyvendinimo vietą. 53.4. Jeigu nelydimi vaikai padeda atlikti valymo darbus (mokymosi tikslu), svarbu, kad darbuotojai įvertintų jų amžių ir brandą ir atitinkamai jiems padėtų. Taip pat būtina užtikrinti jiems galimybę naudotis valymui skirtomis priemonėmis ir įrankiais, taip pat apsaugos priemonėmis, pvz., pirštinėmis ir kaukėmis.
		54. Užtikrinti, kad virtuvės ir sanitarinės patalpos būtų tinkamai prižiūrimos.	54.1. Patalpų švara atitinka vietos ir nacionalines taisykles ir standartus. 54.2. Patalpos valomos ne rečiau kaip kartą per dieną (apgyvendinimo centruose) arba tiek, kiek tai yra būtina. 54.3. Užtikrinamas reguliarus kapitalinis patalpų valymas.
		55. Užtikrinti, kad vaikai galėtų reguliariai skalbti savo skalbinius arba pasinaudoti skalbimo paslaugomis.	55.1. Jei patalynė išduodama ir skalbiama apgyvendinimo įstaigoje, ji turėtų būti skalbiama ne rečiau kaip kartą kas dvi savaites. 55.2.a. Vaikai turėtų turėti galimybę bent kartą per savaitę išsiskalbti skalbinius (įskaitant rankšluosčius) ir tai daryti savarankiškai su būtina priežiūra. 55.2.b. Jeigu naudojama skalbimo paslauga, ji turėtų būti prieinama bent penkias dienas per savaitę (įskaitant savaitgalį).

Veiklos standartai ir rodikliai, susiję su nelydimų nepilnamečių priėmimo sąlygomis			
Skryrius	Poskyris	Standartas	Rodikliai
9. Apgyvendinimas (tėsinys)	9.6. Būsto priežiūra	56. Vykdamas reguliarius būsto priežiūros darbus užtikrinti jo saugumą ir tinkamą veikimą.	<p>56.1. Reguliariai vertinama, ar būstas ir jame esantys baldai ir įranga veikia pagal paskirtį.</p> <p>56.2. Tarptautinės apsaugos prašytojai turi galimybę pranešti apie būtinybę atlikti priežiūros ir remonto darbus.</p> <p>56.3. Būtinį remonto ir įrangos keitimo darbai atliekami greitai ir užtikrinant tinkamą kokybę.</p>
	9.7. Ryšių įranga ir paslaugos	57. Užtikrinti, kad vaikai turėtų galimybę pasinaudoti telefonu ir palaikyti ryšį su šeima ir paskambinti išsiaiškinti procesinius, teisinius, medicininius ir su mokslu susijusius klausimus.	<p>57.1. Suteikiama galimybė pasinaudoti telefonu, siekiant bent jau susisiekti su šeima, atstovu ir išsiaiškinti procesinius, teisinius, medicininius ar su mokslu susijusius klausimus.</p> <p>57.2. Vaikai kiekvienoje apgyvendinimo įstaigoje turi galimybę naudotis bent vienu telefonu.</p> <p>57.3. Vaikai gali skambinti privačioje aplinkoje, t. y. kiti vaikai negali girdėti jų pokalbio.</p>
		58. Užtikrinti, kad vaikai turėtų tinkamą prieigą prie interneto.	58.1. Vaikai mokymosi ar bendravimo su šeima tikslais savo gyvenamoje vietoje gali kasdien nemokamai pasinaudoti internetu.
		59. Užtikrinti, kad vaikai turėtų galimybę įkrauti savo ryšių prietaisus.	59.1. Yra bent po vieną kištukinį lizdą kiekvienam vaikui elektroniniams prietaisams įkrauti.

Kaip susisiekti su ES

Asmeniškai

Visoje Europos Sąjungoje veikia šimtai *Europe Direct* informacijos centrų. Arčiausiai jūsų esančio centro adresą galite rasti internete adresu https://europa.eu/european-union/contact_lt

Telefonu arba e. paštu

Europe Direct – tarnyba, kuri atsakys į jūsų klausimus apie Europos Sąjungą. Su šia tarnyba galite susisiekti:

- nemokamai telefonu 00 800 6 7 8 9 10 11 (kai kurie operatoriai už šiuos skambučius gali imti mokestį),
- šiuo standartiniu numeriu: +32 22999696 arba
- elektroniniu paštu svetainėje https://europa.eu/european-union/contact_lt

Kaip rasti informacijos apie ES

Internetas

Informacijos apie Europos Sąjungą visomis oficialiosiomis ES kalbomis galima rasti svetainėje *Europa* (https://europa.eu/european-union/index_lt)

ES leidiniai

Nemokamų ir mokamų ES leidinių galite atsisiųsti arba užsisakyti <https://publications.europa.eu/en/publications>. Jeigu jums reikia daugiau nemokamų leidinių egzempliorių, kreipkitės į *Europe Direct* arba į vietos informacijos centrą (žr. https://europa.eu/european-union/contact_lt)

ES teisė ir susiję dokumentai

Norėdami susipažinti su ES teisine informacija, įskaitant visus ES teisės aktus nuo 1952 m. visomis oficialiosiomis kalbomis, apsilankykite svetainėje *EUR-Lex* (<http://eur-lex.europa.eu>)

ES atvirieji duomenys

ES atvirųjų duomenų portale (<http://data.europa.eu/euodp/lt>) galima susipažinti su ES duomenų rinkiniais. Duomenis galima nemokamai parsisiųsti ir pakartotinai naudoti tiek komerciniais, tiek nekomerciniais tikslais.

■ Europos Sąjungos
leidinių biuras